

GHID DE LUCRU CU FAMILIILE ROME PENTRU SUCCESUL ȘCOLAR AL COPIILOR LOR

**Propunere de metodologie transnațională
pentru profesioniști**

Programul
Învățare pe
toată durata vieții

Elaborat de

Fundación Secretariado Gitano, Spania

Roma Education Fund, Elveția
Roma Oktatási Alap (Roma Education Fund), Ungaria
Fundația Roma Education Fund, România

Ministerul Educației, Tineretului și Științei / Centrul pentru Integrare în Educație a Copiilor și Studenților Minorităților Etnice, Bulgaria

Fundația Secretariatul Romilor, România

Ministerul Educației, Culturii și Sportului, Spania

Ministerul Educației Naționale, România

Ministerul Sănătății, Politicilor Sociale și Egalității, Spania

Autoritatea Locală a orașului Ács, Ungaria

Coordonare proiect, redactare intermediară și finală:

Fundación Secretariado Gitano

Carmen Arbex, Mónica Chamorro, Almudena de Silva, Marta Hernández și Belén Sánchez-Rubio.

Design și editare:

ADI, Servicios Editoriales
www.auladoc.com

Colaboratori:

Bulgaria: Lilyana Kovatcheva (Centre for Educational Integration of Children and Students of Ethnic Minorities/ Ministry of Education, Youth and Science), Milen Milanov (Roma Education Fund, Switzerland), Monica Rossi (Roma Education Fund, Switzerland).

Ungaria: Béla Lakatos (Ács Town), Nikoletta Olah (Roma Education Fund, Hungary), Municipality of Hódmezővásárhely (not formal partner, collaborating entity with expert).

România: Cristina Jitariu (Fundația Roma Education Fund), Adrian Marin (Fundația Secretariatul Romilor), Viorica Preda (Ministerul Educației Naționale).

Spania: Natalia Gil (National Centre of Educational Innovation and Research/ Ministry of Education, Culture and Sport), Montserrat Grañeras (National Centre of Educational Innovation and Research / Ministry of Education, Culture and Sport).

© FSG

Madrid, 2013

Materiale de lucru, n° 56

Depozit legal: M-7426-2013

Acest proiect a fost finanțat cu sprijinul Comisiei Europene.

Această publicație reflectă numai punctul de vedere al autorului și Comisia nu este responsabilă pentru eventuala utilizare a informațiilor pe care le conține.

GHID DE LUCRU CU FAMILIILE ROME PENTRU SUCCESUL ȘCOLAR AL COPIILOR LOR

**Propunere de metodologie
transnațională pentru profesioniști**

**DESPRE
ACEST GHID**

**SISTEMELE DE
EDUCAȚIE ȘI
COMUNITATEA
ROMĂ**

**MODELE
TEORETICE**

**INSTRUMENT
METODOLOGIC**

**ATTUDINI ȘI
COMPETENȚE**

ANEXE

Cuprins

0. Prezentare	5
1. Introducere în obiectivele ghidului metodologic	6
1.1. Obiectivul general	7
1.2. Obiective specifice	7
2. Audiența țintă a ghidului	8
3. Structura ghidului	9
4. Factori relevanți ai sistemului educațional și ai comunității rome	11
4.1. Situația socială, economică și a pieței muncii	12
4.2. Educația	13
5. Modele teoretice care sprijină propunerea metodologică pentru intervenția familiilor rome în cadrul școlar	17
5.1. Abordarea sistemică adaptată la familii	19
5.2. Modelul de Împuternicire/Motivare a familiilor	23
5.3. Intervenția Apreciativă bazată pe Teoria Construcționistă	25
6. Instrument metodologic de intervenție a familiilor rome în context școlar	27
6.1. Analizarea realității și diseminarea programului	29
6.2. Atragerea și recrutarea familiilor și a partenerilor	35
6.3. Crearea unei legături	48
6.4. Evaluarea inițială	61
6.5. Proiectarea unui plan de lucru cu familia (PLF) și crearea unei alianțe	69
6.6. Implementarea acțiunilor din planul de lucru cu familia (PLF)	81
6.7. Procesele de urmărire/follow-up și evaluare ale intervenției	91
7. Atitudini și competențe recomandate profesioniștilor	113

Anexa 1. Harta capitalului social	123
Anexa 2. Dosarul informativ al familiei	128
Anexa 3. Dosarul informativ al elevului	130
Anexa 4. Dosarul informativ al școlii	133
Anexa 5. Bibliografie	134
Anexa 6. Referințe la organizații și instituții	144
Anexa 7. Mulțumiri	151

DESPRE ACEST GHID

0. Prezentare

Acest ghid este rezultatul proiectului transnațional **“Familiiile rome se implică: metodologie transnațională de lucru cu familiile rome în vederea obținerii succesului în educație al copiilor lor”**, cu sprijinul financiar al *Programului Lifelong Learning* al Uniunii Europene, Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură și alte co-finanțări naționale, în perioada 2012-2013. O varietate de organizații publice și private din Bulgaria, Ungaria, România și Spania au participat ca și parteneri:

- Fundación Secretariado Gitano, Spania (coordonator de proiect).
- Roma Education Fund, Elveția.
- Roma Oktatási Alap (Roma Education Fund), Ungaria.
- Fundația Roma Education Fund, România.
- Fundația Secretariatul Romilor, România.
- Ministerul Educației, Culturii și Sportului, Spania.
- Ministerul Educației, Tineretului și Științei, Centrul pentru Integrarea Educațională a Copiilor și Elevilor din Minoritățile Etnice (CIECEME), Bulgaria.
- Ministerul Educației Naționale, România.
- Autoritățile locale ale orașului Ács, Ungaria.

Implicarea familiei în educația copiilor este fundamentală pentru succesul în educație. Dat fiind rolul cu atât mai important al familiei și al comunității în contextul romilor, este esențial să avertizăm familiile rome în ceea ce privește consecințele abandonului școlar timpuriu asupra copiilor lor, în termeni de dezvoltare personală, precum și asupra viitoarei lor integrări socio-economice. Este extrem de important să lucrăm cu familiile rome în ceea ce privește rămânerea în sistemul educațional al fetelor rome, care sunt cele mai afectate de ratele înalte de abandon școlar timpuriu.

Acest ghid dorește să contribuie la îmbunătățirea situației educaționale a romilor din Europa prin implicarea mai activă a părinților romi. În acest scop, proiectul a elaborat, dintr-o perspectivă transnațională, un ghid metodologic în ajutorul specialiștilor care lucrează pe teren, pentru a implica familiile rome în procesele educaționale ale copiilor lor.

Așa cum vom descrie pe parcursul lucrării, metodologia de lucru care a stat la baza acestui ghid conține materiale practice la care ne vom referi în diverse contexte. Dorim să mulțumim acelor experți și colaboratori care au participat la diferitele întâlniri și seminarii organizate în scopul producerii acestui ghid.

Sperăm ca acest ghid să fie util profesionistilor care lucrează în domeniul educației romilor, prin trecerea sa în diferite contexte europene.

Ghidul este disponibil în limbile bulgară, engleză, maghiară, română și spaniolă și poate fi descărcat la <http://romafamiliesgetinvolved.org/>

1. Introducere în obiectivele ghidului metodologic

Problemele privind educația și cele privind comunitatea romă au căpătat o relevanță fără precedent pe plan politic, atât la nivel național, cât și european. Există un consens general privind necesitatea de a stabili acțiuni specifice, integrate și eficiente pentru a compensa inegalitățile și dezavantajele structurale cu care populația romă se confruntă în Europa. Acest angajament politic actual se reflectă în Strategia Europeană 2020 și în Cadrul European pentru Strategia Națională de Integrare a Romilor, constituind cadre extrem de valoroase pentru promovarea integrării și lupta împotriva discriminării. Strategia Europeană 2020 subliniază necesitatea reducerii ratei de abandon școlar și creșterii nivelului de educație al populației europene. Cadrul European evidențiază hotărârea de a depăși dezavantajele din contextul educațional existent pentru populația romă în comparație cu restul populației din UE, promovând succesul fetelor și băieților romi, în special prin garantarea finanțării cel puțin a educației primare, precum și prin reducerea ratelor de abandon școlar cu cel puțin 10%.

Aceste obiective UE trebuie luate în considerare în cadrul politicilor educaționale naționale, în consecință trebuie să fie centrate în mare parte în investiții în copiii romi. Experiența diferiților actori la nivel național ar trebui să contribuie la generarea de cunoștințe privind strategii și intervenții specifice care au valoare adăugată și un impact real asupra îmbunătățirii nivelului educațional al copiilor romi.

În plus, comunitatea romă din Europa este caracterizată prin tinerii săi și prin nivelul lor redus de calificare. Ei sunt, în consecință, separați de viața economică actuală. Pe termen mediu și lung, creșterea nivelului educațional al copiilor romi va duce la promovarea unor oportunități egale pentru acești copii, dar și la creștere economică.

Printre factorii multipli care afectează această situație, un loc important îl ocupă familia, dată fiind importanța ei ca unul dintre factorii primari de socializare în procesele educaționale și în dezvoltarea indivizilor împreună cu alți actori sociali cum ar fi grupurile de egali (peer groups). Tocmai de aceea este important să creștem gradul de conștientizare printre familiile rome privind consecințele asupra copiilor lor care abandonează școala la o vârstă fragedă, atât în ceea ce privește dezvoltarea lor personală, cât și viitoarea lor integrare economică și socială.

În multe familii rome nu există modele de referință de rude care au terminat studiile primare, și cu atât mai puțin de membri care au completat mai mult decât studiile obligatorii. Acest aspect trebuie luat în considerare, oferind sprijin familiilor astfel încât tot mai multi elevi romi să-și completeze studiile și să devină modele de referință în cadrul comunităților lor.

Este important de reținut că familiile rome de astăzi nu sunt cele din trecut. Bărbații și femeile rome trec printr-un proces de schimbare; vedem acest lucru la tinerii și tinerele care își continuă studiile cu instruire profesională

sau cu universitatea, și apoi intră pe piața muncii. Întărirea acestui proces de schimbare prin implicarea familiilor în procesul educațional al copiilor lor a devenit unul din instrumentele principale în a garanta participarea, performanța și un mai mare succes în cadrul sistemului educațional. Acesta este motivul pentru care acest ghid este focalizat pe sprijinirea familiilor.

Pe lângă familie, este, de asemenea, necesar să luăm în considerare alți actori cheie din cadrul acestui proces, precum: administrația publică, ONG-urile și, bineînțeles, centrele școlare. Toți aceștia au roluri diferite, dar complementare și, împreună cu familia, facilitează participarea și succesul școlar al copiilor romi.

1.1. Obiectivul general

Obiectivul general al acestui instrument metodologic este de a facilita lucrul cu familiile rome pentru reducerea abandonului școlar și îmbunătățirea succesul academic al copiilor lor.

1.2. Obiective specifice

Cele cinci obiective specifice ale acestui instrument metodologic sunt:

1. A oferi un model metodologic pentru o intervenție flexibilă care se poate adapta la diverse contexte, acolo unde sunt desfășurate acțiuni cu familiile rome în cadrul unor programe ori proiecte educaționale.
2. A orienta profesioniștii care lucrează cu familii rome în cadrul principalelor etape ale procesului intervențional, precum:
 - Evaluarea situației comunității ce face obiectul/subiectul intervenției.
 - Diseminarea intervenției, identificarea și atragerea familiilor.
 - Evaluarea și diagnoza fiecărei familii.
 - Pregătirea obiectivelor și proiectarea acțiunilor din cadrul intervenției.
 - Evaluarea rezultatelor obținute de către fiecare familie pentru adaptarea intervenției din mers.
3. A oferi linii directoare pentru crearea unei legături și colaborări adecvate cu familia, centrul școlar și elev, precum și cu alte servicii și organisme implicate.
4. A semnala alte aspecte ce ar putea fi evitate în cadrul intervenției și a evidenția toate acțiunile considerate a fi "bune practice".
5. A îndruma în legătură cu competențele și capacitățile necesare celor care intervin, pentru a facilita procesul de selecție, precum și instruirea lor tehnică și dezvoltarea potențialului lor.

2. Audiența țintă a ghidului

Acest ghid metodologic este adresat echipelor de profesioniști implicate în intervenții cu populația romă, având scopul de a oferi linii directoare de acțiune și orientare, precum și de a stabili criterii comune de intervenție în cadrul educației. Acest ghid se adresează profesioniștilor cu o oarecare experiență de lucru în domeniul social.

3. Structura ghidului

Acest "ghid" ori "instrument metodologic" reprezintă *un model intervențional* bazat pe experiența dobândită de către profesioniștii care lucrează în educație cu populația romă, din patru țări participante: Bulgaria, Spania, Ungaria și România. Astfel, am selectat și analizat în cadrul unor seminarii naționale *bune practici* în fiecare din țările participante. Toate acestea au fost adunate în rapoarte naționale produse de către fiecare țară participantă și au stat la baza acestui ghid metodologic, căruia i s-a dat forma finală în cadrul unui seminar internațional la care au contribuit numeroși experți din domeniu din cele patru țări participante.

Scopul acestui ghid este de a oferi un instrument flexibil de lucru cu diferite tipuri de familii rome. El poate fi utilizat în diferite contexte intervenționale sau în diferite programe ori planuri care includ, printre altele, scopul de "a lucra cu familiile rome pentru a le oferi sprijin în reducerea abandonului școlar și a spori șansele succesului academic al copiilor lor". De asemenea, ghidul poate constitui un instrument util în proiectarea unui program specific.

Intervenția descrisă este o propunere metodologică bazată pe diferite modele practice și teoretice din care alegem diferite principii, fără însă a adera în mod complet la un anumit model. Ghidul descrie diferite strategii, metode, acțiuni și tehnici. Este la latitudinea practicienilor să aleagă, în funcție de diferitele situații ale familiilor și de contextul în care are loc intervenția.

Diferiții pași metodologici descriși în acest ghid sunt focalizați pe evaluările individuale ale fiecărei familii participante și pe proiectarea unui plan de lucru cu familia (PLF).

Exemplele încearcă să ilustreze câteva situații comune care apar frecvent, dar nu pretind să reflecte toate situațiile posibile.

Ghidul a fost structurat pe patru teme centrale ce se reflectă în următoarele capitole:

Capitolul 4: Descrie principalii factori care influențează succesul școlar al populației rome, aceștia fiind comuni în țările participante: Bulgaria, Spania, Ungaria și România.

Se pune accentul în mod specific pe cele mai relevante probleme legate de situația socio-economică a romilor, care le influențează relația cu sistemul educațional și cauzează dificultățile în integrarea și dezvoltarea copiilor și adolescenților romi (abandon școlar timpuriu și succesul școlar).

Capitolul 5: Identifică modelele ori abordările teoretice care servesc drept cadru pentru abordarea metodologică a intervenției asupra familiilor rome în context școlar.

Capitolul 6: Prezintă un instrument metodologic de intervenție asupra familiilor rome în context școlar, indicând șapte pași cheie ai intervenției:

1. Analiza mediului și diseminarea programului.
2. Atragerea și recrutarea familiilor și partenerilor.
3. Abordarea familiilor și crearea unei legături cu acestea.
4. Diagnoza inițială.
5. Proiectarea unui Plan de Lucru cu Familia (PLF) și crearea unei alianțe de lucru.
6. Implementarea acțiunilor prevăzute în Planul de Lucru cu Familia (PLF).
7. Monitorizarea (follow-up) și evaluarea intervenției planificate.

Fiecare dintre pașii cheie ai intervenției este analizat în detaliu, subliniind următoarele aspecte fundamentale (excluzând fazele 6.1 și 6.7):

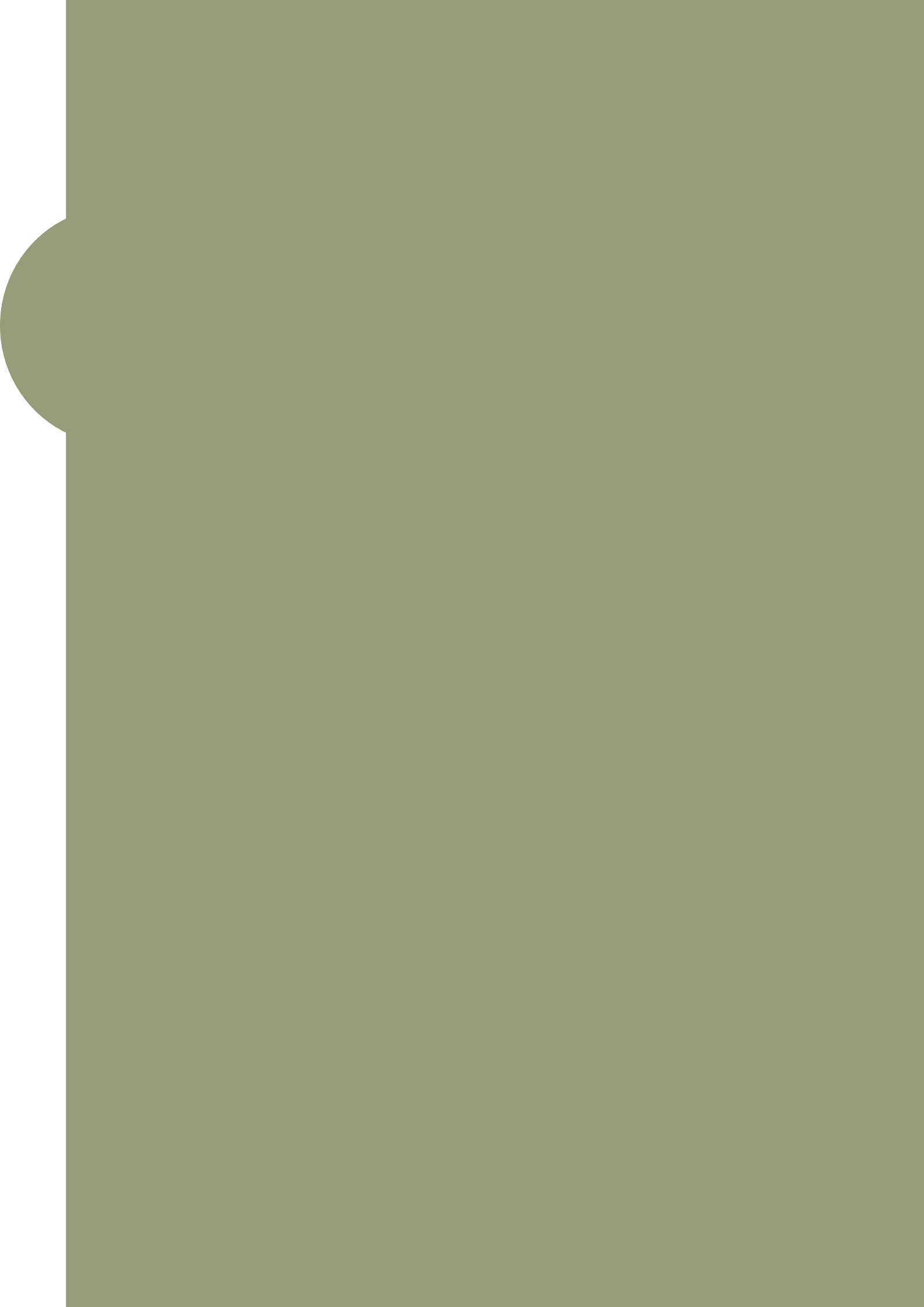
- Ce se intenționează la acest pas al intervenției?
- Care sunt strategiile și acțiunile care ne pot ajuta să depășim dificultățile? Ce putem face?
- Mesaje și idei cheie.
- Un exemplu de bună practică pentru fiecare fază specifică (în unele faze).
- Avertismente și lucruri de evitat.

Capitolul 7: Identifică atitudinile și competențele recomandate profesioniștilor.

**SISTEMELE
DE EDUCAȚIE ȘI
COMUNITATEA ROMĂ**

4. Factori relevanți ai sistemului educațional și ai comunității rome

Populația romă din Europa, și în particular populația romă din țările participante în pregătirea acestui ghid, prezintă o serie de probleme în a accesa, a se integra și a beneficia de succes academic în cadrul sistemului educațional.

Aceste probleme care afectează comunitatea romă rezultă dintr-o lipsă de instruire a acesteia și, în consecință, membrii săi nu au acces la piața muncii în condiții egale cu majoritatea populației. Acest lucru generează alte inegalități sociale, mai puțină bogăție și o percepție socială sărăcită, precum și o devalorizare a comunității rome.

Factorii care influențează această situație sunt multipli, de lungă durată și răspund la o diversitate de cauze sociale, economice și culturale, care au determinat dezvoltarea și evoluția comunității rome în fiecare dintre țările participante.

Pentru a contextualiza intervenția metodologică pe care o propunem –și care apare în Capitolul 6 al acestui ghid–, enumerăm mai jos situațiile și factorii cei mai comuni și relevanți care afectează direct incluziunea copiilor romi în sistemul educațional.

Factorii identificați sunt prezenți în diferite grade în contextele socio-economice actuale. Ei trebuie luați în considerare pentru a putea înțelege complexitatea problemei la care ne referim, adică accesul copiilor romi la educație. Nu intenționăm să discutăm în termeni generali, deoarece acești factori influențează realitatea fiecărei comunități și familii rome în moduri diferite, nici nu intenționăm să oferim o descriere exhaustivă a acestora. Ce intenționăm să facem este să evidențiem și să identificăm aspectele cele mai semnificative care au sau ar putea avea un efect direct asupra accesului copiilor și tinerilor romi la sistemul educațional și la succesul academic, aspecte ce trebuie luate în considerare în proiectarea oricărei intervenții, precum cea sugerată în Capitolul 6.

4.1. Situația socială, economică și a pieței muncii

Populația romă constituie o largă minoritate în țările care au participat la pregătirea acestui ghid. În România, de exemplu, constituie cel mai mare grup etnic după minoritatea maghiară; în Bulgaria romii sunt cea de-a doua minoritate etnică, aproape 5,5% din populație, în timp ce în Spania se estimează că aceștia constituie aproape 1,52% din populație.¹ În ciuda dificultăților apărute în stabilirea proporției exacte a populației rome care traiește în fiecare din cele patru țări, este evident că formează un grup larg de cetățeni care sunt prezenți în Europa încă din secolul XIV.

În termeni generali, deși există multă heterogenitate în cadrul comunității rome, situația socio-economică a romilor europeni prezintă caracteristici comune. Romii sunt mai afectați de sărăcie și sărăcie extremă decât majoritatea populației. Mulți romi trăiesc astăzi în colonii, nuclee și ghetouri, ocupând poziții marginale în sistemul economic și productiv.

Din perspectiva economiei și angajării, comunitatea romă ocupă de obicei o poziție de inegalitate în comparație cu majoritatea populației, au ocupații marginale ori, în unele cazuri, locuri de muncă ce nu sunt calificate sau sigure. În plus, liberalizările care au avut loc după căderea guvernelor socialiste, precum și criza economică actuală au marcat o deteriorare semnificativă a nivelului de sărăcie și șomaj al comunităților rome.

Printre principalele motive care afectează această situație de nesiguranță economică și a locului de muncă pentru romii din Europa se numără:

- Căderea sectoarelor tradiționale de ocupare a forței de muncă.
- Nivelurile educaționale sub media pe țară; acest lucru le limitează în mod semnificativ oportunitățile de dezvoltare și accesare a pieței muncii.
- Discriminarea pe piața muncii reduce posibilitățile lucrătorilor romi de a obține un loc de muncă.

Pe scurt, populația romă, în condiții economice adverse, are un risc mai mare de a fi săracă și de a menține o poziție marginală, cu dificultăți obiective de acces pe piața muncii. În acest context, educația are un rol fundamental, deoarece este una dintre căile cele mai importante de a obține o mai mare dezvoltare, integrare și instruire pentru populația romă și, în final, o mai bună calitate a vieții.

¹ Această informație are la bază datele menționate în rapoartele naționale prezentate de fiecare țară participantă.

4.2. Educația

În termeni generali, comunitatea romă din Europa prezintă un nivel mai scăzut de școlarizare, un nivel de analfabetism mai mare, o rată mai înaltă de abandon școlar, o prezență mai redusă de studenți romi în educația superioară și, în general, mai puțin succes școlar.

Deși sistemul educațional al țărilor participante nu este același, având propriile particularități, au totuși caracteristici și principii comune. Printre acestea, este important de evidențiat existența a trei cicluri școlare: preșcolar, primar și secundar (educația secundară obligatorie fiind până la vârsta de 16 ani), instruire vocațională în diverse domenii și educație universitară.

În plus, principalele principii și politici educaționale sunt după cum urmează: natura gratuită a educației publice, accesibilitatea diferitelor nivele de educație, precum și egalitatea cetățenilor în ceea ce privește educația. De asemenea, în toate țările găsim o atitudine formală care este atât pozitivă, cât și incluzivă către minoritățile etnice, o atitudine care este puternic sprijinită de către UE, rezultând în politici, planuri și acțiuni specifice de intervenție asupra populației rome.

Cu toate acestea, principalele principii și politici educaționale nu sunt întotdeauna aplicate în mod egal tuturor cetățenilor, cum ar fi romii. Este un fapt real că în Europa și în toate țările participante încă persistă, mai mult sau mai puțin, diferite tipuri de segregare școlară. Unele măsuri au fost create chiar pentru sprijinirea școlarizării copiilor romi. Cu toate acestea, în practică, aceste măsuri și politici nu sunt întotdeauna materializate adecvat, existând încă o segregare puternică, fiind astfel dificil pentru populația romă să acceseze centre de educație normale, iar drepturile lor nefiind întotdeauna garantate.

Existența segregării minorităților etnice, în special a populației rome, este evidentă în diferite moduri, de la segregarea vizibilă care există în diferite centre educaționale, la o segregare mai ascunsă care se manifestă diferit. Exemplu: abuzul de măsuri educaționale îndreptate către situații și cazuri speciale, sau gruparea elevilor romi în clase speciale în școli.

Astfel, dintre diferitele forme de segregare este demn de menționat existența centrelor școlare speciale ori a centrelor pentru populația cu nevoi specifice (dizabilități mentale), cu cerințe academice mult scăzute, care oferă, evident, un nivel mai scăzut de educație; numeroși copii romi sunt trimiși la aceste centre.

În plus față de existența centrelor școlare rezervate elevilor romi, segregarea apare de asemenea în școli unde unele clase sunt create doar pentru copiii romi.

În mod similar, o serie de măsuri speciale îndreptate spre rezolvarea unor situații particulare ale elevilor sunt implementate într-o mai mare măsură printre elevii romi. Exemplu: clasificarea lor ca "elevi la domiciliu" (ceea ce în practică înseamnă că elevii nu trebuie să participe la ore, ci doar trebuie să se ducă la școală să-și susțină examenele de sfârșit de an), ori sprijinirea accesului copiilor romi la programele de instruire vocațională (care sunt foarte scurte), oferind o calificare scăzută și, prin urmare, puține alternative pentru a face față cerințelor de pe piața muncii.

În anumite ocazii, aceste situații de segregare sunt legate de politicile privind locuințele sau de distribuția elevilor pe centre, pe nivele educaționale. Exemplu, mulți elevi romi având un nivel redus și ajung în aceeași clasă, ori dacă locuiesc în cartiere segregate, este ceva obișnuit ca școlile din zonă să fie de asemenea segregate.

În ciuda segregării, deși gravă, aceasta nu este singura problemă care influențează dificultățile în educație ale comunității romi. Mai sunt și alți factori care intră în joc, în special incluziunea copiilor romi în sistemul educațional și succesul lor școlar.

Cele mai obișnuite probleme cu care se confruntă copiii romi și familiile lor sunt grupate în următoarele trei categorii.

A. Factori de excluziune socio-economică care afectează familia:

- *Sărăcia și sărăcia extremă.* Sărăcia constituie unul dintre principalele obstacole în incluziunea și participarea școlară; deși este un fenomen complex în dimensiunea sa economică, ar putea înseamna că familiile nu pot avea acces la centre educaționale deoarece nu au posibilitatea de a asigura costul educației, cum ar fi manuale, transport și alte nevoi.
- *Șomajul ori sub-angajarea.* Nesiguranța locului de muncă, salariul scăzut, discontinuitatea muncii, dificultăți economice în a finanța nevoile de educație.
- *Migrația internă și externă.* Migrațiile care au loc în principal pentru motive economice și de muncă cauzează o discontinuitate în contactul dintre centrele școlare și/sau elevi și familiile lor.
- *Lipsa documentelor necesare.* Lipsa documentelor și regulamentele fac să fie dificil accesul și înregistrarea la școală.
- *Localizarea geografică.* Localizarea geografică influențează posibilitatea accesării centrelor școlare, fie pentru că acestea nu există în apropiere, fie pentru că cele accesibile sunt segregate sau de slabă calitate. Anumite așezări izolate sau marginale (ghetouri) sau chiar zone ale țării au mai puține resurse și deci oferă mai puține posibilități pentru dezvoltare prin educație.

B. Listă de atitudini ale comunității romne și ale sistemului de educație:

- Prejudecăți și neîncredere reciprocă între școli și comunitatea romă.
- Unii romi văd școala ca pe un "teritoriu străin" care nu le este familiar.
- Multe școli au o relație slabă cu părinții romi, ceea ce are un efect direct asupra percepției părintelui în ceea ce privește școala, precum și asupra lipsei lor de cunoaștere și informare în legătură cu oportunitățile și avantajele unei educații continue pentru copiii lor.
- Lipsa motivației pentru elevii romi.
- Lipsa unor modele în cadrul familiilor romne.
- Deficiențele sistemului școlar în lucrul cu familiile în situații de sărăcie sau sărăcie extremă.

C. Deficiențele sistemului de educație:

- Sistemul de educație nu este pregătit în mod adecvat să facă față diversității elevilor din punct de vedere cultural pentru a integra minoritățile etnice².
- Cadrele didactice nu au suficiente cunoștințe și experiență în ceea ce privește educația interculturală și "exploatarea" diversității elevilor din cadrul școlii. Ca instituție, școlile sunt concepute și axate în principal pe un model de elevi omogeni. Diversitatea este deseori văzută ca un obstacol asociat cu nevoia de a compensa dificultățile, mai mult decât o trăsătură care poate aduce plus valoare.
- Lipsa unor resurse suficiente pentru a dezvolta programe și acțiuni de calitate pentru a sprijini minoritățile și în mod specific comunitatea romă.
- Spectru larg de segregare și discriminare împotriva romilor în sistemul de educație.

Toți acești factori generează:

- Progres extrem de limitat către nivele mai înalte de educație. Fetele și băieții romi întâmpină dificultăți în a accesa educația preșcolară, în general terminând doar educația primară. Probleme de abandon atunci când ajung în ciclul secundar și acces redus la educația universitară.
- Absenteism nemotivat ridicat (chiul).
- Rate înalte de elevi care repetă anul școlar.
- Performanță academică/școlară scăzută.

² Educația interculturală este un mod de a înțelege educația. Este o focalizare educațională de o natură inclusivă, unde diversitatea este un ingredient pozitiv și indispensabil care contribuie la o educație holistică de calitate și este văzută ca plus valoare. Este o educație pentru a învăța și trăi în societate, dezvoltând valori cum ar fi respectul și toleranța către ceilalți. O abordare interculturală este construită și dezvoltată prin sprijinirea și promovarea unei societăți diverse, unde este loc pentru toți, indiferent de proveniență ori etnicitate, ori oricare alte diferențe. Această societate promovează dezvoltarea și oportunitățile pentru toate grupurile, apartenența la un grup etnic diferit neimplicând un dezavantaj, ci mai degrabă o valoare adăugată care îmbogățește societatea.

- Discontinuitate în educația formală.
- Calificare profesională redusă, generând dificultăți în a accesa piața muncii și perpetuarea situațiilor de sărăcie și marginalizare.

Data fiind relevanța acestor factori de educație, economici, juridici, sociali și culturali descriși mai sus, acest Ghid încearcă să fie un instrument operativ care va contribui la următoarele:

- Abordarea și sprijinirea grupurilor și familiilor de romi pentru a favoriza includerea copiilor lor în comunitatea școlară.
- Sprijinirea sistemului de educație astfel încât să faciliteze participarea elevilor romi și a familiilor lor.

MODELE TEORETICE

5. Modele teoretice care sprijină propunerea metodologică pentru intervenția familiilor rome în cadrul școlar

Conform celor mai multe studii sociologice, psihologice și pedagogice, familia este una dintre instituțiile cheie ale procesului de socializare a persoanelor și o instituție esențială pentru romi. Pare a fi instituția prioritară care trebuie instruită și formată astfel încât să își poată îndeplini rolul de creștere a copiilor, a-i educa și a-i motiva. Familiile, precum și grupurile de egali, sunt vitale în sprijinirea și motivarea copiilor în educație. Sunt extrem de cunoscute dificultățile care există în unele cazuri în ceea ce privește participarea și succesul academic al copiilor romi în centrele de educație. În unele ocazii, părinții par a-și delega responsabilitățile către centrele educaționale/școli. De aceea, în elaborarea intervenției educaționale, resursele educaționale trebuie să includă familia printre elemente-cheie de sprijin.

În multe familii și mai ales în multe familii rome, există modele tradiționale ale rolului în funcție de gen. De exemplu, în propria noastră societate occidentală patriarhală, bărbații se bucură de o poziție socială dominantă. Astfel, de la o vârstă fragedă, băieții sunt asistați în obținerea unei masculinități care le permite să-și asume și să-și mențină această poziție. La fel, fetele sunt învățate să cultive o feminitate supusă. Cu alte cuvinte, masculinitatea și feminitatea sunt calități legate de sexul persoanei, care sunt dezvoltate ca răspuns la discriminarea socială. O dată dezvoltate, ele sunt justificate și întărite. Rolurile de gen masculin și feminin se întăresc reciproc unul pe celălalt și în consecință perpetuează inegalitatea pe care sunt bazate.

În familia romă găsim de asemenea aceste diferențe. În unele familii și comunități rome diferențele dintre rolurile femeilor și bărbaților urmează un tipar foarte tradițional, cu o clară dominanță a autorității masculine și predominanța lui în viața socială.

Printre caracteristicile care reflectă existența acestui rol tradițional ce afectează diferențele de gen în unele familii, putem găsi, printre altele, preferința unei familii către căsătorii în cadrul aceleiași familii sau către fidelitatea soției și virginitatea miresei - motiv pentru care tații se tem câteodată atunci când fiicele lor încep învățământul secundar. Contactul cu băieți de vârsta lor sau mai mari poate duce la atașamente și angajamente emoționale într-un mediu necunoscut, ceea ce poate da naștere la situații nedorite de către familie, aceștia preferând ca fiicele lor să se căsătorească cu persoane pe care le cunosc și care au obiceiuri similare.

Mai mult, în familiile rome mai tradiționale, femeile asumă un rol de îngrijire foarte devreme în viață. Ele au grijă de frații mai mici, de exemplu,

iar în cazul stabilirii unei relații formale, femeile au de asemenea grijă de membrii familiei bărbatului lor. Toate acestea implică timp și energie dedicate responsabilitățile de îngrijitor, care sunt deseori incompatibile cu viața școlară (dificultăți în a fi prezent la ore, temeri privind o potențială relație cu alți băieți, etc).

Maturitatea socială la femei este atinsă odată cu nașterea primului copil. Nu este deci neobișnuit să vezi logodne și nunți la vârste fragede, iar acest lucru are un impact direct asupra șanselor lor de a avea o educație.

Toate aceste caracteristici influențează procesul educațional al copiilor și este necesar a fi luate în considerare în elaborarea unei intervenții adecvate.

De asemenea, ca instituție socială, familia se adaptează la spațiul și timpul în care trăiește, iar unele modificări importante au loc și ar trebui evidențiate:

- Apariția și răspândirea unor noi modele familiale (familii mono-parentale, adică mame care susțin căminul singure, familii divorțate, familii separate, coabitarea între două sau trei generații, etc.)
- Familia interacționează în efortul său de socializare cu un număr tot mai mare de instituții (servicii de sănătate, muncă, sociale). Alți factori precum mass-media (televiziunea), dar de asemenea noile tehnologii (internet, Facebook, Twitter, bloguri, etc.) au apărut, iar românii beneficiază de ele.

În ciuda tuturor schimbărilor, familia încă deține o importanță cheie în societate, și mai ales în comunitățile române, cu un mare potențial pozitiv în sprijinirea copiilor la acces mai mare la educație.

Intervenția prezentată în această propunere metodologică ia în considerare câteva principii fundamentale ale următoarelor abordări teoretice: Abordarea Sistemică adaptată la familie, Modelul care motivează familiile (empowering) și Intervenția Apreciativă bazată pe teoria construcționistă.

5.1. Abordarea sistemică adaptată la familii

Ideea centrală a intervențiilor bazate pe un model sistemic este de a considera familia ca un "sistem". Modelul sistemic consideră familia a fi un "sistem deschis și stabil guvernat de reguli, compus din subsisteme ierarhice, scufundat într-un suprasistem și care are propria sa istorie."³

Teoriile sistemice ale familiei sunt bazate pe diferite alte teorii, una dintre acestea fiind **Teoria generală a sistemelor** (Bertalanffy, 1954). În această lucrare cele mai relevante idei pentru problema de față sunt următoarele:

- Un sistem este un set de elemente care interacționează dinamic, unde starea fiecărui element este determinată de starea fiecăruia dintre celelalte elemente care îl alcătuiesc.
- Un sistem poate fi deschis sau închis. Este închis atunci când nu există schimb de materie, energie și/sau informații cu mediul său.

Exemplu: există puține exemple de sisteme închise în natură deoarece cea mai mare parte sunt într-o interacție dinamică cu mediul lor. Astfel, o reacție chimică într-o eprubetă închisă ermetic ar fi un exemplu de un sistem (relativ) închis.

- Un sistem este deschis atunci când face schimb de materie, energie și/sau informații cu mediul său. Deci, un sistem deschis este modificat de către mediul său și la rândul său modifică mediul.

Exemplu: toate familiile sunt sisteme deschise care interacționează într-o comunitate și în consecință fac schimb de energie, informații, percepții, atitudini și sentimente cu mediul lor.

- Totalitate sau întreg non-sumativ: înțelegerea familiei ca un sistem înseamnă că **întregul** este mai mult decât **suma părților**. Adică, comportamentul fiecăruia dintre membrii săi (un copil, de exemplu) nu poate fi înțeles separat de al restului familiei. În această privință, există o circularitate și o interconectare continuă între membrii unui sistem. Schimbarea în unul dintre membrii sistemului îi afectează pe ceilalți prin tipare de interacțiune.

Exemplu: emanciparea unui copil poate să dezechilibreze relația dintre părinți dacă copilul a funcționat ca un mediator al conflictelor parentale (totalitate). Totuși, separat, niciunul dintre membrii sistemului familial nu îndeplinește rolul care îi este caracteristic în sistemul familia (non-sumativ).

³ Ripol-Milet, Alex (2001). "Familias, trabajo social y mediación", Ed. Paidós.

- **Circularitate:** datorită interconectării dintre membrii unui sistem, relațiile de cauzalitate nu sunt niciodată liniare (în sensul în care "cauza" A provoacă "efectul" B), ci mai degrabă sunt circulare în sensul în care B întărește în mod retroactiv manifestarea lui A.

Exemplu: solicitarea unei mai mari autonomii în luarea unei decizii de către o fiică poate să se confrunte cu reticența tatălui, ceea ce la rândul său duce la sporirea solicitărilor fiicei și așa mai departe în mod succesiv.

- **Echifinalitate:** Același efect poate să răspundă unor cauze diferite. Adică, modificările observate într-un sistem deschis nu sunt determinate de condițiile inițiale ale sistemului, ci mai degrabă de natura proceselor de schimbare. Această definiție nu este valabilă pentru sistemele închise unde sunt determinate de către condițiile inițiale.

Exemplu: datorită unor condiții pragmatice sau de context, două familii pot forma o organizație familială foarte similară, deși au origini complet diferite.

Teoria comunicației este un alt pilon pe care am articulat elaborarea teoretică a abordării sistemice aplicată familiei. Aceasta începe cu principiul de bază: "este imposibil să nu comunicăm".

Unele idei de bază care sunt luate în considerare în teoria comunicației (Watzlawick, Beavin, și Jackson, 1967) sunt următoarele:

- Într-un sistem, comportamentul fiecărui membru trimite un mesaj celorlalți.
- În toate comunicările se observă următoarele: aspectul conținutului (conținutul semantic al comunicării) și aspectul relațional (acesta califică modul în care mesajul trebuie interpretat, adică desemnează tipul de relație dintre expeditor și recipient).
- Definiția unei interacțiuni este condiționată de către judecățile secvențelor de comunicare dintre participanți. Sistemele deschise sunt caracterizate prin tipare de circularitate, fără un început și sfârșit clar. În consecință, definiția unei interacțiuni depinde de modul în care participanții la comunicare divid secvența circulară și stabilesc relațiile cauză-efect.

O altă idee cheie în abordarea sistemică a familiei este **ideea evoluționară** (Haley, 1981):

- Ca sistem, familia trece printr-o serie de faze mai mult sau mai puțin normative care aparțin de ciclul său de viață (perioada anterioară și cea după căsătorie - creșterea copiilor - adolescența copiilor - copii se maturizează și devin independenți - cuibul gol).
- Importanța noțiunilor evoluționare rezidă în crizele care pot apărea din trecerea de la o fază la alta. În această privință, calea optimă de a depăși asemenea crize este să modificăm structura de sistem a familiei și a-i menținem astfel organizarea.

În final, este relevant să subliniem ideile structurale. Le evidențiem pe cele mai relevante mai jos.

Un sistem este compus din subsisteme între care există limite. Obiectivul acestor limite este de a proteja diferențierea dintre membrii sistemului. Exemplu: *următoarele subsisteme sunt prezente în cadrul sistemului familiei: Conjugal, Parental și Filial.*

- Limitele sau granițele familiale interne sunt identificabile pe baza diferitelor reguli de conduită aplicabile diferitelor subsisteme din cadrul familiei.

Exemplu: regulile care sunt aplicate în conduita părinților (subsistemul parental) sunt de obicei diferite de regulile care se aplică conduitei copiilor (subsistemul filial). Astfel, în mod normal, părinții au mai multă putere decizională decât copiii. În acest sens, nu este logic să argumentezi: "fiul meu nu merge la școală deoarece el crede că școala nu-i va fi de nici un folos" în loc de a lăsa părinții să ia această decizie.

- Limitele dintre subsisteme variază în funcție de gradul lor de permeabilitate, putând fi vagi (acelea care sunt dificil de determinat), rigide (acelea care sunt dificil de alterat după o anumită perioadă), ori pot fi clare (acelea care sunt atât definitivabile cât și modificabile). Se consideră că acestea sunt limitele care oferă adaptarea ideală.

Limitele pot separa subsistemele în cadrul familiei sau pot separa întreaga familie de exterior. În ultimul caz, limitele externe sunt numite granițe. Granițele sistemului unei familii pot fi determinate de diferența dintre interacțiunea dintre membrii familiei și conduita lor în prezența unor persoane care nu fac parte din familia lor, cum ar fi diriginți și/sau cadre didactice de la școală.

Familia dintr-o perspectivă sistemică: intervenția din această abordare

Intervenția bazată pe această abordare teoretică consideră sistemele structurale ale relațiilor drept subsisteme ale unui sistem mai mare (familia ca întreg), integrarea membrilor săi, respectul avut pentru fiecare dintre membrii săi (protejând diferențierea fiecăruia), noile și vechile reguli de conduită ale fiecărui sistem sau subsistem (limitele în familie, alianțele interne).

Din această perspectivă intervenția include numeroase domenii, printre care:

- Referitor la ierarhii: cine exercită rolul de autoritate în familia romă?
- Permeabilitatea membrilor săi: în ce măsură este unul dintre membrii familiei, de exemplu tatăl, receptiv la interesele celorlalți membri ai familiei, de exemplu copiii săi?
- Modul în care sunt organizate sistemele: cum sunt constituite diferitele sisteme care compun sistemul familiei?

Vom acorda o atenție deosebită focalizării intereselor așa cum derivă din punctele de focalizare originale ale lui Bateson (1972) deoarece sunt esențiale în înțelegerea intervenției în familie.

Punctul focal al intervenției sistemice nu mai este individul, ori în cazul nostru elevul, ca "sursă" presupusă de dificultăți ale integrării școlare, ci mai degrabă caracteristicile organizării sistemului de familie, în care motivul cererii are sens. Interesul se concentrează pe tiparele care conectează interacțiunile din sistemul familiei. Nu ne mai limităm la derularea unei intervenții individuale în prezența altor membri ai familiei, ci mai degrabă scopul este de a studia tiparele interacțiunii care are loc în familie, care poate influența dificultățile de integrare și deci succesul școlar al copiilor.

Alt punct focal de interes pe care l-am menționat este de a lua în considerare interacțiunea ca sursă de informații, și deci ca formă de comunicare. Această idee de comunicare duce la un dezinteres față de explicațiile cauzale și la un interes mai degrabă în partea pragmatică a interacțiunii în familie, deși în ultimii ani s-a observat un interes renăscut în "teoriile problemă" ale membrilor familiei.

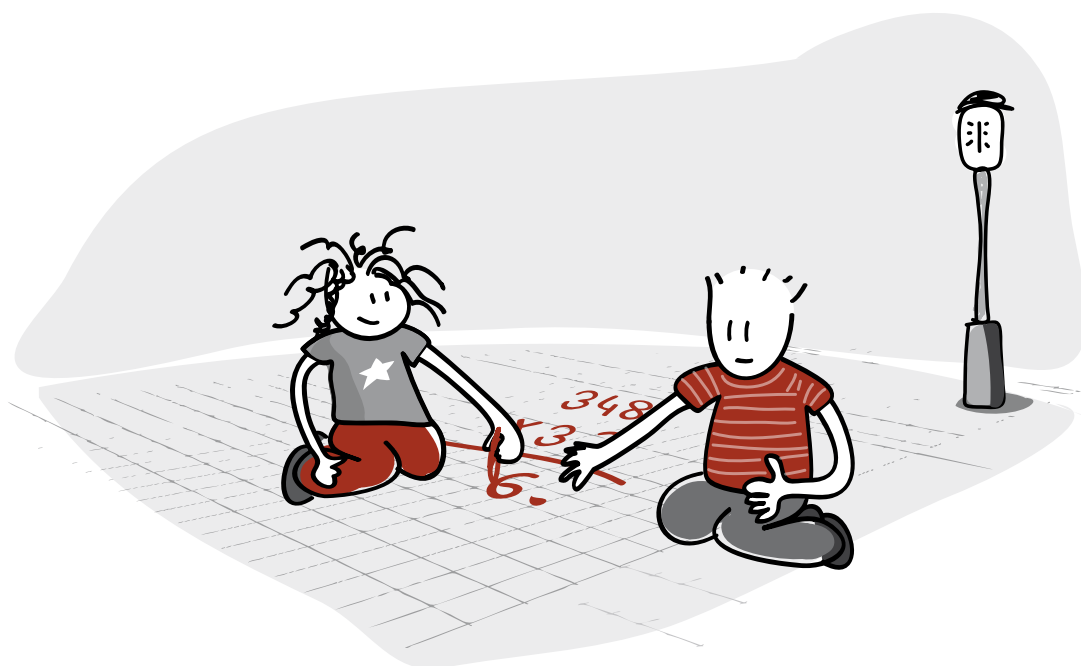

5.2. Modelul de Împuternicire/Motivare a familiilor

Modelul constituie o nouă perspectivă strategică și o nouă abordare, inspirată și călăuzită de scopul împuternicirii și întăririi indivizilor, grupurilor și comunităților. El definește un stil de intervenție, dă tonul, valorile și etica, și se concentrează simultan atât pe resursele personale ale membrilor familiei, cât și pe mediile micro-sociale în care aceștia interacționează. Acest model proiectează și pune în practică strategii de optimizare ale învățării în domeniul intelectuale, socio-relaționale și emoționale.

- Principiile fundamentale ale *Modelului de Împuternicire* pot fi sintetizate astfel:
- **Modul în care familiile se comportă ca rezultat al interacțiunii** dintre: contextul familial și experiențele cu sistemul de educație, biografia și istoria propriei familii, precum și consecințele care vor determina comportamentul ulterior.
- **Geneza și menținerea nevoilor și/sau conflictelor au un rol relevant desemnat**, astfel încât devin un alt element al intervenției, în special în mediile de proximitate: școli, grupuri de egali și comunitate.
- **Rădăcinile puterii și controlului constituie un proces dinamic**, ale cărui dimensiuni nu sunt limitate la familie, ci au de asemenea surse și rădăcini ecologice, adică, sunt strâns legate de accesul la oportunități, resurse materiale și comunitare, și elemente protectoare care sunt disponibile în diverse grade în diverse contexte - de exemplu, potențialul și punctele forte ale comunității române. De aceea, este esențială cooperarea în întărirea scenariilor în care viața se derulează pentru familiile incluse în intervenție. Scopul este să îmbunătățim mediul școlar și comunitar.
- **Este o abordare care împuternicește**, centrată pe resursele familiei, atât personale, cât și sociale, asigurând că procesului de împuternicire a familiei i se dă avânt, ținând minte punctul de plecare al situației fiecărei familii.
- **Identificarea și promovarea resurselor necesare a face față schimbărilor cu garanții de succes.** În acest scop, este esențial să facilităm puterea și controlul asupra resurselor, disponibilitatea, accesibilitatea, competitivitatea și utilizarea lor.
- **Este localizată într-o perspectivă pozitivă.** Punctul focal este plasat pe posibilitățile familiei, pe ceea ce sunt capabili să realizeze, întărind **potențialul, oportunitățile și punctele lor forte**, încrederea în capacitatea familiilor române.
- **Una dintre principiile sale strategice este să întărim competențele și abilitățile familiei** pentru a putea ajuta în procesul educațional al copiilor lor, dar este fundamental de definitivat țintele motivante și semnificative care vor permite taților/mamelor și altor membri relevanți ai familiei să înțeleagă că sunt capabili să le accepte și să le atingă. Aceasta este singura modalitate de a asigura angajamentul lor prin acțiuni de învățare și schimbare.
- Alt principiu strategic în acest model este să **promovăm un angajament responsabil, care să genereze schimbare.**

- **Acțiunea ca element care facilitează și consolidează schimbările necesare** și progresul către integrarea școlară a copiilor romi.
- Permite acțiunea imediată în familii, **furnizând instrumente personale** pentru a le spori percepția asupra circumstanțelor lor, favorizând decizii mai informate, facilitând dezvoltarea independenței, asigurând că eforturile lor sunt compensate, identificând și recunoscând realizările făcute. În plus, acest model **promovează responsabilitatea în învățare**, promovează responsabilitatea lor în derularea schimbării și asigurând că au putere și control.
- Scopul strategic este atins în întâlnirile interpersonale dintre echipa de profesioniști și membrii de familie, elevi, cadrele didactice, precum și alte echipe tehnice și/sau agenții sociali de referință prezente în comunitate.
- **Acordă o importanță deosebită observării și imitării unor modele semnificative de conduită** pentru familii și pentru elevi, modele care pot fi: lideri din media, alți membri ai familiei, alți elevi romi, grupuri de egali (vecini, rude etc.).

5.3. Intervenția Apreciativă bazată pe Teoria Construcționistă

Construcționismul este o nouă orientare în sociologie, bazată în special pe lucrările lui Gergen (1985; 1994; 1999) care proiectează diverse abordări la modul în care poate fi cunoscută realitatea și în mod special la modul în care pot fi construite realitățile. Există multiple definiții ale construcționismului social, datorită însăși naturii sale și datorită recunoașterii multiplelor realități generate de diversele interacțiuni dintre indivizii care construiesc aceste realități.

Data fiind însăși natura sa, construcționismul nu poate da naștere la o definiție unitară, deoarece cunoașterea este construită social. Analiza construcționismului social este focalizată îndeosebi pe explicarea proceselor prin care oamenii descriu, explică sau interpretează lumea în care trăiesc ("inclusiv pe ei") (Gergen, 1985: 266). Construcționismul social este interesat în comunicarea și relațiile dintre oameni și în procesul de producere a înțelesului în cadrul interacțiunilor sociale. Un punct de plecare este reprezentat de faptul că oamenii, în aceleași circumstanțe, sunt capabili să producă construcții sociale foarte diferite ale aceleiași realități. Principalele subiecte sunt:

- a. Limbajul, comunicarea și discursul sunt considerate modalități de interacțiune între indivizi care construiesc realități multiple. Construcționismul social consideră că realitățile sunt create de către oameni care comunică prin intermediul limbajului, fiecare dintre ei influențând și limitând răspunsurile celuilalt. În această abordare, atenția nu este focalizată pe individ, ci mai degrabă pe rețeaua de interacțiuni dintre indivizi.
- b. Construcționismul social se focalizează pe relațiile prin care actorii sociali construiesc realitățile. Abordarea construcționismului social pornește de la ipoteza că limbajul utilizat de către oameni pentru a înțelege lumea este un artefact social, produsul istoric al schimburilor dintre oameni (Gergen, 1985: 267).
- c. Acest tip de abordare consideră că distincția subiect-obiect nu este destul de productivă și generativă, menținând un dualism care consideră că subiectul și obiectul sunt independente una față de cealaltă. "Construcționismul social abandonează iluzia fisurii ontologice dintre subiect și obiect și o înlocuiește cu o realitate intersubiectivă. El crede în ideea că realitatea este considerată un proces interactiv deoarece oamenii dau înțeles propriilor lor experiențe prin interacțiunea constantă cu mediul" (Van der Haar, 2002: 26).
- d. Cunoașterea și realitatea socială sunt dependente de relațiile sociale și de procesul de negociere dintre oameni. În ultimii ani, sociologia cunoașterii a rafinat abordarea construcționismului social pentru a arăta că toată cunoașterea realității este mai mult o creație umană decât o oglindă a realității independente (Cojocaru & Sandu, 2011). Construcționismul social consideră că atunci când începem să observăm sau să discutăm despre ceea ce este, noi, de fapt, construim o realitate socială (Van der Haar, 2002: 24).

Perspectiva construcționistă afirmă că nu putem cunoaște niciodată ceea ce este universal adevărat sau fals, ce este bine sau rău, corect sau incorect, în schimb cunoaștem doar povești despre adevăr, minciună, bun, rău, corect, incorect și abandonează ideea constructivistă că individul reprezintă în minte o oglindă a realității. Realitatea însăși este rezultatul acestor negocieri și interacțiuni și "noi suntem capabili de a elabora multiple și diverse hărți ale realității" (Maas et al., 2001: 373). Construcționismul social nu este interesat în elaborarea unei hărți perfecte a realității, ci mai degrabă în capturarea proceselor prin care aceste hărți sunt construite și negociate între indivizi prin armonizarea hărților individuale, deoarece acest proces de construcție este cel mai important. "Atenția trebuie direcționată către multiplicitatea căilor prin care lumea poate fi construită" (Gergen, 1994: 82). Acestea sunt de asemenea utile în interpretarea realităților sociale văzute ca niște construcții sociale ale individului reacționând cu mediul său și, în același timp, ca răspunsuri ale individului la condiționările, constrângerile și limitările generate de către interpretările și înțelesurile celorlalți.

Cercetarea Acțiunii și Analiza Apreciativă

Analiza Apreciativă poate fi o intervenție alternativă focalizată pe schimbarea modului în care oamenii construiesc realitatea în care trăiesc, acționează, comunică și reacționează, fără a menține problemele cu care se confruntă în fundal. Alți autori au considerat analiza apreciativă ca un instrument care poate fi utilizat pentru a induce schimbarea într-o organizație sau într-o comunitate (Burke, 2011; Cuyvers, 2010; Lustig & Ringland, 2010).

Principiul construcționist folosit în aplicarea analizei apreciative (Cooperrider and Whitney 2000: 3-27) ia în considerare faptul că fiecare organizație este rezultatul creației umane, mai precis al interacțiunii colective dintre indivizi și al permanentei reconstituirii generate de către cunoașterea, credințele și ideile noastre. Familia este manifestarea interacțiunilor dintre modelele noastre mentale în ceea ce o privesc, care sunt construite social printr-un proces relațional. Familia nu este o realitate obiectivă, independentă de interpretările individuale ale membrilor săi. Din această perspectivă, familia este în sine o realitate generată de multiple interpretări (Murrell, 2001: 92), iar modificările vieții de familie prin analiza apreciativă înseamnă, de fapt, că își modifică aceste interpretări și își construiește o imagine împărtășită, colectivă și coerentă.

Specialistul care utilizează analiza apreciativă pentru a provoca schimbare în viața de familie trebuie să se axeze pe următoarele aspecte (Bushe, 1995:16):

- a. Să descopere în mod apreciativ organizația, prin găsirea celor mai bune exemple de succes aflate în trecutul membrilor săi și să-i motiveze să se identifice cu aceste exemple. Descoperirea experiențelor de succes, interpretate astfel de către membrii familiei, este ghidată de subiectul cercetării;
- b. Să înțeleagă în mod apreciativ familia, prin abordarea sa în profunzime și prin înțelegerea contextelor familiale care au avut succes în trecut.
- c. Să ajute membrii familiei să amplifice apreciativ experiențele descoperite și să sporească aceste experiențe prin încurajarea repetării lor.

INSTRUMENT METODOLOGIC

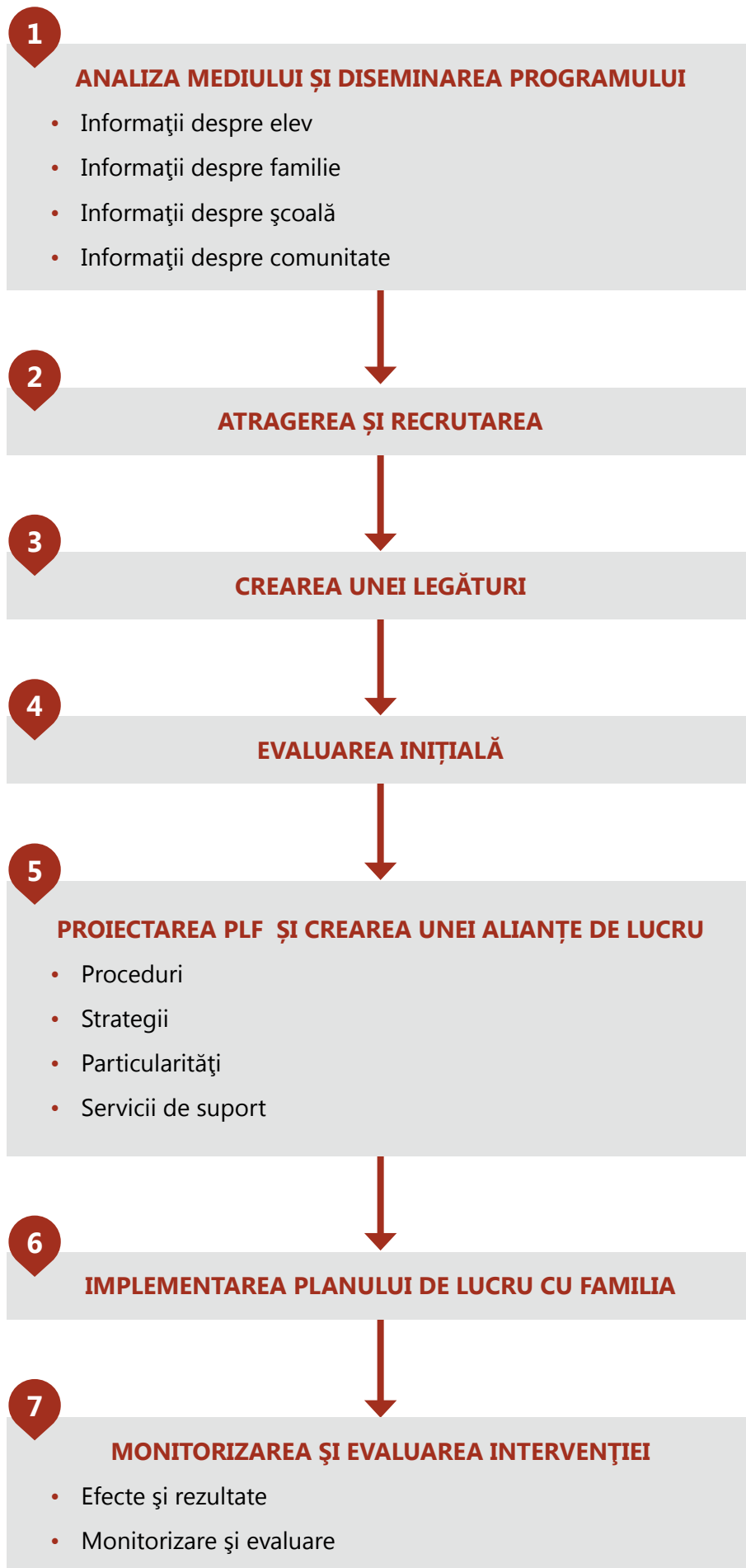
6. Instrument metodologic de intervenție a familiilor rome în context școlar

În acest capitol prezentăm ghidul metodologic care oferă echipelor de profesioniști liniile directoare pentru intervenții în familiile rome, pentru a-i face mai conștienți, a-i motiva și a-i implica efectiv în efortul comun către integrarea și îmbunătățirea rezultatelor academice ale copiilor lor.

Procesul intervențional a fost împărțit în faze care constituie momentele sau pașii pe care îi considerăm necesari pentru a obține o intervenție adecvată, aceștia fiind:

- **Prima fază:** Analiza realității și diseminarea programului.
- **Faza a doua:** Atragerea și recrutarea familiilor și partenerilor.
- **Faza a treia:** Crearea unei legături.
- **Faza a patra:** Evaluarea inițială.
- **Faza a cincea:** Proiectarea unui Plan de Lucru cu Familia (PLF) și crearea unei alianțe.
- **Faza a șasea:** Implementarea acțiunilor prevăzute în PLF.
- **Faza a șaptea:** Follow-up și evaluarea intervenției planificate.

6.1. Analizarea realității și diseminarea programului

Ce se intenționează în acest pas concret al intervenției?

Înainte de a contacta familiile trebuie să cunoaștem dinainte contextul în care profesionistul va interveni. Factorii de condiționare socială pot fi descriși ca determinanți contextuali, deoarece compun cadrul de nevoi și dificultăți în care se găsesc familiile. Trebuie să ne inserăm în mediu pentru a culege informații despre unele dintre aspectele cheie ale contextului socio-economic și comunitar în care trăiesc familiile și, simultan, să le informăm despre program.

Această activitate anterioară îți permite să adaptezi intervenția la realitatea curentă. În plus, va servi ca bază a unei viitoare evaluări a intervenției planificate și a schimbărilor produse, cel puțin în unele dintre aspectele esențiale.

Cazurile care urmează pot fi în mod special relevante în analiză și pot fi aplicabile multor familii române: limitările impuse de un context socio-economic precar, izolarea dintre familie și mediul în care trăiesc, discriminare ori excludere.

Cei mai importanți actori în această primă fază sunt familiile, urmate de comunitatea în care are loc intervenția, școala sau instituția de educație, precum și instituții publice ori private care acționează în zona în care va fi derulată intervenția.

Pentru a analiza în mod realist situația, sugerăm strângerea și sistematizarea informațiilor incluse în trei secțiuni: informații despre mediul imediat, informații despre mediul mai îndepărtat (adică despre contextul social al zonei în care va avea loc intervenția), precum și informații despre resursele comunitare, atât publice cât și private. Mai jos, sugerăm câteva dintre variabilele care trebuie luate în considerare în strângerea de informații.

În ceea ce privește mediul, ce informații sunt utile și bine a fi știute?

În ceea ce privește familia:

- Identificați numărul și tipul potențialelor familii beneficiare, urmând caracteristicile și scopurile programului.
- Evaluați limba utilizată de către familii (dacă este limba țării sau dacă este romani).
- Evaluați condițiile de locuit în care trăiesc: salubritate, spațiu, aglomerație, facilități.
- Evaluați contextul muncii: tipul de ocupații, chiria, situația ocupării, securitatea locurilor de muncă, rata șomajului, economia subterană, ori tipurile de contracte de muncă: permanente, lucrând pe cont propriu, precare și temporare, tipul de activități pe care le desfășoară, dacă primesc ajutor social etc.

- Evaluați condițiile de sănătate și medicale, cele mai comune boli, mortalitatea infantilă, dizabilități, nevoi speciale, speranța de viață etc.
- Evaluați nivelul de educație al familiei și relația lor cu școala, identificați valorile pe care le au față de școală, dacă sunt distanți sau potriviți, experiențele și participarea lor.
- Valorificați capitalul social al comunității române cu care profesioniștii vor lucra (aspecte relevante legate de tradiția și cultura comunității, tipare culturale, credințe, valori și structură socială) și identificați capitalul său social (îndemnări și abilități, competențe formale și informale etc.). (Vezi anexa 1, Harta capitalului social).
- Identificați și fiți conștienți de așteptările și nevoile pe care comunitatea le are și le simte.

În ceea ce privește contextul social al zonei în care va avea loc intervenția (vecinătate, sat, oraș, așezare):

- Gradul de structurare socială, marginalizare, izolare, etc. și/sau posibila violență existentă în mediu.
- Situația și problemele cu integrarea, incluziunea/excluziunea socială, marginalizarea zonei în care are loc intervenția.
- Integrarea socială, identitatea familiei în comunitatea în care trăiește, simț al apartenenței, includere sau rejectare.
- Participarea familiei în dinamica comunității: participă în serviciile sociale/culturale ori este implicată în evenimentele din comunitate, cluburi sportive, asociații ale vecinilor, festivități?

În ceea ce privește resursele publice și private ale comunității

- Alte intervenții care sunt în curs de derulare în comunitatea în care este planificată intervenția, pentru a evita duplicarea finanțării.
- Oferta de resurse publice și private de referință din zonă (sănătate, educație, locuri de muncă, servicii sociale, divertisment și socio-culturale).
- Accesibilitatea familiei și utilizarea resurselor.
- Resursele școlare comunitare: caracteristicile lor, atitudinile față de comunitatea română, gradul de permeabilitate ori deschidere către mediu, profilul profesioniștilor.
- Atitudinea organizațiilor în ceea ce privește obiectivele intervenției, identificarea oamenilor cheie ai organizației/personae-resursă care ar putea participa în cadrul programului ori acțiunii.
- Întâlniri și grupuri de lucru cu alte instituții și organisme care lucrează în mediu, pentru a stabili o rețea de schimb de informații, definirea responsabilităților fiecăreia dintre părțile interesate ori a grupurilor de interese în program.
- Identificarea cadrului de politici educaționale și implementarea sa la nivel regional și național.

Această analiză va oferi o cunoaștere mai aprofundată a mediului în care acțiunea va avea loc: familiile sale, caracteristicile, situația socio-economică și educațională și nevoile sale, precum și potențialul familiilor de a dezvolta și aplica programul. De asemenea, va permite implementarea programului prin adaptarea sa la condițiile și problemele mediului său.

Iată mai jos câteva metode și tehnici utile de strângere a datelor. Este important de conștientizat că fiecare metodă și tehnică are limitele sale, iar selectarea celei mai bune depinde de resursele, timpul sau nevoile programului. Este recomandată și necesară combinarea acestora pentru a contrasta și completa informația colectată. Aceasta este cea mai bună cale de a înțelege mai bine contextul în care programul se va desfășura.

Metode și tehnici sugerate pentru colectarea datelor

Individul și comunitatea în sine sunt cele mai relevante surse de informații, în consecință este important de identificat sursele cheie de informații în fiecare mediu. Metodele și tehnicile pe care le recomandăm sunt descrise mai jos:

Surse secundare

Referiți-vă la surse secundare naționale sau locale care privesc mediul cel mai apropiat de comunitatea romă, școala/instituția de educație și contextual social. Aceste surse sunt de obicei studii sau lucrări de cercetare, publicații ale ministerelor, universităților, centrelor de cercetare, municipalităților, ONG-urilor (pentru mai multe informații consultați anexa bibliografică). Este de asemenea util să treceți în revistă proiecte similare și bune practici pentru a identifica diferite acțiuni și strategii.

Colectarea informațiilor direct de la comunitate

- Vizitarea și interviuarea personală a "informatorilor" cheie: familii, lideri ai comunității sau tehnicieni ori membri cu responsabilități ai organizațiilor⁴. Se recomandă confruntarea acestor informații cu alte surse. Este o greșală des întâlnită de a considera că informațiile dobândite de la liderii sau persoanele cheie relevante din comunitate sunt suficiente pentru a ști ce se întâmplă în contextul în care se derulează programul. Interviurile nu sunt singurele modalități de a colecta date. De fapt, interviurile înregistrează auto-reprezentarea părților și deci avem nevoie de alte surse de informare, care să ne permită să elaborăm acțiuni convenabile pe baza lor.

În funcție de contextul local sau național, informatorii cheie pot să varieze și pot fi de o natură diferită. În unele țări, următorii informatori cheie care pot fi luați în considerare sunt: inspectori –pot oferi informații valoroase despre situația școlară a familiilor și elevilor, instituții publice– oferă informații despre situația socio-economică a familiilor etc. Nu în ultimul rând, este util să luați legătura cu expertul rom local, cu mediatorul școlar, profesorul de limba romani, lucrătorul social etc. La nivel județean este recomandat să contactați expertul în problemele romilor și inspectorul privind minoritățile dacă există;

4 Se consideră că un informator cheie este o persoană care, dată fiind situația ori poziția lor în comunitate sau instituție, are informații valoroase de împărtășit, care vor contribui la cunoașterea situației.

de asemenea, pot fi organizate întâlniri cu liderii informali ce pot oferi detalii valoroase privind profilul familiei și situația sa socială și economică. Este recomandat să obțineți cât mai multe date posibil, în special printr-un proces de observare directă și prelungită.

- Observarea directă în context, oriunde posibil și convenabil, ne poate spune, de exemplu, încărcătura de sarcini casnice pe care fetele le fac acasă, ceea ce poate fi o informație foarte importantă pentru succesul lor școlar. Acest tip de informații nu pot fi obținute printr-un interviu.
- Focus-grupuri pentru evaluarea nevoilor comunității ori grupului.
- Interviuri ad-hoc (doar acolo unde se consideră necesar) pentru a evalua condițiile socio-economice percepute. În cazul unui chestionar, dacă este comprehensiv, este recomandabil să lucrați în parteneriat cu o universitate sau centru de cercetare care vă poate sfătui cum să-l aplicați și să-l analizați.

În ceea ce privește diseminarea programului, este convenabil de efectuat în același timp cu explorarea și analiza contextului, scopul principal fiind acela de a face programul cunoscut familiilor rome, instituțiilor și organizațiilor sociale, motivându-i să se implice. Acestea sunt, de asemenea, ocazii importante de a aduna date privind contextul social și de a ne familiariza cu acesta.

Aspectele relevante de reținut pentru popularizarea programului și pentru căutarea de alianțe și parteneriate sunt:

- Identificarea mediilor și metodelor cele mai adecvate de a populariza programul, în funcție de tipul populației vizate: familiile, instituțiile sau organizațiile care operează în comunitatea sau mediul selectat.
- Identificarea persoanei/persoanelor cheie care lucrează în zona programului și care îl pot sprijini.
- Implicarea resurselor și organizațiilor în crearea unei rețele de colaborare în care se face schimb de informații.

Este recomandabil să se deruleze acțiuni directe cu cei implicați, precum: prelegeri la centrele educaționale, în organizațiile în care participă sau chiar pe teren. Transmiterea mesajului "din gură în gură" are efect în aceste cazuri cu familiile rome, deoarece mulți dintre ei au dificultăți în a scrie și a citi. Afișe sau împărțirea de fluturași pot complementa aceste acțiuni.

În stabilirea contactului cu o comunitate este deseori necesar să găsim persoane care sunt respectate și persoane care sunt interesate în promovarea schimbării. O dată ce sunt implicate în program, pot facilita accesul și activitatea specialiștilor într-o comunitate.

În cazul instituțiilor, este de asemenea recomandabil să utilizăm metode directe, să aranjăm întâlniri și/sau interviuri în care programul poate fi prezentat împreună cu documentația sa ori cu rezultatele care dovedesc eficiența acțiunilor pe care le propunem.

Oricând căile necesare sunt disponibile, este adecvat să avem o prezentare cu suport grafic și să explicăm pe scurt caracteristicile populației asupra căreia are loc intervenția, date privind problemele ori factorii care ar putea fi afectați de program, obiectivele sale și acțiunile de derulat, precum și eficiența pe care a avut-o programul, dacă a fost deja implementat.

Pentru a elabora un plan de popularizare a programului și/sau de comunicare, putem utiliza un instrument simplu: matricea de comunicare de mai jos, însoțită de un exemplu.

Exemplu

Beneficiar	Obiectivul comunicării	Conținutul de comunicat	Măsuri și instrumente de utilizat
Servicii sociale ale primăriei	Popularizați programul și căutați participarea	Obiectivele programului, dovada succesului acestor acțiuni	Interviuri cu părți responsabile, dosar în format hârtie/electronic, prezentare Powerpoint

Iată mai jos și **principalele acțiuni propuse** pentru a face față celor mai frecvente dificultăți ale acestei faze.

ACȚIUNI PROPUSE

Să avem o cunoaștere prealabilă a resurselor și entităților sociale care activează în zona intervenției, astfel încât să ne furnizeze informații despre populația romă cu care dorim să lucrăm. Trebuie cunoscute caracteristicile concrete ale beneficiarului; este deci necesar de colectat în mod sistematic date despre familiile și mediul din zonă.

Stabiliți un contact anterior formal cu specialiștii care lucrează în zonă. Ideea este de a organiza întâlniri și interviuri, pentru a prezenta ceea ce dorim să facem și astfel să deschidem uși către colaborare și schimb de informații.

Realizați o bună prezentare a proiectului, crescând conștientizarea despre situația comunității romă în context educațional, prin utilizarea tuturor instrumentelor pe care le avem la dispoziție. Este util să prezentăm date care dovedesc succesul intervenției, dacă aceasta a fost derulată în altă zonă sau centru educațional.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Populația romă este foarte eterogenă și locuiește în zone/cartiere cu caracteristici diferite: unele familii trăiesc într-o excludere completă, iar altele în zone integrate. Va fi deci dificil de identificat beneficiarii (grupul țintă), deoarece unele persoane din comunitatea romă nu se identifică ca atare și deseori lipsesc informații valide despre comunitatea romă.

Părțile interesate pot ezita în a face schimb de informații.

Unele instituții publice nu se implică. Poate fi dificil să obținem angajamentul unor centre educaționale în intervenția propusă.

6.2. Atragerea și recrutarea familiilor și a partenerilor

Ce se intenționează în acest pas concret al intervenției?

Stabiliți contactul cu familiile selectate și adânciți gradul de cunoaștere al programului și acțiunile care vor fi derulate de către diverșii agenți implicați: centrele educaționale, familiile rome, elevii, alți agenți sociali din comunitate.

În această fază scopul este de a facilita accesul familiilor la serviciile publice, în mod specific la centrele școlare, inclusiv de nivel pre-școlar.

Pe de altă parte, primele întâlniri cu familia sunt destinate în mod specific oferirii de informații despre program, motivării familiei în a participa la acesta și explicării gradului de implicare dorit de la familie.

Este important, imediat ce se stabilește contactul inițial, de a construi o relație de încredere între profesionist și beneficiarii acțiunii, adică familiile, elevii și centrele școlare, în plus față de specificarea rolului fiecăreia dintre resursele implicate.

Cum ajungem la beneficiar?

Sunt mai multe modalități de a-i accesa.

Referința internă bazată pe alte experiențe intervenționale avute cu familii din alte programe sau departamente derulate de organizație.

Recrutarea directă caută familiile în mod direct, contactându-le fie prin vizite pe teren, prin intermediari etc. Utilizați medii considerate a fi fezabile și adecvate, în funcție de contextul în care este derulat programul.

Referința externă: familiile sunt recomandate organizațiilor noastre de către alte organizații, precum centrul școlar, ONG-uri, alte programe, ori de serviciile sociale.

Pentru instituțiile și organizațiile pe care le-am selectat pentru a le implica în program (menționate în secțiunea de mai sus), este foarte util să facem o prezentare personală a proiectului prin întâlniri, interviuri și vizite, susținute de material scris, și să definim rolul nostru specific în ceea ce privește restul resurselor comunitare. Scopul este de a evalua agenții necesari și cei convenabili, astfel încât intervenția să nu fie un program izolat, ci mai degrabă să reușească să implice instituții și organizații adecvate și să creeze o rețea de sprijin a intervenției, o rețea în care fiecare organizație să dețină un rol bine definit.

În unele contexte, ar fi util de identificat o persoană sau grup de persoane cheie din comunitate care să promoveze programul și să-i garanteze conveniența și utilitatea. Aceste figuri facilitează accesul la anumite familii sau chiar la întreaga comunitate.

Cele mai recomandabile instrumente și acțiuni utilizate în această fază sunt, printre altele: mergeți în locuri frecventate de către părinți, cum ar fi asociații de părinți, seminarii etc. și ajustați prezentările la audiența țintă, atât în ceea ce privește materialele, cât și conținutul mesajelor. În această fază este convenabil de utilizat metode față-în-față și de a face întâlniri, vizite și interviuri cu beneficiarul.

Pașii de urmat sunt (vezi diagrama de mai jos):

- Stabilirea unui contact inițial cu familiile, folosind metodele descrise la acest pas.
- Identificarea cazurilor și a elevilor susceptibili a fi beneficiari, funcție de criteriile programului.
- Derularea intervențiilor de grup cu familiile și/sau familii specifice, vizând crearea unei legături emoționale, a unei relații de încredere, care va ajuta și motiva intervenția.

Mai jos prezentăm **principalele acțiuni propuse** pentru a face față unora dintre dificultățile frecvente ale acestei faze.

În legătură cu familia:

ACȚIUNI PROPUSE

Arătați interes familiei, construind punți de legătură și arătând respect. Includeți în echipă persoane care le vorbesc limba.

Definiți clar legăturile cu administrația și rolurile diferențiate ale fiecăruia.

Comunicați următorul mesaj: "Voi, familia, decideți dacă doriți să facem asta sau nu. Rolul meu este ca împreună să găsim o soluție problemelor pe care le aveți. Atât eu, cât și dumneavoastră dorim ca copilul dumneavoastră să aibă șanse în viitor".

În primul contact direct cu familia trebuie să "începem cu dreptul", astfel încât să fim percepuți ca o sursă de informații de încredere și ca cineva care dorește să-i ajute.

Clădirea încrederii este vitală. Scopul principal este de a stabili o nouă întâlnire, așa că trebuie să acordăm multă atenție și să depunem mult efort în aceste prime momente.

Pentru a începe relația familie/școală, este foarte eficient de a începe cu participarea familiei la centru, de exemplu prin asociații cum ar fi Mame în Parteneriat (petreceri, evenimente), Școli ale Familiei (cadre didactice care știu cum să se alătore prin limbaj, puncte de interacțiune, acțiuni motivatoare cum ar fi gustările etc.).

În cazul familiilor foarte rezistente la schimbare, poate fi de folos o abordare directă: contactându-i direct prin tehnici de mediere pe stradă sau prin utilizarea tehnicii gura-la-ureche și/sau a bulgărelui de zăpadă printre vecini.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Familia romă este parte a unei comunități a cărei formă socială poate diferi de cea din contextul echipei de specialiști. Limba poate de asemenea fi diferită.

Familiiile se pot teme de a nu fi controlate atunci când identifică intervenția cu alte resurse ale administrației, pe care o consideră prea autoritară. În anumite ocazii, este dificil de a combina unele dintre nevoile birocratice de bază ale intervenției cu o non-percepere a unui control exercitat de intervenție.

ACȚIUNI PROPUSE

În unele situații specifice, este necesar să solicităm ajutorul unor figuri de referință precum mediator, lider religios, altă familie care participă la intervenție, educator care lucrează cu familiile și este bine văzut etc. Acesta trebuie să aibă o abordare personală și să asculte activ, și de asemenea trebuie să fie liber să facă sugestii. Acest lucru ușurează sarcina specialistului non-roma și îl aduce mai aproape de familie.

În unele ocazii, pe măsură ce relația cu familia se consolidează, este recomandat ca mediatorul să facă un pas în spate și să lase intervenția în mâinile profesionistului, deoarece poate limita sau interfera în relația cu familia, în special dacă este un mediator de origine romă.

Păstrați în minte faptul că specialiștii romi pot fi implicați, și nu doar în procesul de mediere; cadrele didactice rome pot, de asemenea, să clădească asemenea relații de proximitate.

Sarcina de a obține cu succes colaborarea este esențială în programul intervenției.

Sunt trei aspecte ce trebuie luate în considerare pentru a atrage familia: (i) înțelegerea așteptărilor, problemelor și sugerarea soluțiilor; (ii) participarea familiei la sarcini specifice agreeate, incluse în intervenție; (iii) recunoașterea explicită a micilor îmbunătățiri și a efortului depus pentru acest lucru.

Motivați familia să participe la școală și să utilizeze oportunitățile de a se întâlni cu cadrele didactice de la școală.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Unele familii rome refuză schimbarea. În unele cazuri nu văd importanța ori nevoia de a primi sprijin extern pentru copiii lor și deci refuză programul și participarea la el.

În alte ocazii, familia poate fi de acord, dar copiii nu, iar părinții delegă luarea deciziei finale către copii.

Atitudinea inițială nu este deloc colaborativă. Familia apare ca fiind distantă, indiferentă, neîncrezătoare în legătură cu intervenția noastră. În general, motivația lor către intervenție este redusă.

ACȚIUNI PROPUSE

Sunt multe cazuri în care bunicii sau alți membri ai familiei au grijă de copii. Luați în considerare întreaga entitate familială astfel încât, în eventualitatea absenței părintelui, intervenția să poate continua cu tutorii și cu cei responsabili de elevi.

Identificați un membru cheie al familiei, figura care are cea mai mare greutate în familie și stabiliți o legătură cu acesta/aceasta.

Implicați mai mulți membri ai familiei astfel încât aceștia să ofere sprijin.

Încercați să faceți cunoscut modul în care de intervenția oferită vor beneficia toți membrii familiei: prin oferirea de sprijin în accesarea resurselor obișnuite, îndrumare către locuri de muncă, spațiu locativ.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

O relație continuă cu familia poate fi dificil de menținut, datorită mai multor factori structurali, cum ar fi migrațiile pe care anumite familii sunt obligate să le facă din motive economice și de angajare.

În unele cazuri, s-ar putea să nu existe o rețea de sprijin familial, datorită absenței părinților (migrații, familii mono-parentale etc.), iar acest lucru face ca găsirea unei figuri cheie să fie mai dificilă.

Exemplu: cazurile în care copiii locuiesc în case de copii în timp ce participă la program ori când se întorc în căminul familial.

Alte motive ce pot explica lipsa unei rețele de sprijin familial: situații în care familia trece printr-un proces de tranziție, devenind o nouă unitate de coabitare cu minori după un aranjament matrimonial formal. Aceste evenimente implică stabilirea unor noi "acorduri" cu noi membri ai unității de coabitare: "soacră/socru", "unchi/mătuși",... iar noii membri ar trebui să fie implicați în educația copiilor.

În realitate se poate întâmpla ca luarea deciziei să fie delegată minorilor sau cuplului.

În legătură cu familia și școala:

ACȚIUNI PROPUSE

Faceți o bună prezentare a proiectului atrăgând atenția asupra situației comunității romă în context educațional, folosind toate instrumentele la dispoziție. Este foarte util de a prezenta date privind succesul intervenției dacă aceasta a fost deja implementată în altă parte (în altă zonă sau alt centru educațional).

Următoarele instrumente sunt de obicei utilizate pentru sprijinirea acestui pas al intervenției: întâlniri, discuții, interviuri, prezentări și, uneori, materiale precum afișe, fluturași, pagini web, imagini identificatoare, materiale video etc.

Promovați diversitatea și valorile interculturale ca elemente valoroase pentru elevi, lucrând cu centrele educaționale astfel încât să țină cont de etnicitate, respectând normele culturale și caracteristicile comunității romă, astfel încât centrele educaționale să nu pară străine acestei comunități.

Utilizați resursele oferite prin legi, politici sau planuri de incluziune pentru diferite grupuri etnice ca elemente de persuasiune și cadru de acțiune.

Sugerați centrelor să deschidă spații pentru a se întâlni și a întâmpina familiile și elevii romi.

Sprijiniți cadrele didactice (se recomandă lucrul cu grupuri de cadre didactice) în înțelegerea elevilor de etnie romă, dificultățile lor școlare, dar și în a le arăta realizările și capacitățile.

Atrageți liderul religios și/sau alte persoane relevante din comunitate în sprijinirea țărilor lor educaționale, în special pentru fetele de etnie romă.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Unele resurse publice pot manifesta o lipsă de implicare ori poate fi dificil de a obține implicarea lor în intervenția propusă a unor centre educaționale.

O concepție rigidă și nu foarte inclusivă a sistemului educațional, care mai degrabă stimulează segregarea și excluziunea, fie chiar în centrele, fie datorită existenței centrelor și spațiilor segregate.

Segregarea și excluziunea frânează și descurajează.

Exemplu: o parte a populației de etnie romă care aparține Bisericii Evanghelice are un sentiment de proprietate, de apartenență și este motivată să participe. Unele dintre aceste familii percep centrele educaționale ca pe ceva străin care depășește realitatea lor socio-culturală și, deci, nu depun nici un efort către integrare.

ACȚIUNI PROPUSE

Încercați să scoateți pe unii dintre acești copii din ghetou, avertizând cadrele didactice și personal cu privire la perspectiva asupra diferențelor și diversității, spre deosebire de uniformitatea școlilor. Școlile trebuie să fie inclusive, adică scopul este ca toți elevii să aibă aceleași oportunități și să dezvolte aceleași competențe și atitudini.

Mentțineți contacte frecvente cu centrul și monitoizarea elevilor.

Luați în considerare acțiuni de motivare, sprijin și instruire în valori interculturale și în înțelegerea etniei rome, precum și în oferirea de instrumente de lucru.

Lucrați cu cadrele didactice în sesiuni specifice pentru a le deconstrui prejudecățile și a oferi orientare și informare în legătură cu tiparele culturale ale comunității rome. Faceți acest lucru fără a le critica pentru ignoranța lor inițială.

Exemplu: *“Încercați să înțelegeți că ei nu au mai avut până acum pe nimeni în ciclul gimnazial, nu înțeleg exact cum funcționează, ce responsabilități implică, studiul, normele... părinții încă văd minorii ca pe copii mici”.*

Utilizați modele pozitive ca referințe: tineri romi din apropiere care au încheiat cu succes ciclul gimnazial ori alt curs de studii, identificați o familie din vecinătate care a studiat și care poate servi de ghid pentru ceilalți, aduceți-i aproape de familie și de cadrele didactice pentru a neutraliza aceste obstacole.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

În unele cazuri, elevii romi sunt concentrați în centre educaționale specifice plasate în “ghetouri”.

Cadrelor didactice le lipsește instruirea necesară pentru a desfășura o intervenție interculturală și demonstrează o atitudine de rezistență la aplicarea programului.

Unele centre educaționale pot avea așteptări scăzute sau atitudini negative față de elevii de etnie romă și familiile lor.

Famiiliile rome pot avea prejudecăți pentru că multe au avut în trecut experiențe negative cu școala.

Exemplu: *Un cadru didactic poate afirma: “Niciunul dintre elevii romi pe care i-am avut până acum nu a făcut nimic la clasă, așa că de ce să ne batem capul cu ei”.*

Sau vice versa: *“Fiul meu nu este bun la școală și nu are nevoie de ea ca să lucreze la piață”, spune o mamă de etnie romă.*

ACȚIUNI PROPUSE

Este important să se stabilească criteriile de selectare a beneficiarului, căruia i se acordă prioritate în funcție de obiectivele proiectului ce urmează a fi derulat (de a reduce rata de eșec școlar, de a îmbunătăți dezvoltarea și succesul elevilor romi etc.).

Rolul profesioniștilor în centrele educaționale este de a motiva, crește conștientizarea și a instrui. Activitatea trebuie axată pentru a oferi centrelor instrumentele intervenției și a le sprijini, fără a pierde din vedere faptul că lucrul în comun este unul dintre criteriile transversale.

Furnizați familiilor informații clare în ceea ce privește organizația, normele de operare ale centrelor educaționale, în plus față de un "catalog de servicii/sprajin" oferit de către program sau un ghid-instrumentar pentru factorii implicați (familii, tehnicieni, educatori). Scopul este de a oferi informații de bază privind beneficiile pe care le pot primi.

Evaluați resursele existente și dacă ar fi util de oferit sprijin precum transportul copiilor la școală, rechizite sau o masă. Aceste măsuri pot fi estimate de la caz la caz, funcție de contextul fiecărei situații. Costul nu trebuie neapărat să fie acoperit de program pentru că se pot găsi resurse externe.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Elevii romi pot avea un profil foarte eterogen. În unele cazuri chiulesc ori eșuează la școală; în alte situații elevii romi nu sunt văzuți astfel deoarece au performanțe academice la media clasei.

Unele cadre didactice consideră că nu trebuie să educe, ci mai degrabă să ofere informații.

Famițiile nu sunt obișnuite cu dinamica centrelor școlare și cu toate aspectele ce influențează procesul educațional: emoțional, organizațional, motivațional, nu văd necesitatea unui sprijin extern pe termen mediu, în afara sprijinului care oferă "materiale": tutorat educațional, informații despre burse, sprijin în înregistrare.

Sunt anumite aspecte, precum consilierea și ajutorul pentru dobândirea obiceiurilor de studiu în vederea continuării școlii, creșterea stimei de sine, câștigarea abilităților sociale etc., care nu sunt considerate a afecta rezultatul final al elevului și, prin urmare, familia nu consideră necesar suportul extern în consolidarea lor.

În unele contexte specifice, școlile pot fi greu de accesat deoarece sunt departe ori nu există în zona de intervenție.

În alte cazuri nu există o reacție adecvată pentru a aborda situații de sărăcie sau marginalizare extremă care împiedică accesul la școală al copilului, deoarece nu își pot permite să plătească costul minim pentru rechizite, mese, transport școlar etc. Toate acestea contribuie la sporirea lipsei de motivare.

ACȚIUNI PROPUSE

Sensibilizați familiile! Este important de comunicat importanța pe care o joacă educația în viitorul copiilor lor.

Ajutați-i să înțeleagă că educația este o altă prioritate fundamentală pe care o poți promova simultan cu rezolvarea altor nevoi. Acestea sunt intervenții complementare, nu exclusive. În acest caz abilitatea profesionistului de a comunica aceste mesaje este esențială.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Famiile și liderii comunității nu sunt conștienți de nevoile educaționale, deoarece au alte nevoi de bază care trebuie satisfăcute în mod prioritar.

Idei și mesaje cheie

- ▶ Un prim pas important este de a face efortul să înțelegem realitatea familiei și perspectiva care provoacă atitudinea de respingere inițială. Scopul este să validăm, și nu neapărat să justificăm aceste poziții inițiale, încercând a le înțelege emoțiile, chiar dacă sunt negative, în privința intervenției propuse ori chiar față de profesionist.
- ▶ Aflați opiniile, așteptările și dificultățile pe care le experimentează elevii în ceea ce privește școala și viitorul lor, precum și gradul de motivare privind școala.
- ▶ Căutați subiecte de conversație care sunt plăcute familiilor, astfel încât să se implice în conversație; puteți face asta pe un ton pozitiv și relaxat, manifestând în același timp interes pentru a-i ajuta.
- ▶ Evidențiați avantajele intervenției, punând accent pe beneficiile oferite de educație, precum și pe dezavantajele lipsei de instruire. De asemenea, reliefați că resursa este opțională și voluntară.
- ▶ În recomandarea altor familii implicate în procesul educațional al copiilor lor, subliniați că prin acest lucru nu și-au pierdut identitatea, ci mai degrabă au obținut un progres semnificativ în integrarea socială. Este important să ne asigurăm că familia cu care lucrăm are o părere bună despre familia pe care o prezentăm ca model, deoarece punctul nostru de vedere s-ar putea să nu corespundă perspectivei deținute de comunitatea romă. Trebuie să fim atenți la cum este privită respectiva familie în comunitate.

- Cooperarea familiei este fundamentală. Pentru a asigura cooperarea activă a familiei, aceasta trebuie "să urce la bordul" procesului de intervenție. Dacă familia este la bord, dacă este angajată, va prezenta în mod ideal următoarele caracteristici:⁵
- Intervenția în sine și sarcinile implicate au sens pentru familie.
 - Familia se simte implicată și lucrează "umăr la umăr" cu profesionistul.
 - Familia consideră că scopurile și acțiunile intervenției pot fi discutate și că ea însăși joacă un rol în definirea acestora.
 - Familia consideră important să ia intervenția în serios.
 - Familia are convingerea că este posibil să avansezi și să obții rezultate pozitive.

5 Escudero.V (2009) "Guía práctica para la intervención familiar". Junta de Castilla y León.

Exemple de bună practică în analizarea mediului și contactarea familiei pentru prima dată

Problema absenteismului școlar ne-a oferit exemplul lui R.

Familia este compusă din P, o tânără de 23 de ani și fiul ei R, de 8 ani. P este o mamă singură (din diferite motive soțul nu mai este acasă). În prezent, ea locuiește cu fiul, părinții și fratele ei. R are o relație foarte bună cu unchiul, A, și se joacă împreună mult. A a terminat un curs de Instruire Vocațională și lucrează în prezent ca mecanic la un atelier auto. Locul de muncă nu este sigur, dar el se consideră norocos, dată fiind situația actuală.

Familia locuiește în suburbii la marginea unui oraș mare, în așezăminte sociale. Fiul împarte o cameră cu unchiul lui. Nu există nici un spațiu adecvat în casă unde copilul să-și facă temele, așa că le face în sufragerie, cu televizorul pornit.

Înainte de a aranja o întâlnire cu familia, profesionistul vizitează cartierul și strânge informații privind resursele comunitare, prin datele existente asupra caracteristicilor comunității. Datele sunt colectate prin resurse comunitare precum: serviciile sociale, cabinetul medical, organizații care lucrează în zonă. Cartierul este foarte deteriorat și îi lipsesc numeroase resurse. Profesionistul mai contactează diferite organizații și servicii din cartier: asociații, rețele sociale, alte entități publice și private etc.

Centrul medical și centrul serviciilor sociale sunt localizate în altă vecinătate din cartier, destul de departe de aceasta. Totuși, mai multe asociații lucrează în zonă: o asociație care este dedicată integrării populației imigrante și alta care lucrează cu persoanele de etnie romă.

Zona are un parc unde R se joacă adeseori. Aproape niciodată nu are timp să-și facă temele deoarece stă în parc jucând fotbal până târziu. Munca lui P este de a-și ajuta părinții la piață. Este o slujbă nesigură și temporară care nu oferă venituri prea mari. Ea a primit o bursă pentru școlarizarea fiului și un plan de masă.

Învățătoarea lui R o informează că este un copil foarte isteț și foarte atent în studiile sale primare, dar adesea chiulește și acest lucru îi afectează performanța școlară. Activitatea favorită a lui R este să-și ajute unchiul să repare motociclete stricate.

Specialistul se întâlnește prima oară cu P la o cafea. Conversația se axează pe viața de zi cu zi, greutățile economice și de muncă, problemele iscate de locuirea cu părinții etc. În această primă întâlnire dificultățile școlare ale lui R nu sunt menționate.

O a doua întâlnire este aranjată, de data aceasta acasă la P, astfel încât specialistul să poată întâlni și restul familiei.

La sosire facem o "poză de grup sau de familie" și înregistrăm atitudinile inițiale pe care le-am găsit în interviu.

Familia pare neîncrezătoare pe baza experiențelor din trecut și a neînțelegerilor actuale cu cadrele didactice ale centrului educațional. Mama aduce numeroase scuze pentru a justifica absentele nemotivate ale copilului ei: este obosit, îl doare capul, ori pur și simplu nu a avut chef să se ducă la școală. P îi permite să stea acasă cu argumentul că o întristează să îl vadă supărat, deoarece ea crede că el a suferit mult datorită tratamentului rău din partea tatălui, iar ea îl iubește mult și vrea să îl protejeze. În plus, ea consideră că poate în acest fel va învăța să fie mecanic la fel ca unchiul lui și va lucra în același domeniu.

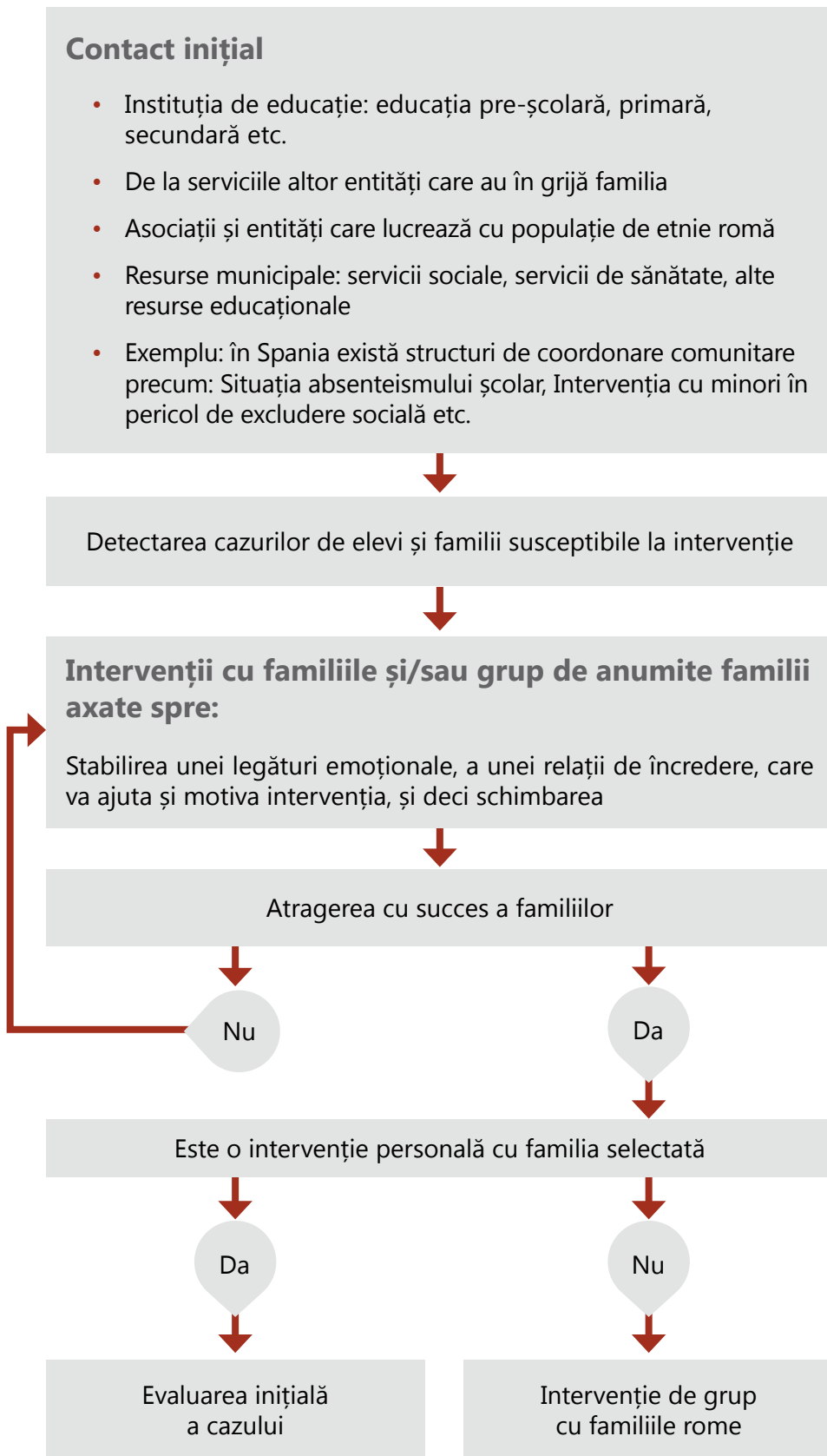
P crede ca școala nu-l învață nimic util, care să-l ajute mai târziu în viață.

Avertismente și lucruri de evitat!

- ▶ Nu emiteți judecăți de valoare privind familia, centrul, tutorii ori învățătorii. Exemplu, a spune unui cadru didactic: *“Chestia este că nu înțelegi nimic despre familiile rome, de aceea ai prejudecăți față de elev, deoarece aparține acestei comunități”*.
- ▶ Evitați să abordați familiile rome cu o atitudine rigidă, autoritară ori care încearcă să-i forțeze, folosind fraze negative, ori folosind un limbaj foarte tehnic care este de neînțeles pentru familie. Exemplu: câteodată utilizăm termeni tehnici cu care noi, ca specialiști, ne-am obișnuit: “procesul educațional al elevului, normalizare educațională etc.”, și uităm că familiile nu au această cunoaștere a sistemului de educație.
- ▶ Evitați utilizarea oricăror mijloace coercitive, evitați să spuneți ce trebuie făcut în loc să facilitați condițiile pentru luarea unei decizii și a unui angajament, fără a face presiuni. Totuși, păstrați în minte natura obligatorie a școlarizării și faptul că în această chestiune trebuie să fim vigilenți și să ne asigurăm că legea este respectată.
- ▶ Evitați să răspundeți în anumite ocazii autoritar ori iritat, atunci când familia este extrem de necooperantă sau indiferentă.

Diseminarea intervenției și primele întâlniri cu familiile

6.3. Crearea unei legături

Această secțiune descrie relația dintre familie și profesionistul de referință al programului.

Ce se intenționează în acest pas concret al intervenției?

- Asigurați-vă că familia legitimizează intervenția și pe noi ca specialiști.
- Începeți să clădiți o relație bazată pe încredere și o atmosferă de lucru pozitivă bazată pe prezentările inițiale.
- Ascultați cu atenție cererea familiei: dorințele și dificultățile lor, stabilirea unei relații bazate pe respect, empatie și acceptare reciprocă între familie și specialist.
- Definiți rolul nostru și ajustați cererea la ceea ce poate oferi programul - cine suntem și ce putem oferi.
- Ajutați-i să înțeleagă conceptul de "responsibilitate parentală": familia este obligată să aducă copiii la școală.
- Motivați centrele educaționale, promovați implicarea cadrelor didactice, în special a tutorilor și Departamentul de Consiliere, pregătiți-i să primească familii române și ajutați-i să păstreze legătura cu centrele școlare, încurajați-i să desfășoare acțiuni care vor motiva implicarea familiilor și elevilor de etnie română, cum ar fi întâlniri de bun-venit, participarea la diverse activități etc.
- Stabilirea unei "alianțe de lucru" între echipa de profesioniști și membrii familiei.

Există o varietate de acțiuni, instrumente și metode care pot fi utilizate la acest pas al intervenției: întâlniri, interviuri, sprijin și consiliere, organizarea unui eveniment de bun-venit pentru familiile din școală, crearea de grupuri sau asociații de părinți, seminarii de instruire, organizarea de activități cu părinții, programe de alfabetizare pentru adulți, sprijin pentru alte resurse etc.

Pentru cadrele didactice și/sau tutori, este convenabil să ia în considerare posibilitatea organizării de seminarii, ateliere de lucru, întruniri, de a oferi sprijin individual pentru tutori etc., de a organiza instruire pentru părinții ai căror copii provin din școli segregate, programe de alfabetizare pentru adulți, sprijin pentru îndeplinirea pașilor birocratici pentru părinți, relația cu alte resurse.

Mai jos prezentăm **principalele acțiuni propuse** pentru a face față unora dintre cele mai întâlnite dificultățile ale acestei faze.

În relația cu familiile:

ACȚIUNI PROPUSE

Natura obligatorie a unor programe poate servi ca instrument de motivare și poate deveni o oportunitate pentru familii. Ele pot ajuta, chiar dacă este un pic de "șantaj", pentru a asigura mobilizarea și angajamentul familiei.

Exemplu: *Familia poate fi presată de un expert cu sarcini în domeniul absentismului școlar, care le poate impune să-și trimită copii la școală sau vor fi sancționați. Este important să înțelegi presiunea sub care se află familia și să arăți că știi de această situație, iar apoi să justifici și să explici reacțiile și motivațiile oricui este răspunzător de absentism, precum și consecințele negative de a nu-și continua studiile. Este important să fii transparent în ceea ce privește această informație, astfel încât familia să nu aibă senzația că este o "conspirație".*

Este important să te adaptezi la orarul familiei și să accepți momentul din zi dorit, fără a le invada spațiul. Este bine să nu-i căutați la lucru/locul de muncă.

Obțineți o *alianță* cu familia, care implică "luarea acesteia la bordul" procesului intervențional, o conexiune emoțională și sentimentul de a avea un scop comun ca familie.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Presiunea pusă pe părinți de a participa în program poate submina natura sa "voluntară".

Astfel, de exemplu, unele familii rome primesc un "salariu social" ori un fel de beneficii economice din partea statului, care implică angajamentul lor de a respecta anumite obligații sau acorduri, cum ar fi angajamentul de a participa în mod regulat la ore sau școlarizarea copiilor lor atâta vreme cât au vârsta obligatorie stabilită prin lege.

Unele familii rome s-ar putea să nu aibă timp suficient să participe la activitățile propuse ale intervenției, poate pentru că lucrează peste program și/sau nesiguranța locului de muncă etc. Acest lucru poate determina acceptarea de către familie a intervenției, dar fără să manifeste implicare.

ACȚIUNI PROPUSE

Lucrați cu familia în ceea ce privește normele și limitele impuse copiilor lor.

Comunicați familiilor că ele sunt cele care trebuie să-și asume responsabilitatea.

Spuneti-le de exemplu: "În acest moment, un copil este un copil, și tu ești cel/cea care trebuie să se implice și să lupte pentru viitorul lor".

Atribuiți familiei meritul micilor progrese și rezultate obținute, adică motive de care ea are nevoie pentru a percepe schimbările și cele care sunt datorate propriului efort și merit.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Evitarea responsabilității și abilitatea familiei de a-și controla copiii. De exemplu argumentul: "dacă copilul nu vrea să studieze, ce vrei să fac eu?" Câteodată tinerii romi au destulă autoritate să ia propriile decizii și dacă nu vor să meargă la școală, nu vor merge, chiar dacă familia dorește ca ei să meargă la școală. Copilul are puterea, iar părinții nu au autoritatea. Multe familii romi îi lasă să facă ce vor, interpretând asta în mod greșit ca un semn de afecțiune.

Sunt cazuri în care familiile nu pot controla situația, nu depinde de ei, ci mai degrabă se datorează lipsurilor și greutăților situației lor (lipsă de resurse, greutate economică, condiții de locuire deficitare etc.); în consecință se simt neputincioși în a schimba situația.

Exemplu: Azi trebuie să mă duc la piață, ce să fac cu copilul? Nu-l pot duce la școală! Cum o rezolv? Nu am pe nimeni care să aibă grijă de el!"

In legătură cu familiile și școala:

ACȚIUNI PROPUSE

Este crucial să acceptăm limitele, dezacordurile și rezistența care apare din faptul că au o perspectivă diferită, înțelegerea motivelor pentru care familia nu-și trimite copilul la școală. Sugerăm să încurajați familia să se gândească și să reflecte critic, ca familie, asupra elementelor culturale care interferează în motivația către școală.

Dacă este aplicabil, acordați atenție situației fetei în ceea ce privește școala și munca. Luați în considerare speranțele părinților, pentru a-i conștientiza asupra importanței de a-și încuraja fiica să continue să studieze.

Ajutați familia să facă față presiunilor care există în mediul lor, prin argumentarea importanței educației în găsirea unui loc de muncă, în dobândirea de prestigiu în cadrul comunității datorită faptului că copiii lor au urmat școala secundară ori universitatea. În acest sens, este important să lucrați pe concept de priorizare și să gândiți pe termen lung.

Creșteți conștientizarea familiei, argumentând că educația este compatibilă cu identitatea și că aceasta nu se pierde dacă rădăcinile sunt adânci. Acesta este un alt principiu strategic cheie. Fiind parte a etniei rome trebuie văzută ca fiind complementară, și nu limitativă. Procedând astfel, este eficient să dăm referințe pozitive ale unui membru al comunității rome care a studiat și lucrează, fără să fi pierdut identitatea romă.

Sugerăm crearea unei rețele de contact cu copii de etnie romă care merg la școală din zona lor sau din alte locații, încurajând întâlnirile dintre elevi. Sesiunile pot fi organizate cu grupuri de elevi rome, pentru a le permite să-și împărtășească experiențele la propriile centre educaționale, căutând astfel soluții alternative la dificultățile care pot apărea și găsind astfel susținere în grupul creat.

Este de asemenea important să atragem atenția și să motivăm cele mai apropiate grupuri de egali, astfel încât familiile și tinerii să găsească sprijin în toate contextele.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Familia percepe școala ca pe un risc: poate fi un element care poate "duce la pierderea identității rome și să devii ca ceilalți" și poate, de asemenea, servi la controlul asupra copiilor, astfel încât devin și mai rezistenți la schimbare. Câteodată crează pericole nefondate care sunt exagerate și trebuie deconstruite.

O mamă are următorul mesaj: *C nu mai este "nici roma nici non-roma". De când a terminat școala și a început să muncească se îmbracă și se comportă exact ca și colegile ei ne-rome. Nu vreau ca fiica mea să fie așa. Fata asta va ajunge să se mărite cu un băiat ne-rom... Uite așa ne pierdem identitatea culturală, voi care nu sunteți romi nu puteți înțelege. Fata asta a pierdut mai mult în școală decât a câștigat. A pierdut șansa să se mărite, iar relațiile cu persoane non-rome au distanțat-o de propria comunitate. Dacă s-ar duce cu vărul ei și nu ar mai pierde vremea cu copii ne-romi"...*

Câteodată comunitatea romă exagerează sau caricaturizează lumea "comunității non-rome", însă, în realitate, nu există multe diferențe în caracteristicile unui copil/adolescent rom și a unui non-rom.

Modul în care identitatea, ca parte a comunității rome, a fost creată, a dat naștere la un stereotip negativ și la o imagine peiorativă a adolescentului care merge la școală, producând respingere printre unii adolescenți (șoarecele de bibliotecă, Harry Potter, tociarul etc.). Comunitatea însăși a creat acest model în anumite contexte. În plus, în anumite ocazii există o distorsiune între discursul asumat despre importanța acordată școlii, adică ceea ce este considerat corect din punct de vedere politic, și realitate.

Presiunea grupului de egali din partea vecinilor, bunicilor, unchilor și mătușilor, veri etc. poate favoriza și/sau spori dezinteresul manifestat față de educație.

ACȚIUNI PROPUSE

Redirecționați situația astfel încât să le reamintiți că responsabilitatea nu este a minorului, ci a adulților care au grijă de el.

Încercați să ajutați familiile să înțeleagă importanța studiului, să le identificați aspirațiile, nevoile și responsabilitățile, în special pentru fete.

De exemplu, spuneți-le: *“Cadrele didactice pot greși sau poate nu au întotdeauna dreptate, dar încercați să vă puneți în locul lor și să înțelegeți că acestea se străduiesc, dar au norme pe care trebuie să le respecte”.*

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Poate exista o tendință de a lua partea copilului atunci când se întâmplă un incident la școală. De exemplu, dacă un copil se comportă rău: *“Este doar pentru că se răzbună pe el pentru că este rom... știți”.*

Este important să implicați centrul școlar și cadrele didactice în situație; ele se pot deplasa în comunitate să discute cu părinții.

Evaluați posibilitatea de a oferi unele mese pentru copii.

Solicitați sprijin de la alte organizații; poate acestea pot oferi un ajutor util.

În unele contexte, accesarea centrelor școlare este o dificultate în sine; fie datorită distanței fizice, ori datorită absenței centrelor în zonă, ori pentru că au probleme economice și nu pot plăti pentru rechizite ori mese etc.

Într-o secțiune anterioară am menționat necesitatea evidențierii co-responsabilității în intervenție. Este important să definim clar răspunderile fiecărei părți: familia și profesionistul, și să fim transparenți și onești cu privire la ce este și ce înseamnă programul, persoanele care vor interveni etc. Procedând astfel, familia nu se simte păcălită și forțată.

Este important de contextualizat intervenția, explicând aspecte cheie precum:

- De ce ați fost chemați?
- Care ne sunt responsabilitățile și limitele, cu alte cuvinte, care ne sunt posibilitățile în cadrul acțiunii?
- La ce se pot aștepta și la ce nu de la intervenție?
- Este obligatoriu de a respecta ceea ce am agreat cu ei sau ceea ce le-am indicat? Este opțional de urmat indicațiile agreate și care sunt consecințele nerespectării lor?
- Cine este răspunzător de proces și în ce măsură?
- Stabiliți un protocol de accesare a familiilor și linii directe pentru primele interviuri cu elevii și cu familiile.

Ce spații sunt mai eficiente în abordarea familiilor și crearea unei legături cu ele?

Este important de a promova un spațiu care este neutru, relaxat și fără a pierde din vedere preferințele familiei, dacă aceștia specifică un loc în care se simt confortabil.

Toate spațiile au avantaje și dezavantaje, deci este bine să le schimbați. Un spațiu nu este mai bun sau mai rău decât celălalt: există momente și oportunități pentru fiecare dintre ele. Un factor determinant este ca spațiul în care comunicăm cu familia să fie suficient de confortabil și cald încât să nu condiționeze sau interfereze cu relația dintre echipa de profesioniști și familie. Intimitatea conversației trebuie garantată.

Să aruncăm o privire la avantajele și inconvenientele fiecărui spațiu în care pot avea loc întâlniri.

 SPAȚII IDEALE PENTRU PRIMELE CONTACTE	 AVANTAJE	 DEZAVANTAJE
<p>Interviuri la entitatea la care lucrăm (nu aceeași cu centrul educațional)</p>	<p>Este de obicei o idee bună, deoarece este un spațiu neutru care nu asociază profesionistul cu centrul educațional, putând fi perceput ca pe un sprijin. Este foarte util ca familiile să observe la fața locului cum lucrează entitatea respectivă, cu și pentru copiii lor.</p> <p>Există documentație disponibilă pentru a fi arătată familiei privind programul.</p> <p>Asigurați-vă că spațiul de bun-venit este unul plăcut.</p>	<p>Familiile trebuie să se deplaseze până acolo. Poate fi un loc nefamiliar și poate părea întrucâtva rece și prea formal.</p> <p>Dacă primul interviu nu decurge așa a fost planificat, familiile pot avea sentimentul că sunt pe un teritoriu străin, că nu vor primi răspunsuri pertinente și o pot percepe ca pe o obligație, derivată din alte acțiuni.</p> <p>Este posibil ca familia să fi avut o problemă în trecut cu unul dintre angajații entității ori a avut o confruntare privind un program derulat de către entitate. Pot percepe profesioniștii ca "interpretând" unul dintre rolurile pentru care sunt plătiți să le interpreteze.</p> <p>Rolul pe care ni-l asumăm cu familiile rome este uneori incompatibil cu rolurile asumate în alte contexte.</p>

SPAȚII IDEALE PENTRU PRIMELE CONTACTE

AVANTAJE

DEZAVANTAJE

Vizită la centrul educațional

Este un mediu familiar pentru familie și pentru elev.

Oferă primul contact personal între centru și familie.

Apropie familiile și centrele.

Dă mai multă importanță domeniului educațional.

Ne împuternicește ca profesioniști deoarece dovedește că ne implicăm și că avem o greutate importantă pentru a interveni în centrul educațional.

Familia poate interpreta că profesionistul ia partea centrului educațional.

Famiiliile pot percepe intervenția ca o măsură care îi controlează.

Este o locație externă familiei și poate fi refuzată datorită unor "temeri".

Cu unele familii, în cazuri excepționale, ar fi mai bine de luat în considerare ca obiectiv pe termen mediu, nu scurt.

Interviu cu învățătorul clasei

Cunoaște elevul personal și este implicat mai direct în procesul educațional.

Permite adevărata mediere și nu apelează la "spuneți-le dumneavoastră".

Permite școlii să cunoască conducerea entității și astfel facilitează următoarele vizite ale învățătorului clasei la entitate.

Ajută cadrul didactic să se familiarizeze cu ceilalți tehnicieni ai organizației care sunt implicați în alte programe.

Confirmă seriozitatea și rigurozitatea programelor entității.

Unele familii percep cadrul didactic cu respect.

Elevii sunt conștienți de preocuparea noastră reală văzându-ne lucrând cu învățătorul clasei lor.

Excesiv de formal.

Dacă în trecut au existat conflicte sau experiențe negative, este nevoie de alte acțiuni înainte de a-i aduce la un loc.

Familia poate interpreta că sunteți de partea centrului educațional.

SPAȚII IDEALE PENTRU PRIMELE CONTACTE

Vizite la domiciliu

Crează o legătură de încredere deoarece întâlnirea are loc în propriul lor spațiu; în consecință se simt confortabil și protejați.

Tratarea subiectelor privind educația într-un cadru larg, acolo unde ascultă și alți frați, subliniază "preocupare", la fel și discutarea "subiectelor școlare" într-un mod firesc și împărtășit cu "alții" care nu sunt membri ai familiei.

AVANTAJE

DEZAVANTAJE

Este interesant, pe cât posibil, să le cunoașteți căminul, dar doar dacă familia vă invită.

Unii profesioniști sunt de părere că primele vizite ar trebui să aibă loc la domiciliu deoarece multe familii nu se vor deplasa în altă parte. Această situație va începe să se schimbe pe măsură ce obținem o conectare mai mare.

Pe de altă parte, alți profesioniști consideră că dacă vizitele la domiciliu sunt făcute primele, poate fi o intruziune asupra intimității lor. În nici un caz nu trebuie să forțăm o vizită la domiciliu.

Această primă vizită trebuie să fie semi-structurată și nu trebuie să pretindem altceva decât singurul nostru obiectiv: o înțelegere inițială a programului pe care dorim să îl prezentăm.

Familiiile care sunt supravegheate de echipe de la Serviciile Sociale sau Protecția Copilului pot confunda obiectivele.

Atunci când frații sunt prezenți, comentariile sau comparațiile implicite sau explicite îi pot afecta emoțional.

Propria dinamică a familiei poate întrerupe fluxul interviului. Exemplu: atunci când vizitați unele familii, restul membrilor familiei continuă cu treburile lor în timp ce are loc interviul și astfel pot da naștere la nenumărate întreruperi; totuși, întreruperea poate ea însăși să-ți dea un indiciu despre cum să te porțezi.

SPAȚII IDEALE PENTRU PRIMELE CONTACTE	AVANTAJE	DEZAVANTAJE
<p>Întâlniri informale în spații deschise: parc, mic-dejun la o cafenea, întâlniri specifice în cartier etc.</p>	<p>Reduce/anulează formalitatea.</p> <p>Familia nu percepe "amenințarea" unui birou, care i-ar face să se gândească la intervenție ca la o obligație.</p> <p>Ne poate însă percepe ca pe cineva apropiat lor și care li se poate adapta.</p> <p>Elevii pot vedea capacitatea profesionistului de a se adapta momentului ca pe o trăsătură pozitivă.</p> <p>Oferă sentimentul rapidității și priorității, astfel încât problemele nu par la fel de grave sau serioase.</p>	<p>Pot exista numeroase elemente de distragere a atenției de la întâlnire.</p> <p>Poate exista o lipsă de intimitate pentru a putea aborda anumite subiecte.</p> <p>Ne pot percepe ca nefiind foarte profesionist și pot confunda relația cu una de prietenie, iar astfel mesajul își poate pierde din intensitate și importanță.</p> <p>Riscul poate fi minimizat dacă alternăm cu spații "standard".</p> <p><i>Exemplu: dacă locul este mic, poate da naștere la bârfe printre vecini, cunoscuți etc. Intimitatea este astfel pierdută și poate deveni un inconvenient.</i></p>

Mesaje și idei cheie

- ▶ Căutați interlocutorul ideal în familie. Acesta poate fi o altă persoană decât mama sau tatăl. Dacă ne convine, implicați mai mulți membri ai familiei, de exemplu bunicii, unchi, mătuși, veri, un frate mai mare etc. Totuși, în acest punct este important să fim atenți să nu "împuternicim" alți membri ai familiei mai mult decât părinții. De exemplu, poate fi util să includem un bunic pentru a rezolva anumite aspecte privind nepoata, dar este necesar să respectăm de asemenea rolul cheie jucat de către părinți, astfel încât "responsibilitatea" părinților să aibă o greutate mai mare, iar toți membrii familiei trebuie să perceapă acest lucru.
- ▶ Garantați confidențialitatea informațiilor și a datelor colectate.
- ▶ Derulați acțiuni de motivare a familiilor și elevilor (interviuri motivaționale, vizite etc.).
- ▶ Mențineți continuitatea cu echipele de profesioniști care participă în analiza nevoilor, diseminarea programului și primele întâlniri.

► Imbunătățiți capacitatea părinților de a face față presiunilor prezente în mediu. Exemplu: pentru ca fetele să nu abandoneze școala, părinții trebuie să fie capabili să spună bunicilor sau vecinilor: *“Nu sunt de acord”, “Am o altă opinie”, “Dacă fata nu se mai duce la școală va fi rău pentru ea”*.

► Avertizați familiile rome că provocările din contextul școlar nu sunt diferite pentru alte familii. Uneori familiile rome trebuie să înțeleagă că restul societății se confruntă cu dificultăți similare.

Exemplu: *“Copilul tău este de etnie romă, dar este în aceeași situație ca majoritatea copiilor și trebuie să trăiască în aceeași societate. Sunt romi, dar sunt din acest oraș, din această țară și sunt europeni...”*.

► Informația este mai relevantă atunci când mesagerul are mai mult prestigiu și o credibilitate mai mare: mesagerul trebuie să fie de încredere, adică să se bucure de autoritate, datorită instruirii lor și proximității cu audiența. În anumite momente, mesajele sunt mai bine primite și întâmpină mai puțină rezistență atunci când folosim “mesageri” din grupul lor de egali, ori membri relevanți ai beneficiarilor care se implică.

Unele criterii cheie pentru facilitarea schimbării și confruntarea dificultăților sunt:⁶

1. Anticipați obstacolele și dificultățile.
2. Consolidati progresul și etapele parcurse, și asigurați-vă că nu există discomfort.
3. Identificați natura rezistenței și oferiți asistență adecvată.
4. Luați în considerare faptul că abandonarea intervenției este o posibilitate legitimă.
5. Focalizați atenția pe avantajele și beneficiile pe termen scurt ale schimbării.
6. Vorbiți într-un limbaj clar și accesibil cu familiile.

⁶ Adaptat din Costa, M și López, E “Educación para la salud: Guía práctica para promover estilos de vida saludables”. Pirámide. Pagina 304-305.

Exemple de bună practică în crearea unei legături pozitive cu familia

Relația cu familia XX începe cu o referință de la centrul educațional, datorită performanței școlare scăzute ale fiicei, C, de 14 ani și care învață în anul doi al învățământului secundar obligatoriu; ea a repetat primul an, iar în acest an școlar a terminat prima perioadă școlară cu corigență la patru materii. Dirigintele ei ne solicită ajutorul în oferirea de suport educațional pentru această elevă, deoarece consideră că ea este perfect capabilă să finalizeze ciclul secundar cu un pic de sprijin și stimulare din partea familiei.

După o convorbire telefonică aranjăm o întâlnire seara, în birourile organizației noastre. Mama, T, sosește singură.

Începem conversația interesându-ne de aspectele de zi cu zi. O întrebăm câți copii are, ce vârste au, dacă a ajuns ușor la centru, dacă se simte confortabil, dacă dorește apă sau cafea etc.

Apoi, o întrebăm dacă are solicitări sau îngrijorări în ceea ce o privește pe C. și ne străduim să o facem să se simtă înțeleasă.

Ne interesăm de experiența ei cu centrul educațional și de studiile fiicei ei. O întrebăm: Când a luat copilul tău note mai bune, anul trecut sau anul acesta? Ce știi de experiența la școală a fiicei dumneavoastră? Ce nu știi despre experiența ei școlară, dar ați dori să știți sau considerați că ar trebui să știți? Ce ați făcut în trecut să vă ajutați fiica în dificultățile ei școlare? Ce greșeli credeți că ați făcut și ce ați făcut bine? V-ați înțeles?

Încercăm să mai aflăm ce au făcut să-și ajute copiii la școală, precum: la ce activități v-ați înscris copilul... dans? De câte ori v-ați dus la școală să discutați cu dirigintele copilului?

Apoi, îi explicăm clar de ce am chemat-o, care este rolul nostru și ce îi putem oferi.

T se comportă într-o manieră defensivă: "Copilul meu nu este bun la școală, aceasta nu este pentru ea și nu cred că ajungem nicăieri deoarece profesorii se iau de ea pentru că este de etnie romă. În plus, se simte foarte singură la școală deoarece nu mai sunt elevi romi la ea în clasă".

Încercăm să-i reformulăm gândurile negative în unele pozitive:

"Nu te teme. Copilul tău nu va fi singur la școală, deoarece chiar dacă nu mai este un alt elev rom la ea în clasă, este unul în altă clasă, în grupa B. Este normal ca C să simtă asta, dar trebuie să învățăm să depășim acest gen de situații. Stai liniștită și ai încredere în profesioniștii care lucrează cu ea. Observăm în fiecare zi dovada vie a acestui fapt prin monitorizarea pe care o facem în centre de educație cu alți băieți și fete de etnie romă. Suntem conștienți și de dedicația și interesul cadrelor didactice, nu doar pentru studii, dar și pentru calitatea vieții în centru.

Dar uită-te la exemplul lui F: părinții lui i-au sprijinit educația și el este deja în anul doi al ciclului secundar (F este vărul lui C). Mulți tineri romi abandonează școala secundară la 16 ani fără a-și lua diploma, dar tot mai mult vedem elevi romi care, după finalizarea liceului, continuă cursurile de instruire vocațională și avem chiar și studenți de etnie romă la universități.

C are timp să-și redefinească viitorul și îi putem oferi alternative. Noi credem în ea și lucrând împreună putem avea succes. C se poate simți bine la școală și își poate finaliza educația obligatorie”.

T, mama, răspunde: “dar chiar dacă C studiază, nu există locuri de muncă”.

Răspuns: “Este adevărat că nu se găsește de lucru. Dar puneți-vă în pielea unui patron care are un magazin de îmbrăcăminte și vrea să angajeze. Ce ați angaja: un tânăr care nu și-a terminat educația secundară sau unul care a studiat?”

T răspunde: “Aș angaja tânărul care a studiat deoarece astfel, pe lângă vânzare, poate să mai facă și alte lucruri, să facă diverse treburi”.

Profesionist: “Deci, pe timp de criză, persoanele care nu au studiat se descurcă cel mai greu, nu credeți?”

Stabilim apoi un angajament de a ajuta care să nu fie perceput ca și coercitiv: “Vom discuta cu școala pentru a vedea dacă C poate să se mute la altă clasă să fie împreună cu J, care este tot de etnie romă. Ești de acord?”

În plus, o vom include pe C în programul de meditații, ca să îi fie mai ușor să treacă la matematică și engleză, dar avem nevoie ca dumneavoastră și restul familiei să participați la întâlniri atunci când sunteți chemați de către diriginte și să lucrați cu noi astfel încât împreună să stabilim mici ținte pe care să le atingem lună de lună. Sunteți de acord?”

În acest fel, este probabil ca C să-și finalizeze educația secundară cu succes, ca și vărul ei F.

Avertismente și lucruri de evitat!

- ▶ Evitați să etichetați elevii romi ca fiind problematici și cu mai multe șanse să eșueze la școală. Acest lucru poate provoca o stigmatizare care poate duce la așa numita "profeție care se auto-îndeplinește". Exemplu: *reîntărirea imaginii și judecării cadrului "...ei bine, este rom...știm ce înseamnă asta..."*.
- ▶ Evitați să impuneți modificări din perspectiva noastră profesională, judecând atitudinea și comportamentul familiei față de școală, subestimând motivele și punctele lor de vedere. Exemplu: *"Nu le spunem nimic deoarece altfel se vor duce la școală și se vor certa... este mai bine să-i însoțim, să ne asigurăm că, într-un eventual conflict, va fi tratat cu cordialitate și respect"*.
- ▶ Evitați atitudini de despotism profesional care fac ca familia să se simtă chestionată ori să își simtă autoritatea subminată de către profesionist, în loc să se simtă recunoscută și legitimată ca interlocutor.
- ▶ Evitați crearea de false așteptări în legătură cu programul ori promisiuni pe care nu le puteți respecta. Exemplu: *"Nu vă faceți griji, o rezolv eu"*.
- ▶ Nu discreditați și nu învinuiți familia. Exemplu: *"Nu faci niciodată ce trebuie, nu ești interesat de ce se întâmplă la școală, nu faci nimic să rezolvi ce nu merge bine"*.
- ▶ Nu presați familiile în a se întâlni sau a participa la proces. Respectați-le felul în care își gestionează timpul. Nu creați mecanisme să forțați o legătură cu ele.
- ▶ Trebuie să evităm mesajele care le subminează motivele și punctele de vedere, cum ar fi să forțăm vizite sau întâlniri la ei acasă, mersul la domiciliul lor neanunțați sau fără a aranja vizita în prealabil, fără a avea "autorizarea" ori consimțământul lor de a le intra în casă.
- ▶ Evitați să lucrați cu oameni care înțeleg cultura etniei rome dar nu sunt profesioniști, dându-le un rol de mediatori sau expert, atunci când acestora le lipsește instruirea și strategiile necesare.

6.4. Evaluarea inițială

Ce se intenționează în acest pas concret al intervenției?

Obiectivul este de a desfășura o evaluare individuală aprofundată a fiecărei familii ori unitați familiale, pentru a stabili planul de intervenție individual pentru acea familie.

Principalii actori din această fază sunt unitatea familială și echipa/profesionistul care va derula evaluarea.

În această fază aspectele de bază sunt următoarele:

- Ajungeți la un consens în ceea ce privește ipoteza inițială, după ce ați colectat informațiile individuale despre familie și elev, care vor facilita intervenția (vor fi utilizate în elaborarea planului de lucru cu familia). Acesta se va adapta pe cât posibil pe caracteristicile lor, dificultățile cu care se confruntă, nevoile pe care le resimt, precum și pe expectativele lor. Ne referim la detectarea punctelor forte și a punctelor slabe ale familiei în ceea ce privește situația școlară a copiilor lor.
- Informațiile colectate trebuie focalizate nu doar pe dificultățile cu care se confruntă familia, ci și pe evaluarea posibilităților de schimbare din cadrul familiei, adică pe cunoașterea resurselor și punctelor forte ale familiei.
- Cea mai bună modalitate de a colecta informații despre familie este în cadrul unui interviu pe parcursul vizitelor la aceasta. Procesul poate necesita mai mult de un interviu.

Trebuie să definim variabilele de bază ale informațiilor despre familie care vor servi în evaluarea situației lor inițiale. Aceste informații, necesare pentru o evaluare corectă, includ o serie de aspecte colectate - exemplu: "Harta capitalului social (Anexa 1)", "Dosarul informativ al familiei" (Anexa 2) și "Dosarul informativ al elevului" (Anexa 3).

Principalele domenii de evaluat sunt:

- Structura și organizarea familiei.
- Profilul educațional al familiei.
- Atitudinile familiei față de sistemul de educație și relația cu acesta.
- Relațiile cu comunitatea.

Prezentăm în cele ce urmează **principalele acțiuni propuse** pentru a face față unora dintre dificultățile frecvente ale acestei faze.

Referitor la familia:

ACȚIUNI PROPUSE

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Stabiliți un spațiu fizic de încredere și legitimați familia întotdeauna, respectând codul și comportamentul familiei.

Identificați grupul familial, cine îl compune și care sunt figurile relevante, pe cine putem conta și cine poate interveni în diagnostic.

Dacă, la începutul intervenției, legătura nu este stabilită în mod adecvat, va fi dificil de colectat informații suficiente și satisfăcătoare despre familie.

Absența unei structuri tradiționale a familiei datorită emigrării unui părinte, existenței unei familii mono-parentale (în special mame singure cu copii, cu preluarea de responsabilități de către alte figuri cum ar fi bunici, unchi și mătuși etc.) poate fi de asemenea un factor de influență.

Implicați familia în definirea dificultăților, a nevoilor și intereselor lor, ajutându-i să le definească. Problema trebuie definită cu familia și este indicat să începeți cu una dintre preocupările pe care le pot avea față de situația școlară a copiilor lor.

Ca profesioniști, definim problema și nevoile, iar definiția noastră nu este pusă în discuție. Această atitudine implică faptul că soluția este de asemenea în mâinile noastre, iar familia nu are prea multe de comentat.

Diagnosticul inițial poate fi văzut ca un instrument metodologic dinamic și flexibil, adică nu se intenționează obținerea unei imagini fixe, ci, mai degrabă, aceasta poate fi modificată la anumite intervale.

Odată diagnosticul inițial stabilit, este important să îl oferim familiei astfel încât să reflecte asupra lui și să îl evalueze. Familia trebuie să fie și să se simtă parte a acestui proces.

O atenție specială trebuie acordată prezentării acestuia familiei nu într-un mod tehnic, ci de o manieră adaptată.

Modificările constante în sistemul familiei și în dinamica și relațiile sale pot influența diagnosticul pus, deoarece acesta nu rămâne stabil. Procesul intervenției în sine implică transformări continue în relațiile sistemice din cadrul familiei.

Referitor la familia și școli:

ACȚIUNI PROPUSE

Fiți transparenți în scopurile propuse și în activitatea de zi cu zi cu tutorii și cu echipa de management. Variabilele trebuie analizate amănunțit, în căutarea micilor aspecte care, adunate, contează (exemplu: ce face zi de zi?). Fără a judeca, identificați mici dificultăți și oferiți soluții ușoare.

Odată ce interviurile sau vizitele inițiale au fost făcute, recomandăm ca în cele următoare să oferiți familiei ceva din ceea ce a solicitat (din nevoile pe care le-au exprimat). Percepția că nevoile lor primesc un răspuns este de obicei foarte stimulantă, motivează și consolidează relația.

Oferiți valoare părinților prin implicarea lor în unele activități școlare, unde se dezvoltă și au un rol activ (cum ar fi să-și împărtășească experiențele pe diferite subiecte la școală).

Din prima zi, chiar dacă derulați diagnosticarea inițială, este recomandabil să începeți cu o acțiune: să stabiliți ținte modeste care pot fi atinse.

Exemplu: Nu le putem promite să le găsim un loc de muncă dacă acest lucru este imposibil, dar îi putem ajuta să găsească o grădiniță sau centru de îngrijire a copilului.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Unele centre educaționale sunt reticente atunci când sunt solicitate să ofere informații despre elevi sau să primească cu bunăvoință profesioniști din afara centrului.

În anumite ocazii, necunoașterea mediului elevului poate duce la stabilirea unor ipoteze anterioare care nu au fost contestate.

Exemplu: este inițiată o intervenție cu un elev, implicând meditații școlare la centrul de educație; dirigintele atribuie problemele faptului că elevul este din afara orașului. Educatorii, după luni de lucru în cadrul intervenției, descoperă faptul că acesta a trăit toată viața în cartier, dar a schimbat școlile (în același cartier).

Demotivarea, lipsa de interes și respingerea școlii de către familie constituie bariere importante în obținerea de informații adecvate, necesare unei corecte diagnosticări.

AȚIUNI PROPUSE

Strategiile centrate pe vizualizare și sporirea resurselor pozitive existente în familie, precum și minimizarea celor negative, sunt esențiale. Trebuie analizate în mod aprofundat posibilitățile și oportunitățile familiei, capacitatea lor de schimbare (și nu limitările), pe care să le transformăm în punctul focal al intervenției.

Căutați motivele pentru care copiii nu participă la activitățile extracuriculare (poate datorită situației de sărăcie).

Deseori, cercetătorii și profesioniștii tind să se concentreze pe riscuri și pe detectarea problemelor. Procedând astfel, pierdem din vedere oportunitățile. Deseori nu discutăm în termeni pozitivi despre potențial, drepturi și dezvoltarea deplină a statutului de cetățean.

Exemplu: La ce este priceput copilul tău, ce îi place să facă? Cum îi vor folosi aceste capacități mai târziu în viață? Ce resurse considerați că are familia pentru a ajuta copilul?

Este important ca părinții (ori persoana responsabilă din cadrul familiei) să vizualizeze așteptările și orizontul proiectului educațional al copiilor lor, iar diagnosticul să nu fie o limitare a acestora.

Sprrijiniți fetele și descoperiți dacă au suficient timp și spațiu de studiat și dacă au sprijinul necesar învățării (care sunt aspirațiile părinților pentru educația și viitorul lor).

Una dintre acțiunile de bază este interviul cu familia. Se recomandă să derulați mai mult de unul și să colectați cât mai multe informații posibil prin observare. Dacă figura paternă nu este prezentă (sau niciun părinte), este recomandat să intervievați un membru relevant al familiei ca figură de influență. Doar în anumite ocazii este util să intervievați mai multe rude.

Informațiile obiective colectate și analizate de către tehnicieni sunt împărtășite cu familia pentru a ajunge la un consens în ceea ce privește diagnosticul participativ inițial. Informațiile sunt oferite, de asemenea, pentru modificarea propriei percepții.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Concentrarea atenției pe analiza lipsurilor și ignorarea potențialului lor, precum și a efortului depus în vederea integrării școlare a copiilor lor și a competențelor arătate în cadrul acestui proces.

ACȚIUNI PROPUSE

Este fundamental să colectați informații de la persoane diferite implicate în procesul educațional al copiilor. Astfel, interviuarea cadrelor didactice de la centrul educațional ușurează coroborarea informațiilor primite referitoare la absenteism, performanțe academice, dificultăți, interese, procesul de socializare etc.

Este de asemenea recomandabil să intervievați elevul, astfel încât să ne ofere percepția și opinia sa în legătură cu sprijinul primit din partea familiei. Aceste interviuri cu elevii ne vor permite să identificăm atitudinile și aspirațiile lor în ceea ce privește educația, dar este întotdeauna recomandabil să combinați aceste informații și să ajungeți la un echilibru între spusele copilului și ale familiei.

În plus, este extrem de util de a aduna informații de la alți profesioniști care lucrează sau au lucrat cu familia, pentru a cunoaște și corela orice fel de beneficiu ori sprijin primite de familie și dacă aceasta este implicată în alte intervenții cu alte programe sau activități.

În acest scop, este important să facem o analiză comună și să lucrăm cu o echipă care colectează diferite puncte de vedere și opinii, solicitând autorizarea familiei pentru a cerceta și investiga, și solicitând informații privitoare la elev și familie de la centrul educațional și de la serviciile sociale.

Ședințele echipei pentru evaluarea cazurilor și trasarea unei concluzii ori a unui diagnostic participativ sunt esențiale.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Informațiile privind elevul oferite de către familiile lor sau de alte resurse sunt uneori insuficiente.

Prin urmare profesioniștii trebuie să depună un efort suplimentar în îndeplinirea acestei sarcini, pentru a colecta suficiente informații înainte de începerea intervenției.

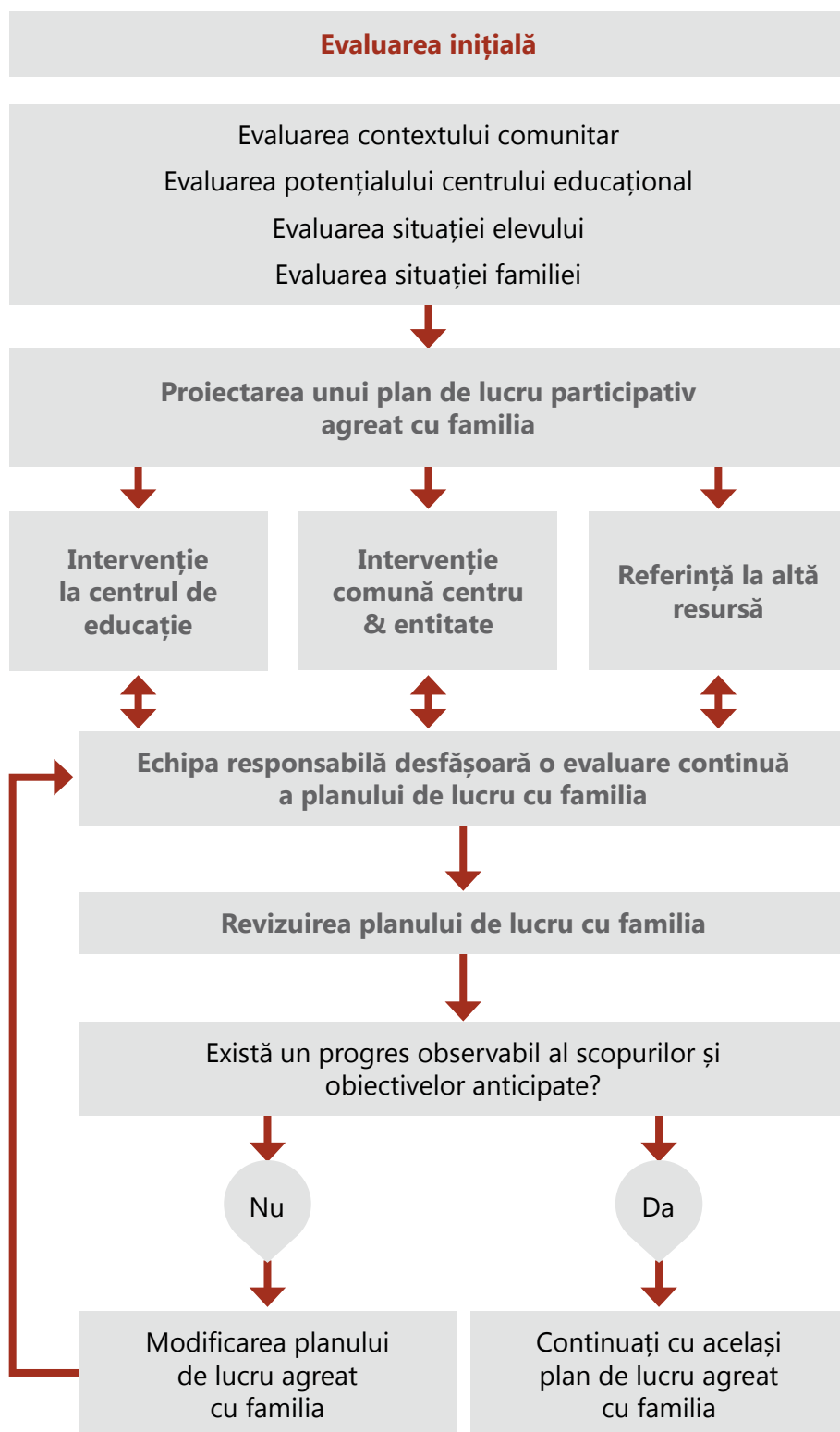
Mesaje și idei cheie

- ▶ Nu uitați că sistemul familiei este dinamic și complex, și că există diverse tipuri de familie (tați absenți, mono-parentală etc). De asemenea, sunt mai mulți factori care trebuie luați în considerare și evaluați, deoarece sunt intercorelați în fiecare familie în moduri specifice.
- ▶ Luați în considerare faptul că primele informații oferite de către familie poate să nu reflecte realitatea și că diagnosticul inițial se poate modifica pe durata intervenției. Este nevoie să comparați toate informațiile primite, atât de la familie, cât și de la alte resurse, inclusiv de la cele implicate în intervenție.
- ▶ Evidențiați punctele forte, competențele și aspirațiile familiei. Astfel, este vital să explorați competențele din cadrul familiei și să le fructificați la maxim, promovându-le și ajutându-le să se dezvolte pe deplin, construindu-ne intervenția pe ele.
- ▶ Acordați atenție aspectelor precum: modul în care primul contact (fie că este prin intermediul telefonului sau prin alte mijloace) a fost primit, informațiile care au fost explicate, tonul vocii, comentariile etc. Toate acestea vor oferi "indicii" privind atitudinea familiei în legătură cu informațiile pe care le oferim, relația lor cu centrul școlar, cât de important este pentru ei procesul educațional al copilului.
- ▶ Asigurați și mențineți confidențialitatea tuturor informațiilor și discuțiilor; este esențial pentru a nu pierde încrederea familiei.
- ▶ Nu porniți de la zero. Aflați care le sunt experiențele anterioare. De exemplu, dacă au fost expuși la aceleași mesaje de multe ori în trecut și dacă acestea au fost eficiente, ori dacă, din contră, nu au avut mare efect.
- ▶ Explicați familiilor de ce este solicitată informația și de ce este necesar să efectuați un prim diagnostic ca punct de plecare în proiectarea unui PLF individualizat. În această privință, este fundamental să explicăm, din nou, cu claritate, ce se face la fiecare pas și de ce, precum și despre ce semnifică protecția datelor.
- ▶ Atunci când proiectăm diagnoza și având în vedere problemele și situațiile găsite, luați în considerare că ar fi util să îndrumați familia la alte resurse disponibile în mediul lor.

Avertismente și lucruri de evitat!

- ▶ Evitați să definiți voi înșivă problemele și nevoile familiei în ceea ce privește școlarizarea copiilor lor. Trebuie să-i ascultați și să comparați informațiile primite pentru a putea emite un diagnostic adecvat, care să nu fie bazat exclusiv pe percepțiile voastre.
- ▶ Evitați diagnosticarea copiilor cu dificultăți speciale fără a consulta experți în domeniu.
- ▶ Evitați realizarea unei dependențe de servicii, fie a celor de finanțare a familiilor, fie a tipului de relație pe care o creează cu familiile.
- ▶ Evitați graba și presarea familiilor pentru a obține informațiile pe care le considerăm relevante. Nu vă așteptați să obțineți toate informațiile într-un singur interviu. Informațiile necesare pot aștepta și vor apare puțin câte puțin, de-a lungul procesului, dacă am avut răbdare și nu am bombardat familia cu întrebări. Cel mai important este să menținem o relație bună și de încredere cu familia.
- ▶ Evitați să forțați familia să ofere informații care pot fi stânjenitoare. În plus, trebuie să fim prudenți cu informațiile care pot deveni cunoscute, cum ar fi sarcina unei adolescente, ori dependența de droguri a vreunui membru al familiei etc. Este esențial de discutat aceste lucruri cu membrii echipei înainte de a face publice aceste detalii personale.
- ▶ În mod special trebuie să fiți atenți să nu permiteți prea multă implicare emoțională în relație, adică să creați o asemenea afecțiune pentru familie care să îngreuneze stabilirea unei limite între sfera profesională și cea personală (cum ar fi asistarea familiei înafara orelor de program sau ajutarea familiei în aspecte care nu sunt de competența noastră). În plus, devenind prieteni, restul comunității poate deveni neîncrezătoare față de noi. Exemplu: *Deoarece Juan (profesionistul) este prietenul lui Carlos, probabil că o să-i ajute familia mai mult decât pe noi.*
- ▶ Respectați credințele, obiceiurile și tradițiile familiei și nu includeți în planul individual acțiuni care sunt contrare acestora, cu condiția să respecte drepturile umane, sociale și de gen.

6.5. Proiectarea unui plan de lucru cu familia (PLF) și crearea unei alianțe

Ce se intenționează în acest pas concret al intervenției? Obiective specifice

Pregătiți un Plan de Lucru cu Familia (PLF) cu fiecare familie, la care să participe, pe lângă familie (inclusiv copiii/elevii), centrul de educație și diferiți agenți. Acesta trebuie ajustat la realitatea fiecărei familii, luând în considerare nevoile detectate anterior. PLF trebuie înregistrat într-un plan de implementare generalizat, care să includă o perioadă de timp alocată revizuirii acțiunilor planificate, astfel încât să permită modificări pertinente.

Planul este un instrument de lucru dinamic, supus revizuirilor și reajustărilor (vezi diagrama de mai jos).

Obiectivele PLF sunt axate pe prevenirea abandonării școlii de către copii și pe promovarea dezvoltării academice și a performanței în sistemul de educație, dar mai ales pe sprijinirea familiilor în acest proces.

Unul dintre principiile sale strategice este de întărire a competențelor, abilităților și aspirațiilor familiei pentru a putea sprijini procesul educațional al copiilor lor. Este important de definit scopuri motivante și semnificative, care să permită părinților și altor membri relevanți ai familiei să perceapă faptul că sunt capabili de a le stabili și atinge.

Mai jos prezentăm **principalele acțiuni propuse** pentru a face față unora dintre cele mai frecvente dificultăți ale acestei faze.

Referitor la familia:

ACȚIUNI PROPUSE	CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI
<p>O parte a activității de definire a scopurilor și obiectivelor se desfășoară după o perioadă de contact cu familia, necesară cunoașterii problemelor și nevoilor lor.</p> <p>Nevoile familiei sunt traduse în scopuri; așa ajutăm familia să definească ce dorește să realizeze pentru problemele ori nevoile identificate și declarate explicit. Trebuie să moderăm așteptările familiei.</p>	<p>Derularea PFL fără a îndeplini condițiile minime de a avea o alianță cu familia.</p>
<p>Famiiliile trebuie să participe în mod activ. În măsura în care scopurile sunt propria lor alegere și decizie, acțiunile vor avea sens și îi vor determina să facă eforturi și să depășească demotivarea și dificultățile.</p>	<p>Echipa de profesioniști oferă familiilor obiectivele care trebuie îndeplinite, fără ca acestea să treacă prin "filtrul" familiei.</p>
<p>Un element cheie al procesului este cerința să existe angajamentul familiilor. Trebuie să explicăm clar rolul lor în procesul educațional al copiilor, depărtându-ne de atitudinea paternalistă și dependența de servicii: <i>cât de departe doresc să meargă familiile?</i></p> <p>Profesionistul trebuie, de asemenea, să respecte ce s-a angajat să facă. Peste toate, este important să ne asigurăm ca planul este bazat pe potențialul și oportunitățile familiei.</p>	<p>Famiiliile acceptă intervenția, dar apoi, în practică, adoptă o atitudine pasivă către intervenție și nu se implică în ea.</p>

ACȚIUNI PROPUSE

Este esențial să stabilim scopuri realiste și concrete, punând accent pe obiectivele pe termen scurt, care ușurează menținerea relației și duce la perceperea de către familie a utilității intervenției. Stabilirea de ținte mici, care nu solicită mult și deci sunt ușor de atins este un puternic element de motivare, deoarece familia vede progresul și rezultatele, iar acest lucru favorizează motivarea în a continua procesul de schimbare.

Exemplu: Care este schimbarea minimă pe care trebuie să o vedeți pentru a considera că acest copil progresează pe calea spre succes?

În PLF este imperativ ca membrii acestora să fie cei care stabilesc calendarul necesar, respectând ritmul fiecărei familii.

Unele familii au multe neajunsuri și, în consecință, multe nevoi de îndeplinit, deși au puține abilități și capacități parentale și sociale. Au deci nevoie de perioade foarte lungi de timp pentru a observa rezultate semnificative. În aceste cazuri, este necesar de coordonat ritmul de implicare al familiei cu rezultatele așteptate de către profesioniști.

Este important să nu forțăm ritmul de angajare al familiei (deși am dori să avansăm mai repede în realizări), ajustându-ne la aceste mici avansuri, respectând întotdeauna ritmul familiei în cadrul intervenției și respectând realizarea angajamentelor pe termen scurt (angajamentele minime).

Din punctul de vedere al evaluării, este recomandabil de a seta obiective eșalonate care să ne permită evaluarea progresului minimal și rapid.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Stabilirea de obiective prea ambițioase și pe termen lung poate descuraja familiile.

ACȚIUNI PROPUSE

Aplicarea planului individual trebuie să fie fermă și în pas cu angajamentele asumate, dar trebuie să fie de asemenea flexibilă pentru a se adapta la schimbările din context.

Este important de a lăsa loc pentru revizuirea modului în care planul de lucru funcționează, precum și a calendarului și obiectivelor propuse. Aceste revizurii trebuie făcute în mod coordonat cu echipa și cu rețeaua de resurse creată, stabilind perioadele pentru revizuirea planului stabilit, de exemplu la fiecare 3 luni. Scopul este de a urmări evoluția procesului în trimestrele anului școlar, adică din septembrie până în iunie, cu linii directoare scrise supuse revizuirii, care explică sarcinile îndeplinite de membrii familiei și de echipa de profesioniști, axate pe succesul școlar al elevului.

Acordați prioritate obiectivelor agreate și adaptate la ritmul familiei, care sunt mai flexibile față de cerințele programului.

Plasați punctul focal pe familie ca sistem interconectat, așa cum este descris în modelul teoretic sistemic. Este important să fim conștienți că acțiunile propuse pentru unii dintre membrii familiei, cum ar fi tată, mamă sau frate etc., afectează întreaga unitate familială. Asigurați-vă că fiecare membru al familiei are un rol în cadrul intervenției, deoarece fiecare contribuie cu ceva personal și necesar fiecărui elev.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

PLF este conceput ca un plan închis și rigid care crează distanță față de nevoile și situația familiei.

Cu unele situații, cerințele programului pot fi prea dure pentru profesionist, obiectivele specifice ajustate la ritmul familiei și la ritmul centrelor fiind greu de articulat.

Există tendința de a proiecta acțiuni care sunt focalizate exclusiv pe elev.

Referitor la familia și școli:

ACȚIUNI PROPUSE

Deși planul de lucru este un plan al familiei, trebuie să ia în considerare centrul de educație ca referință cheie și să includă obiectivele de lucru precise cu acesta, după ce s-a ajuns la un consens.

Cadrele didactice care lucrează cu familia trebuie să aprobe obiectivele definite cu familiile, astfel încât să le confirme acuratețea și să poată să ofere orice recomandări pe care le consideră pertinente.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Lipsa de implicare și colaborare a centrelor de educație și a altor agenți comunitari poate, în unele situații, să semnifice atitudini de respingere fermă și lipsă de sprijin pentru intervenție, ceea ce poate încetini sau chiar modifica procesul de aplicare al planului.

Câteodată, este important de luat în considerare diferențele în programele de lucru ale diferiților profesioniști implicați.

Referitor la familia și alți agenți:

ACȚIUNI PROPUSE

Trebuie promovată o evaluare în echipă a situației familiei și împărtășită cu aceasta.

Trebuie incluși și alți agenți în proiectarea Planului, sugestiile și contribuțiile lor putând fi foarte valoroase; în plus, ajută familia să perceapă existența unui grup de oameni care îi sunt alături în mediu: cadre didactice, tutori, resurse sociale și medicale.

Planul include sprijinul necesar al celorlalți agenți participanți și va evalua măsura în care aceștia se pot angaja în implementare. Va evalua sprijinul și resursele reale disponibile.

Scopul este de a contacta resursele care ne interesează, fie pentru colaborări punctuale, fie pentru pregătirea unei intervenții unice, în care rolul fiecărui agent este definit, stabilind o relație lină și co-productivă cu setul de entități guvernamentale și non-guvernamentale care intervin în rețea. Trebuie să fim realiști și să acordăm valoarea adecvată participării agenților implicați.

Trebuie să știm că lucrăm împreună într-un mod coordonat și că părțile implicate sunt dispuse să acționeze împreună de o manieră care să faciliteze proiectarea unui plan unic de intervenție, evitând duplicarea și stabilind acțiunile de derulat.

Obiectivele sunt: identificarea agenților care vor interveni, transformarea în acțiuni concrete a ceea ce se așteaptă de la fiecare agent implicat, stabilirea liniilor de lucru și principiilor directoare comune, și acceptarea unor "reguli ale jocului" implicite, cum ar fi: negociere, consens, compromis etc. Este important de stabilit calendarul de lucru și instrumentele de utilizat, stabilirea unui sistem de evaluare continuă, trimestrială și anuală, prin pregătirea în comun a fișelor de monitorizare.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Proiectarea unei evaluări și a unui plan de lucru cu familia care nu include coordonarea și colaborarea cu alți profesioniști și/sau resurse.

ACȚIUNI PROPUSE

Atunci când avem de-a face cu o intervenție în rețea, o "conducere" clară trebuie să existe și trebuie recunoscută de toate părțile, deși pozițiile trebuie agreate, nu impuse.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

În cazurile în care intervin diferite resurse, pot exista diferite puncte de vedere în ceea ce privește intervențiile sau măsurile care trebuie adoptate, iar această lipsă de unanimitate/acord poate împiedica sau chiar provoca eșecul intervenției.

Referitor la proces:

ACȚIUNI PROPUSE

Trebuie recunoscută posibilitatea ca procesul să se împotmolească, să nu avanseze sau, mai rău, să se agraveze. Trebuie să facem familia să înțeleagă că va fi imposibil să continuăm activitatea dacă nu se realizează ceea ce am agreat. Exemplu: *trebuie să înțelegeți că dacă copiii lipsesc de la școală nemotivat încă o dată în următoarele săptămâni, va trebui să revizuiți și să regândiți întregul Plan de lucru.*

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

A nu prevedea greșelile sau obstacolele și de a presupune că sunt parte a procesului.

Stabilirea unui sistem de evaluări continue, trimestriale și anuale, colectarea sistematică de informații pentru pregătirea indicatorilor de rezultat. În secțiunea 6.7 este o matriță de evaluare care evidențiază cele mai relevante aspecte ca exemple.

Pentru a putea urmări în mod corect PLF și implementarea programului, este recomandat să avem multe vizite de monitorizare și sprijin la domiciliul familiei, după ce ne-am înțeles în prealabil cu familia asupra acestora și dacă situația este una de suficientă încredere ca să ne permită acest lucru.

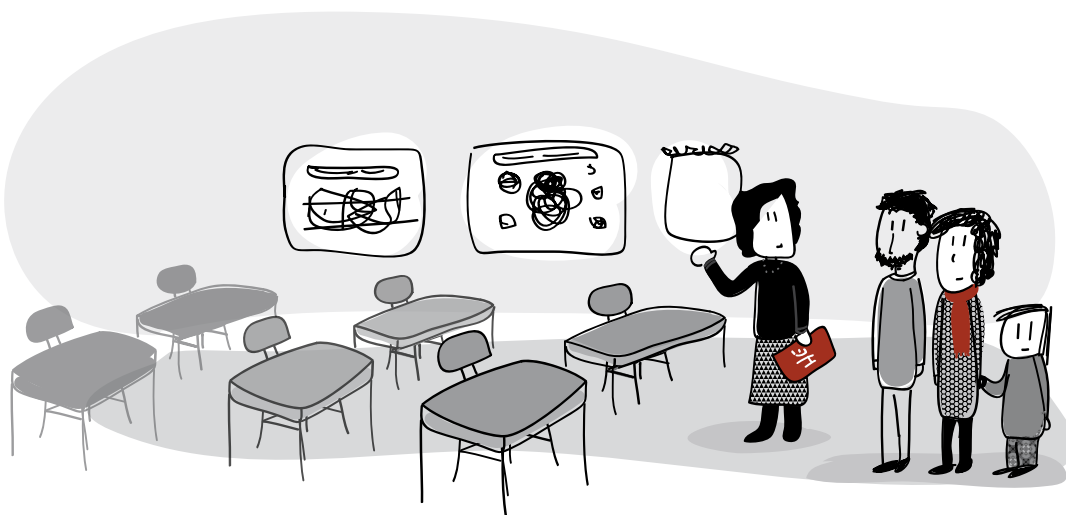
Este important de oferit feedback familiilor în ceea ce privește evoluția obiectivelor și acțiunilor; procedând astfel, trebuie să avem un follow-up constant al PLF, evaluând dacă familiile și l-au asumat și dacă îndeplinesc angajamentele făcute.

A nu proiecta în avans un Model de Evaluare și Follow-up cu indicatori care să ne permită să evaluăm procesul și rezultatele.

Pe scurt, este esențial să sugerăm scopuri și obiective care sunt semnificative pentru familia cu care lucrăm. Pentru aceasta este necesar să luăm în considerare o serie de aspecte, sintetizate în tabelul de mai jos:⁷

Aspecte de luat în considerare în stabilirea scopurilor și obiectivelor:

1. Sunt conectate la subiectele care îi îngrijorează și îi interesează, la nevoile, cultura, convingerile religioase ori ceea ce consideră valoros.
2. Familiile participă activ în alegerea și definirea lor; trebuie să fie propria lor decizie.
3. Sunt exprimate de o manieră care să permită verificarea și evaluarea pașilor făcuți și efortului depus pentru a le atinge.
4. Trebuie organizate având în vedere prioritizarea aspectelor ce trebuie schimbate, pe baza alegerii familiei și a fezabilității schimbării.
5. Merită, adică există un câștig pentru efortul depus.
6. Este fezabil de realizat curând, cel puțin în cazul unora dintre obiective.
7. Oferă experiențe emoționale satisfăcătoare.
8. Trebuie să conștientizeze că pot conta pe sprijinul nostru în a le atinge.
9. Familiile care nu vorbesc limba țării trebuie încurajate să învețe limba oficială, pentru a se putea integra mai bine în țara respectivă.

7 Adaptat după Costa, M. și López, E. "Educación para la salud: Guía práctica para promover estilos de vida saludables". Pirámide. Pagina 215.

Acțiunile cele mai frecvent derulate

	Acțiuni	La ce se referă?
INDIVIDUAL ȘI FAMILIE	Sesiuni de orientare familială.	Aceste acțiuni sunt axate pe reorientare, îmbunătățire, motivare și garantarea dezvoltării și educării elevului. Aceste sesiuni pot fi pentru întreaga familie, doar pentru părinți ori pentru cei responsabili pentru familie, sau doar pentru elevi.
	Sesiuni comune de tutoring: familii, dirigințele/învățătorul clasei și profesionistul.	Scopul acestor acțiuni este de a reorienta, îmbunătăți și asigura educația și dezvoltarea elevului prin PLF proiectat.
	Sesiuni de tutoring individual pentru elevi.	Scopul acestor acțiuni este să promovăm, îmbunătățim și dezvoltăm abilitățile de studiu și motivarea elevului.
	Interviuri școlare.	<p>Relația cu cadrul didactic de referință din fiecare centru cu timp liber pentru sprijinirea integrării.</p> <p>Asistență psihologică educațională și echipe de orientare.</p> <p>Atenție la Comisia pentru Diversitate, Sănătatea Mentală a Copiilor etc.</p> <p>Detectarea abandonului școlar și a dificultăților elevului, precum și gradul de implicare a familiei și dificultățile sale.</p>
	Sfaturi și acțiuni de sprijin pentru managementul resurselor.	<p>Oferiți suport logistic pentru familii și lucrări pentru autonomia/împuternicirea lor, în aranjamentele necesare pentru ca copiii lor să aibă o școală adecvată (aplicați pentru burse școlare, plan de masă, burse pentru manuale, transport etc.).</p> <p>Aduceți familia mai aproape de resursele educaționale pe care poate nu le cunosc (centre deschise, tutoring școlar, sporturi etc.).</p>
	Vizite la domiciliu pentru informare și follow up cu familia.	Acțiuni destinate apropierii familiilor de școli. Consiliere punctuală și orientare educațională.
	Acțiuni pentru rezolvarea conflictelor dintre centru și familie.	Acționați ca un mediator între centru și familie atunci când apar situații conflictuale. Oferiți alternative exmatriculărilor din centre atunci când apar situații conflictuale.

	Ațiuni	La ce se referă?
GRUP	Ațiuni de instruire în grup.	<p>Stabiliți întâlniri și luați în considerare spații pentru discutarea propunerilor alternative de îmbunătățire a proceselor educaționale ale copiilor. Aceste spații pot fi organizate ca un eveniment punctual ori, de exemplu, ca și cluburi ale familiilor.</p> <p>Școli de familie: acesta este un loc în care familiile pot relaționa cu alte familii și pot face schimb de experiențe ca egali; de asemenea, pot primi instruire psiho-educatională.</p> <p>Învățarea despre reîntărirea valorilor și atitudinilor care promovează implicarea familiei în procesul de instruire al copiilor.</p>
	<p>Întâlniri de coordonare internă și externă cu tehnicienii și agenții care intervin.</p> <p>Ședințe ale echipei de supervizare a PLF.</p>	<p>Coordonarea cu alte resurse pentru dezvoltarea și revizuirea PLF.</p> <p>Coordonarea activităților educaționale cu alți profesioniști implicați (de exemplu, în contextul în care sistemul loteriei este utilizat pentru relocarea elevilor către alte școli).</p>
CENTRU EDUCAȚIONAL	Sesiuni cu centrele educaționale.	<p>Prezentarea proiectului intervenției către școală, cu echipa de management și tutori.</p> <p>Ațiuni de conștientizare și instruire privind realitatea și cultura romă pentru cadrele didactice ale centrului.</p> <p>Planificarea activităților PLF cu învățătorul/ dirigințele clasei: obiective comune, strategii, acțiuni de derulat, metoda de monitorizare și evaluare a progresului și a rezultatelor elevilor.</p>
COMUNITATE SOCIALĂ	Activități axate pe integrarea în comunitate: promovarea activităților în comunitate, participarea în asociații, activități de timp liber în vecinătate, participarea la ateliere de lucru care o pot interesa pe mamă etc.	Activități de reîntărire care favorizează participarea familiei în activități din comunitate, pentru a le favoriza integrarea socială. Exemplu: <i>Conferințe împotriva Rasismului și Xenofobiei, 8 Martie Ziua Femeii, 8 Aprilie Ziua Romilor, 25 Noiembrie Ziua contra Violenței împotriva femeilor, săptămâna de carnaval din februarie, centre culturale etc.</i>
	Coordonarea și colaborarea cu centrele educaționale și cu alți agenți din rețeaua comunitară. Resurse de la administrațiile locale și entități non-profit.	Lucrul în comun și referirea către alte resurse dacă este necesar, în mod special către serviciile sociale ori cu alte ONG-uri ce oferă servicii în zonă și implementează acțiuni focalizate pe familii ca și grup, privind subiecte precum educația, sănătatea, minorii etc.

Mesaje și idei cheie

- ▶ Co-responsabilitatea este fundamentală: familia se implică în propriul lor proces de schimbare.
- ▶ Schimbările propuse trebuie să fie schimbări pe care familia le înțelege și și le asumă, bazate pe participare și negociere.
- ▶ Pregătirea PLF este o sarcină comună participatorie (cadre didactice, familii, consilieri, elevi) care îi implică pe toți. Este un efort semnificativ de a negocia acțiunile pentru a-i convinge pe toți. Familiile se pot vedea astfel ca parte a proiectului.
- ▶ Promovarea capacității lor de alegere și decizie dintre diferite obiective și acțiuni alternative, precum și angajamentul responsabil față de PLF proiectat împreună.
- ▶ Referirea familiilor către alte resurse și organizații, atunci când au nevoi care nu sunt legate și/sau nu sunt acoperite de program.
- ▶ Atingerea scopului final stabilit implică un proces treptat care trebuie însoțit de o reîntărire pozitivă continuă.
- ▶ Aprecierea constantă a efortului, oricât de mic, făcut de familie pentru atingerea scopurilor. Exemplu: *"Vă sun să vă felicit deoarece săptămâna trecută profesorul de engleză mi-a spus că fiul dumneavoastră a fost remarcabil!"* ori, putem scoate în evidență nota de la un mic examen unde copilul a obținut o notă bună sau putem utiliza o mică lucrare sau proiect pe care cadrul didactic a dat un feedback pozitiv; expunând acest lucru părinților, ei vor aprecia și recunoaște efortul copilului.
- ▶ Sprijiniți familiile să depășească eșecurile și dezamăgirile care vor apărea în mod inevitabil de-a lungul procesului și care i-ar putea face să abandoneze intervenția. Greșelile sau pașii înapoi pot deveni o oportunitate de revizuire a obiectivelor planificate și de redublare a eforturilor.

Avertismente și lucruri de evitat!

- ▶ Evitați să copiați planurile de lucru ale familiilor care “arată la fel” atunci când ajungeți să înțelegeți ori să evaluați educația copiilor. Putem face greșeala de a spori neajunsurile familiei în procesul de schimbare a dezvoltării socio-educatională a copilului lor, provocând un efect nedorit.
- ▶ Evitați afirmarea obiectivelor în termeni negativi, de exemplu: “*nu mai faceți... nu spuneți... etc*”.. Eforturile noastre de a-i convinge nu trebuie însoțite de critici, intimidare, amenințări, ori invalidarea punctelor lor de vedere.
- ▶ Evitați sugerarea de schimbări ca o confruntare în termeni de “*Eu, profesionistul, am dreptate, iar tu greșești*”.
- ▶ Evitați personalizările: noi percepem orice rezultat negativ a uneia dintre familiile cu care lucrăm ca fiind “*rezultatul nostru*”, acționând ca și cum noi am comis greșelile făcute de ei. Fiți atenți și nu vă asumați responsabilități care nu vă corespund ca tehnician.
- ▶ Evitați mesajele contradictorii pe care familiile le primesc câteodată de la diferiți profesioniști implicați în proiectarea și dezvoltarea PLF. Este esențial de stabilit un singur interlocutor care să contacteze familia.
- ▶ Unii profesioniști consideră că nu are sens să pregătească un document scris, unde familia să semneze angajamentele asumate, în special dacă luăm în considerare faptul că mulți sunt analfabeți. În plus, unii profesioniști argumentează că, pentru majoritatea familiilor rome, angajamentul verbal, după atingerea unui consens, are mai multă forță și că punându-i să semneze un document poate părea ca o lipsă de încredere în cuvântul lor. Cu toate acestea, pentru alți profesioniști utilizarea unui angajament scris este esențial, deoarece obligă familia să-și îndeplinească angajamentele, iar în același timp pot apela la acesta în caz de ne-compliance. În concluzie, este la latitudinea echipei de profesioniști să decidă ce consideră ca fiind mai convenabil.
- ▶ Evitați să dezvăluiți secretele pe care unii membri ai familiei nu doresc să le facă cunoscute altora, deoarece acest lucru poate slăbi puternic sentimentul de scopuri și obiective împărtășite.

6.6. Implementarea acțiunilor din planul de lucru cu familia (PLF)

Ce se intenționează în acest pas concret al intervenției?

Obiectivul este de a implementa PLF proiectat, adică acțiunile planificate care să permită familiei să-și sporească sprijinul acordat copiilor la școală, precum și revizuirea și follow-up. Acest lucru implică, de asemenea, derularea unui intervenții paralele de integrare școlară a elevului, asigurând astfel participarea activă în viața școlară, precum și în alte programe educaționale și sociale (vezi diagrama de mai jos).

Principalele două acțiuni ale acestei faze sunt: dezvoltare și follow-up al PLF.

- Dezvoltarea acțiunilor proiectate:
 - Intervenția individuală (întotdeauna).
 - Consilierea și împărtășirea unor linii directoare educaționale cu familia, etc.
 - Intervenția de grup (dacă este cazul).
 - Referirea către alte resurse (dacă este necesar).
- Evaluarea obiectivelor: evaluați fiecare dintre obiectivele planificate în PLF, iar acolo unde este necesar, proiectați unele noi.

Mențineți agenții implicați pentru a revizui și a face follow-up al PLF împreună.

Mai jos prezentăm **principalele acțiuni propuse** pentru a face față unora dintre cele mai frecvente dificultăți ale acestei faze.

Referitor la familia:

ACȚIUNI PROPUSE

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Conștientizați familiile cu privire la importanța de a investi pe termen lung.

În unele familii, urgența este valoarea predominantă. Aici și acum are valoare mai mare decât proiectele pe termen mediu și lung, iar uneori, alte aspecte au prioritate față de educație, cum ar fi consumismul (exemplu: *nu cumpără manuale, dar cumpără bunuri de consum de care se pot lipsi, cum ar fi bunuri de marcă pentru copil în loc de rechizitele școlare de care are nevoie*).

Înscrierea într-un tipar de acțiuni paternaliste care crează dependență de serviciile de suport.

Profioniștii trebuie să fie conștienți de acest obstacol astfel încât să poată lucra cu el, astfel vor anticipa dificultatea și vor pregăti o strategie pentru a sugera în mod treptat schimbări pentru normalizarea lentă a situației.

În comunitățile ori grupurile în care rolurile sunt încă foarte tradiționale, femeia pune, de obicei, nevoile familiei sale înaintea oricăror altora, iar ea este prima care își sacrifică studiile ori oricare altă conduită independentă.

Tehnicianul de sex masculin dispune de anumite strategii și competențe care îl pot ajuta să rezolve această problemă (Exemplu: îl cunoaște pe tată și se prezintă astfel familiei; o dată ce familia îl cunoaște, nu mai există de obicei reticențe în comportament).

Femeile sunt cele care au grijă de casă și sprijină economia casnică. În plus, femeia ajută singură copilul la teme, la follow-up și îl însoțește pe drumul către școală.

Este convenabil, atunci când acțiunile se axează pe femei, să încercăm să convingem, să sporim așteptările și să influențăm atitudinile familiei pentru a obține sprijinul lor în cadrul procesului.

În unele familii rome, diferențierea rolurilor este menținută acolo unde bărbatul exercită autoritatea formală.

Comunicați familiilor că le înțelegeți situația, dificultățile și teama, iar scopul vostru este să-i ajutați să le rezolve.

Familia nu are încredere în tine și nu te legitimizează.

La începutul intervenției, este important să rezolvați o cerere/nevoie identificată anterior pentru a asigura participarea familiilor și sentimentul că sunt luate "la bord".

ACȚIUNI PROPUSE

Este important să facilitați sentimentul de eficiență și control, pentru a progresa către rezultatele așteptate, asigurându-ne că eforturile depuse sunt compensate, recunoscute, lăudate și în mod constant reîntărind realizările și minimalizând eșecurile.

Gestionați resursele, astfel încât copiii să aibă manuale și materiale școlare (exemplu: cărți la mână a doua, fotocopii, folosirea manualelor din anul precedent, ori "bonuri pentru copii" pentru a cumpăra cărți etc.). În acest scop, trebuie să răspundem rapid articulând toate resursele pe care le putem accesa, contactând entități care oferă sprijin: servicii sociale, centre de cult etc.

Ajutați familiile să-și gestioneze propriile resurse economice, astfel încât să fie mai eficiente (să discearnă care tipuri de cheltuieli sunt de bază, de care se pot lipsi sau sunt nerelevante).

În ciuda modificării domiciliului, profesionistul trebuie să urmărească familia, încercând, pe cât posibil, să îndrume familia către o resursă adecvată din proximitatea noului domiciliu, și să transfere către noii profesioniști toate informațiile disponibile în ceea ce privește intervenția derulată cu familia.

Trebuie să fim capabili de a ne reajusta obiectivele stabilite în planul de lucru inițial, agreându-le din nou cu familia, după un nou plan de lucru (dacă este nevoie), ajustând procesul intervenției și obiectivele sale la ritmul lor.

În anumite situații, tehnicianul trebuie să fie gata să refere cazul către resurse mai adecvate.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Familiile se simt fără putere, descurajate, nu foarte eficiente și cu un control redus asupra situației.

Lipsa de resurse economice care să ofere familiei un sprijin de bază (exemplu: pentru a cumpăra rechizite școlare, uniforme școlare, cheltuieli cu excursii, plăți colective, contribuții voluntare etc.), poate face ca familia să ezite în a participa și o poate distanța de centrul de educație.

Nevoia de a obține rezultate imediate și tangibile, iar dacă acestea nu apar, apare frustrarea, ducând la scăderea motivației.

Mobilitatea beneficiarilor care nu au o rezidență fixă (târguri, lucrători sezonieri în agricultură etc.), și care își pot lua copii cu ei.

Familia nu răspunde la planul de lucru.

Referitor la familia și școli:

ACȚIUNI PROPUSE

Conștientizați familiile de importanța frecvenței școlii și completării educației obligatorii.

Împărtășiți exemple de membri ai comunității rome care au studiat sau studiază.

Explicați-le importanța educației ca nevoie de bază alături de locuință, loc de muncă, sănătate etc.

Încercați să îndepliniți o cerere imediată sugerată de către familie la început, chiar dacă nu face obiectul intervenției noastre.

Exemplu: unele familii acordă o mai mare importanță propriei familii și deci pot solicita ca la același centru să mai fie un membru al propriei familii și nu doar un prieten. Respectarea acestei nevoi poate ajuta la menținerea unei participări școlare regulate. Având o rețea de sprijin la centru, fie vecini, rude sau cunoștințe, este un instrument de sprijin important pentru orice familie.

Sprijiniți-i și motivați-i să creeze o Asociație sau Comitet al Părinților, sporind conștientizarea familiilor rome în legătură avantajele participării într-o astfel de asociație.

Dați-le responsabilități și implicați-i în poziții în care pot să-și dezvolte abilitățile și să asume roluri active.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Existența unor valori și convingeri care sunt contrare celor promovate de către sistemul de educație. Acest lucru poate produce o lipsă de motivare a familiei.

Fiți conștienți că, în unele cazuri, presiunea socială a mediului (datorită mai multor factori structurali și a marginalizării și izolării mai mare) este foarte intensă.

Exemplu de expresii: *“Fiica mea nu trebuie să-și continue studiile, trebuie să mă ajute pe mine acasă și să aibă grijă de fratele mai mic”* ori *“Liceul este mai periculos pentru copiii mei decât strada”*.

“Nu au nevoie de o educație pentru piață sau fiare vechi. Trebuie doar să mă ajute pe mine la piață”.

La început, familiile ne împărtășesc nevoi de bază, punctuale, iar dacă acestea nu sunt rezolvate, acesta poate determina ca restul intervenției educaționale să fie mai dificilă.

Ne-existența unor Asociații a Părinților sau similare în centru sau, dacă există, familiile rome participă la ele într-un grad mai redus decât restul familiilor non-rome.

Referitor la rețelele de suport și la munca în echipă:

ACȚIUNI PROPUSE

Este important să aveți o rețea de sprijin, propunând toate resursele complementare în avans, stabilind o alianță de lucru între echipele de profesioniști.

Lucrați în coordonare cu alte resurse, precum Serviciile sociale sau alte organizații care intervin în comunitatea romă, pentru a completa intervenția pe diferite fronturi.

Este important ca rețeaua creată să se adapteze la specificul cazurilor, creând cadrul în care acțiunile potențiale pe care dorim să le derulăm pot fi planificate. Atunci când se crează o rețea comunitară, este important de motivat și facilitat crearea unui feedback în schimbul de informații privitoare la eficiența activității ca rețea, care poate fi reîntărită în zonele pe care nu le putem atinge.

Ideea este ca membrii echipei sau ai altor echipe din rețea să poată discuta despre munca lor, oferind toate informațiile disponibile despre familie, atât pozitivă, cât și negativă. În acest scop, canalele de comunicare trebuie să fie flexibile și eficiente, aranjând întâlniri, discuții telefonice, prin email, internet, forumuri etc.

Discutați cu membrii familiei și informați-i că entitatea îi poate ajuta în majoritatea nevoilor pe care le au, căutând surse de referire, fie interne (în cadrul aceleiași organizații), fie externe.

În situația ipotetică a inexistenței unei rețele de sprijin, este necesar de evaluat dacă, cu resursele disponibile, este pertinent de pornit intervenția, adică dacă putem, cu resursele noastre minime, să obținem aceleași rezultate.

Trebuie să fim realiști și să adaptăm intervenția la posibilitățile reale ale resurselor pe care le avem.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Lipsa unei rețele de sprijin bune care să permită profesioniștilor să intervină în diverse setări, deoarece deseori problema școlarizării sau succesului școlar este cea mai puțin relevantă. Pentru a implica familiile este nevoie ca să se intervină și în alte situații.

Incapacitatea de a complementa intervenția pe care o desfășurăm și de a referi pentru a oferi intervenției o calitate mai bună.

Ne putem confrunța cu atitudini care afișează o lipsă de colaborare sau manifestă un conflict între diverși profesioniști, precum și eșecuri în coordonare și comunicare, sau expectativele a ceea ce urmează să facă alții nu sunt îndeplinite.

Familiile pot părea reticente în a lucra cu un grup de profesioniști care sunt diferiți și au puncte de vedere, interese, responsabilități și proceduri diferite.

ACȚIUNI PROPUSE

Munca în echipă și supervizarea sunt cele mai bune garanții de siguranță, deoarece comunicăm colegilor deciziile luate și împărtășim analizele privind nevoile familiei. Persoana care efectuează supervizarea este de asemenea primordială. Supervizarea și consilierea sunt foarte eficiente în prevenirea și tratarea sindromului de extenuare. Acestea favorizează obiectivitatea în instrumentarea cazurilor și împiedică crearea dependenței familiei de profesioniști.

Colectați toate modelele teoretice care încadrează intervenția și faceți efortul de a cunoaște cadrul teoretic și procedurile celorlalte echipe.

Utilizarea aceluiași cadru teoretic facilitează înțelegerea, comunicarea între profesioniști și utilizarea acelorași proceduri tehnice. Toate acestea favorizează coordonarea, care este necesară.

Este important de a prevedea această fluctuație a tehnicianului de referință pentru familii sau a altor profesioniști care vin în contact cu familia.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Izolarea și sentimentul de a lucra de unul singur.

Tehnicienii care derulează intervenția prezintă diferențe în nivelul lor de educație și în modelele teoretice utilizate ca puncte de pornire.

Echipele de profesioniști nu au aceleași puncte de vedere în ceea ce privește analiza problemelor familiilor cu care lucrăm.

Fluctuația tehnicienilor implică adaptarea la noi tehnicieni de referință.

Exemplu de bună practică: cum să implementezi o intervenție

Familia de etnie romă, H, formată din mamă și două fete de 10 și 11 ani, s-a înscris voluntar în programul de succes școlar, după ce au aflat de el la școală. Stabilim un plan de lucru cu familia, iar familia este de acord cu el și începem implementarea, dar apar obstacole.

La început, familia răspunde la planul de lucru care a fost pregătit, dar după o lună fetele încep să aibă absențe nejustificate de la centrul educațional, nu au un comportament adecvat și nu își mai fac temele. Notele din ultima perioadă școlară arată performanțe academice slabe. În plus, fetele nu mai participă cu regularitate la activitățile grupului lor de meditații școlare oferite de către organizație.

Tehnicianul trebuie să stabilească un interviu cu părinții pentru a afla cauzele situației actuale. Familia verbalizează că are nevoi de bază care nu sunt împlinite și deci nu se poate concentra pe educația fetelor. Nu mai primesc ajutorul social pe care îl primeau, în consecință părinții trebuie să se ducă să vândă fiare vechi întreaga zi, de aceea bunica maternă, care are dificultăți de deplasare, are grija fetelor.

După întâlnire, tehnicianul analizează cazul și detectează următoarele obstacole:

Familia a arătat o lipsă de încredere în tehnician. Dacă ar fi avut încredere în el, i-ar fi spus tehnicianului despre modificarea în situația familiei. În plus, familia prioritizează nevoile de bază înaintea educației și nu acordă suficientă importanță faptului ca fiicele să aibă un proces educațional normal. Nu sunt conștienți de pagubele colaterale provocate de chiul printre minori.

Astfel, tehnicianul consideră că trebuie să regândească strategiile folosite cu familia H.

Primul lucru pe care decide să îl facă este să recupereze încrederea familiei, transmițându-le preocuparea sa pentru situația cu care se confruntă și dorința sa de a depăși acest "hop" sau perioadă dificilă.

Ulterior, el decide să cadă din nou de acord asupra obiectivelor PLF, ținând cont că trebuie să reîntărească orice schimbare pozitivă, cât de mică, deoarece familia a obținut deja un progres, și, simultan, să încerce să rezolve unele dintre nevoile de bază ale familiei la acest moment.

Le reamintește părinților de schimbarea observată la fetele lor atunci când au început să lucreze împreună. Situația este diferită acum, așa că tehnicianul contactează serviciile sociale să facă follow-up pe ajutorul solicitat. Discută cu părinții unuia dintre copiii implicați în altă intervenție la același centru de educație la care merg fetele familiei H, ca să ajute ducându-le pe fete la școală.

Tehnicianul decide să ajute familia H să-și gestioneze venitul pentru acoperirea nevoilor de bază, eliminând cheltuielile care nu sunt necesare, plasând din nou accentul pe educația fiicelor ca una dintre prioritățile familiei. De această dată, tehnicianul trebuie să convingă familia că viitorul fiicelor depinde de educația lor. Este un moment bun pentru a-i conștientiza cu privire la repercursiunile negative ale nefinalizării studiilor.

După o întâlnire cu Serviciile Sociale, devin eligibili să primească un ajutor punctual în caz de urgență. În plus, familia acceptă ajutorul tehnicianului în gestionarea eficientă a ajutorului economic primit. Simultan, tatăl este îndrumat către un program de căutare activă de loc de muncă pentru seară.

Părinții duc fetele dimineața la centrul de educație. Au ajuns la o înțelegere cu centrul ca fetele să ajungă la școală ceva mai devreme, atunci când părinții pleacă la muncă. După școală, mama unui alt copil din program ia fetele și le duce, împreună cu fiul ei, la activitatea de tutoring școlar, de unde părinții fetelor le iau seara.

Mesaje și idei cheie

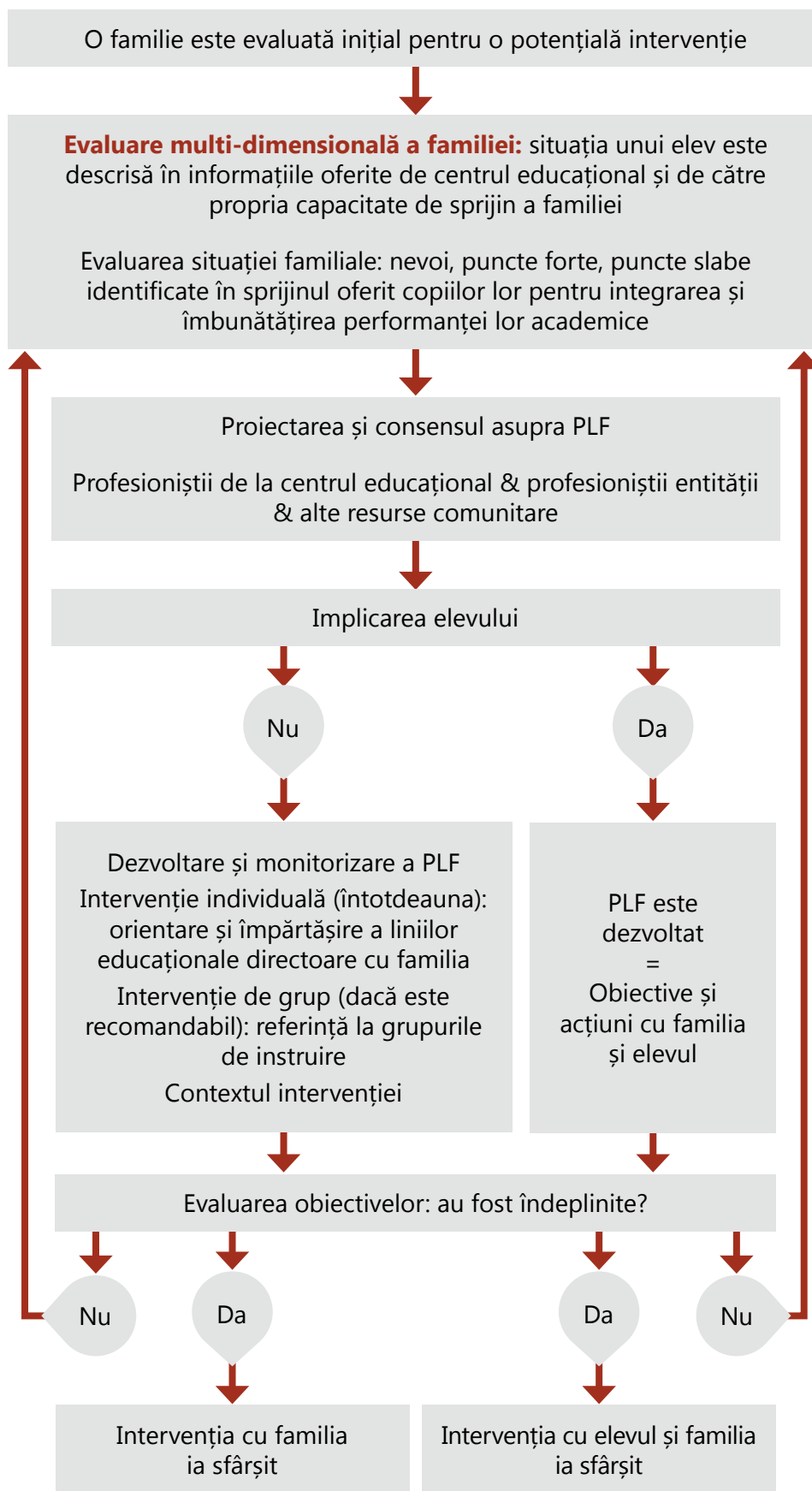
- ▶ Menținerea unei relații line cu școala este cheie a succesului intervenției.
- ▶ Punctul de pornire trebuie să fie convingerea că familiile sunt competente și au propriile lor resurse și capacități.
- ▶ Motivați familiile și centrele să se implice în acțiunile PLF.
- ▶ Explicați și conștientizați părinții în legătură cu modul în care deciziile lor îi afectează pe copii: de exemplu, consecințele chiulului, întârzierii la ore etc. au implicații adesea emoționale pentru copii. Atunci când familia înțelege consecințele, ea depune efort în soluții.
- ▶ Aveți în vedere că intervenția trece prin diferite momente, unele dintre ele frustrante. De aceea este important să aveți capacitatea de a o reconstrui, pe baza greșelilor și eșecurilor, obținând ceva pozitiv din frustrări și oferind activități care motivează elevii. Exemplu: *programați în mod simultan activități de divertisment care pot ajuta la "luarea lor la bord": mersul la plajă pentru a studia, vizitarea de muzee, grădini zoologice, grădini botanice, vizitarea unor porturi de radio/TV etc.*
- ▶ Modificările în "orar" trebuie făcute la momentul oportun, dat fiind circumstanțele variabile care pot apărea în realitate.
- ▶ Mențineți o coordonare activă și adecvată cu diferitele resurse și echipe implicate în Plan.
- ▶ Oferiți o intervenție dintr-o perspectivă comprehensivă, care ia în considerare diferiți factori economici, culturali, educaționali și sociali, care afectează diferitele situații.

Avertismente și lucruri de evitat!

- ▶ Nu supraestimați așteptările privind rezultatele activității profesioniștilor și nu subestimați capacitățile și resursele familiei asistate.
Exemplu: "Nu-ți face griji, am eu grijă de asta... las-o pe mâna mea!" ori "Nu se poate face nimic cu această familie. E un dezastru. Nu colaborează de fel și respinge orice fel de acțiuni!"
- ▶ Nu jigniți restul familiilor dacă o "acțiune concretă" nu a dus la rezultate bune cu o anumită familie.
- ▶ Evitați ghetourile și aglomerarea/segregarea în sălile de clasă. Faceți astfel încât să favorizați includerea cu alți copii non-romi.
- ▶ Evitați căderea în paternalism și ca familia să depindă de profesionist favorizând comportamente extrem de dependente și de stricte, care nu promovează autonomia familiei. Atunci când oferiți un răspuns familiei, nu uitați că rolul profesionistului este de a oferi informații, orientare și sprijin, nu de a-i însoți constant.
- ▶ Aveți grijă să nu vă demotivați: implementarea PLF este un proces lung, iar momente dificile pot apărea atunci când procesul face pași înapoi. Cu toate aceste momente, este important de menținut o atitudine pozitivă, chiar și atunci când dezvoltarea procesului întâmpină dificultăți.

Procesul de intervenție cu familiile

6.7. Procesele de urmărire/follow-up și evaluare ale intervenției

Ce se urmărește în acest punct concret al intervenției?

Efectuarea unei colectări sistematice, atât cantitativă cât și calitativă, a informațiilor care ne va permite să evaluăm intervenția din punct de vedere al caracterului adecvat al procesului implementării, al gradului de îndeplinire al obiectivelor prevăzute, al pertinentei și eficienței programului.

Mai mult decât atât, evaluarea poate fi făcută în interiorul sau în exteriorul programului. Observarea și evaluările interne sunt făcute de obicei de echipa care a proiectat și implementat proiectul. În mod normal, aceste evaluări se referă la analiza datelor privind punerea în aplicare a procesului, aria de acoperire și gradul de îndeplinire a obiectivelor sale. Pentru a efectua evaluarea este recomandabil să se folosească modele și instrumente simple, la momentul potrivit. Acestea trebuie să fie planificate în cadrul programului de la momentul în care este conceput până în momentul în care este pus în aplicare, și, de asemenea, dacă este necesar, pot fi utilizate în dezvoltarea ulterioară.

Echipele care dezvoltă și pun în aplicare programul pot efectua evaluarea internă. În timpul procesului de evaluare, este convenabil și chiar recomandat ca analiza de date, precum și rapoartele să fie realizate de către echipă. Această evaluare internă trebuie să fie considerată ca un proces care va ajuta practicienii să primească reacții continue în legătură cu desfășurarea evenimentelor și va permite echipei să întâmpine împreună eventualele dificultăți și să învețe din acestea.

Evaluările externe sunt, de obicei, cele efectuate de către echipe specializate ce nu au niciun fel de legătură cu intervenția. Se recomandă cu tărie, pe cât posibil, folosirea unui evaluator extern. În acest fel, se poate verifica orice aspect al intervenției care poate a fost trecut cu vederea.

Pașii de urmat în proiectarea evaluării sunt următorii:

- Selectăm tipurile de aspecte pe care le considerăm relevant de știut despre procesul de punere în aplicare al programului și rezultatele sale.
- Selectăm indicatorii în funcție de întrebările la care vrem să se răspundă, apoi identificăm metodele și tehnicile pe care le vom folosi pentru a găsi răspunsuri pentru acești indicatori specifici.
- Planificăm momentele în care vom aduna informațiile, lăsăm loc atât pentru analiza acestora cât și pentru a cumula părerile celor mai importanți reprezentanți (părți interesate) asociați cu programul: destinatari, echipa de profesioniști care pune programul în aplicare în mod direct, profesioniștii din rețelele de sprijin conexe, reprezentanții politici care iau decizii în ceea ce privește intervenția.
- Emitem un raport periodic din care să rezulte avansarea programului și rezultatele acestuia. Aceste rapoarte ne vor ajuta să cunoaștem ce se întâmplă cu programul și ne va permite să introducem modificările necesare. De asemenea, rapoartele sunt importante deoarece dezvăluie evoluția programului și îi dau vizibilitate și, în unele cazuri, servesc pentru a crește sustenabilitatea programului.

- Este important să avem acces la instrumentele folosite în punerea în aplicare a programului, cum ar fi, de exemplu, instrumentele de evaluare, jurnale de teren, minutele întâlnirilor, foi de prezență cu participarea familiei la activități, absențele elevilor de la școală, etc.
- În plus, pentru a desăvârși informațiile privind indicatorii este foarte importantă utilizarea metodelor calitative și organizarea de întâlniri și/sau interviuri pentru a afla părerile participanților. Aceste chestionare sunt un instrument adecvat, dar, în funcție de anumite tipuri de populație, acestea ar putea fi dificil de aplicat. În schimb, unele tehnici calitative, cum ar fi interviuri structurate sau semi-structurate sau focus-grupuri oferă aceeași estimare și ne permite să cunoaștem și să identificăm ce se întâmplă în program.
- Pentru îmbunătățirea intervenției, atât din punct de vedere al punerii în aplicare cât și pentru obținerea rezultatelor anticipate, este extrem de important ca procesul de evaluare să fie însoțit de o serie de recomandări.
- După ce evaluarea programului a fost finalizată este interesant și important deopotrivă ca rezultatele acesteia să fie răspândite fie prin intermediul publicațiilor sau prin seminarii, forumuri, și/sau conferințe.
- Acordați o atenție deosebită asigurării confidențialității și protecției datelor rezultate, mai ales dacă sunt împărtășite de către agenți diferiți.

Mai jos se găsesc **principalele acțiuni propuse** pentru a face față celor mai frecvente dificultăți ale acestei faze:

ACȚIUNI PROPUSE

Adunarea evaluărilor, adică, să percepem evaluarea ca pe un element cumulativ care vizează îmbunătățirea acțiunilor și nu este corelat cu rechizitoriul critic al profesioniștilor.

Utilizați tehnici calitative de colectare a datelor, cum ar fi: caiete de teren, povestiri înregistrate, rapoarte, interviuri semi-structurate cu grupuri țintă, etc. Instruire în procesul de evaluare și urmarire al intervenției și atribuirea de timp și spațiu acestui scop.

Trebuie găsit un echilibru între înregistrările calitative și cantitative ale intervenției (fără a exagera), precum și metode adecvate și fezabile în funcție de caracteristicile beneficiarilor.

Pe cât posibil, cereți și sprijinul celorlalți profesioniști implicați în caz.

Anticipați posibili factori ce pot dăuna colectării de informații și valorii rezultatelor furnizate în proiectarea și în timpul duratei de implementare.

CELE MAI FRECVENTE DIFICULTĂȚI

Prea multă activitate nu ușurează procesul de meditație sau adunarea informațiilor necesare.

Din cauza lipsei de calificare în rândul părților implicate cu privire la urmărire și evaluare, importanța evaluării nu este apreciată și procesele de urmărire și evaluare sunt privite ca un obstacol ce încetinește intervenția. Uneori, procesul și toate eforturile desfășurate sunt invizibile sau sunt minimalizate în cazul în care informația este doar cantitativă. Numerele nu implică calitate și este necesar să se înregistreze, de asemenea, și informații calitative.

Cerințele programului în ceea ce privește utilizarea de instrumente sau rezultatele care urmează să fie realizate pot condiționa intervenția în cadrul familiei. În unele cazuri, completarea numeroaselor înregistrări poate lăsa intervenția în cadrul familiei pe plan secundar.

Participanții implicați în acest proces sunt pierduți - atât cei ai familiei, din cauza migrării sau abandonării intervenției, precum și cei ai echipelor tehnice datorită mobilității lor sau politicienilor responsabili - și pot afecta procesul de evaluare și, prin urmare, rezultatele obținute.

Mesaje și idei cheie

- ▶ Pentru a proiecta evaluarea ambelor dimensiuni –procedee și rezultate– am stabilit o serie de criterii⁸: eficacitate, acoperire și performanță pentru a evalua procesul, iar criteriul eficienței pentru a evalua rezultatele.
- ▶ **Criteriul de evaluare a eficacității**, așa cum subliniază J.A. Ligeró, (2008) “măsoară dacă intervenția provoacă efectele dorite asupra unui anumit beneficiar, luând în considerare atât obiectivele specifice și operative, cât și scopurile anticipate în program, planificarea rezultatelor, procesele stabilite”.
- ▶ **Criteriul de acoperire** “constă în a evalua până în ce punct programul ajunge la beneficiar, comparând populația reală care participă la program cu populația ce ar fi trebuit teoretic să participe”, iar **criteriul de evaluare al performanței**” analizează dacă acțiunile au fost efectuate în mod corect”.
- ▶ Având în vedere fiecare dintre criteriile selectate, vom stabili o serie de întrebări-cheie în ceea ce privește dezvoltarea programului, indicatorii, instrumentele și tehnicile folosite pentru a găsi informații. Obiectivul este de a ușura alegerea indicatorilor având în vedere întrebările care sunt puse cu privire la diferitele aspecte ale programului.
- ▶ Indicatorii sunt măsuri cantitative utile în urmărirea evoluției diferitelor variabile. Variabilele pot fi cantitative (număr de ore, numărul de persoane) dar pot reflecta, de asemenea, și aspecte calitative (de exemplu: mulțumirea față de program/activitate).
- ▶ Indicatorii selectați care urmează sunt exprimați în termeni pozitivi. Este recomandat să se acorde atenție și rezultatelor negative, și să se analizeze motivele pentru care acestea au apărut.
- ▶ Este recomandat cu tărie să se analizeze și să se facă față momentelor de conflict, lucrurilor ce nu merg bine, momentelor de criză ale intervenției, punctelor slabe și eșecurilor. Din greșeli putem învăța.

⁸ Un criteriu este definit ca “starea cea mai pozitivă a unui program și este comparat cu situația reală. Acest contrast ne permite să formulăm o opinie”. (Ligeró, J.A. 2008).

NECESITĂȚILE INFORMAȚIONALE PENTRU EVALUAREA PROCESULUI		
CRITERIUL DE EVALUARE: EFICACITATEA		
NEVOI INFORMAȚIONALE ȘI ÎNTREBĂRI RELEVANTE	INDICATOR	TEHNICI ȘI INSTRUMENTE PENTRU COLECTAREA DE DATE
<p>A fost adecvat planul de comunicare și difuzare al programului?</p> <p>Cum află familiile despre acest program?</p>	<p>Gradul de eficacitate al strategiilor de comunicare și difuzare: % din familii apreciază strategiile de răspândire și principalele căi de studiu ale programului ca fiind adecvate.</p>	<p>Lista școlilor care se interesează despre program pe parcursul unui an școlar.</p> <p>Lista anunțurilor apărute cu privire la program.</p> <p>Înregistrări ale interviurilor cu școlile pentru a descoperi familiile cu copii minori înscriși care ar putea participa la program, și cât de multe familii au fost efectiv informate.</p> <p>Trebuie făcută o diferențiere între familiile care vin prin trimitere externă (în acest caz, este recomandabilă evaluarea difuzării programului) și familiile care vin prin trimitere internă. În acest caz, difuzarea programului se bazează pe o informare sau comunicare directă care nu este supusă niciunui plan.</p> <p>Cuantificarea noilor familii care vin în fiecare nou an școlar.</p> <p>Chestionare adaptate fiecărui părinte.</p>

NECESITĂȚILE INFORMAȚIONALE PENTRU EVALUAREA PROCESULUI

CRITERIUL DE EVALUARE: EFICACITATEA

NEVOI INFORMAȚIONALE ȘI ÎNTREBĂRI RELEVANTE	INDICATOR	TEHNICI ȘI INSTRUMENTE PENTRU COLECTAREA DE DATE
<p>Familiile au îmbrățișat acțiunile atât de entuziast pe cât s-a anticipat?</p> <p>A fost anticipat gradul de mulțumire al familiilor față de desfășurarea acțiunilor și față de echipa de profesioniști? Dacă nu, ce dificultăți au apărut?</p> <p>Familiile oferă sugestii pentru a face ca intervenția să fie mai eficientă și mai adecvată? Ce fel de sugestii?</p>	<p>Procentajul familiilor care sunt mulțumite de atenția și implicarea furnizate de profesioniști.</p> <p>Procentajul familiilor care sunt mulțumite de îngrijire: claritatea informațiilor, bunătate, atenție personală.</p> <p>Procentajul familiilor care găsesc utile informațiile și îndrumările date de profesioniștii care îi asistă.</p> <p>Continuitate în cadrul programului: numărul familiilor care încep și termină anul școlar în cadrul programului și care continuă și anii următori.</p> <p>Procentajul părinților care ar recomanda acest program și altor familii de romi.</p>	<p>Chestionare privind nivelul de mulțumire al familiilor.</p> <p>Raport de evaluare, la sfârșitul anului școlar, cu centrul de învățământ.</p> <p>Înregistrări de noi înscrieri și eliminări, înregistrări ale familiilor și cursanților care participă.</p>
<p>Au participat părinții la grupurile de instruire familială? Au evaluat pozitiv asistența ce le-a fost oferită?</p>	<p>Procentajul utilizatorilor care sunt mulțumiți de instruirea pe care au primit-o.</p>	<p>Chestionare anonime privind nivelul de mulțumire al părinților la sfârșitul sesiunilor.</p> <p>Înregistrări cu observații/evaluări despre instructorul sesiunilor.</p>

NEVOI INFORMAȚIONALE PENTRU EVALUAREA PROCESULUI

CRITERIUL DE EVALUARE: PERFORMANȚA

NEVOI INFORMAȚIONALE SI ÎNTREBĂRI RELEVANTE	INDICATOR	TEHNICA ȘI INSTRUMENTE PENTRU COLECTAREA DE DATE
<p>Echipa tehnică a programului este mulțumită de implementarea acestuia?</p> <p>Acțiunile au fost desfășurate așa cum a fost planificat?</p>	<p>Gradul de mulțumire a echipei de profesioniști față de desfășurarea acțiunilor planificate.</p> <p>Gradul de satisfacție al echipei de profesioniști în legătură cu sprijinul și coordonarea altor resurse.</p> <p>Gradul de satisfacție al echipei de profesioniști corelat cu nivelul de acceptare al programului în rândul familiilor și școlilor.</p> <p>Alte programe educaționale cu meditații școlare.</p> <p>Alte programe pentru copii și de tineret organizate de terțe entități (educație stradală, servicii sociale, etc.).</p>	<p>Minutele întâlnirilor/ afirmații exprimate în cadrul întâlnirilor.</p> <p>Minute sau înregistrări ale numărului de întâlniri și subiectele dezbătute. Acorduri comune cu familia privind intervenția.</p> <p>Înregistrări ale familiilor care au fost informate și familiilor care participă, studenți menționați și conformitatea profilului propus.</p> <p>Chestionar de evaluare pentru alți profesioniști sau resurse menționate mai sus.</p>
<p>Cum a fost efectuat procesul în toate etapele intervenției?</p>	<p>Indicatorul calitativ: gradul de adecvare al proceselor planificate comparativ cu cele puse în aplicare în practică.</p>	<p>Colecția de relatări a tehnicianului responsabil de caz.</p>
<p>Protocoalele menționate altor resurse au fost efectuate așa cum s-a anticipat?</p>	<p>Numărul de cazuri menționate altor resurse, în conformitate cu procedurile specificate.</p>	<p>Înregistrări.</p>
<p>Au fost familiile urmărite și însoțite printr-un plan de lucru în familie?</p>	<p>Numărul de PLF care au fost elaborate și asupra cărora au convenit profesioniștii, familiile și alți agenți educativi, cu obiective adaptate și cu o abordare progresivă pentru a îndeplini fiecare caz.</p>	<p>Raportul social care evaluează planul de lucru.</p> <p>Evaluarea planului de lucru (îndeplinirea obiectivelor, indicatorilor).</p> <p>Inregistrarea întâlnirilor de evaluare a fiecărui caz împreună cu tehnicienii care sunt implicați în intervenția educativă.</p>

NEVOI INFORMAȚIONALE PENTRU EVALUAREA PROCESULUI

CRITERIUL DE EVALUARE: PERFORMANȚA

NEVOI INFORMAȚIONALE SI ÎNTREBĂRI RELEVANTE	INDICATOR	TEHNICA ȘI INSTRUMENTE PENTRU COLECTAREA DE DATE
<p>Profesioniștii care colaborează la cazul familiei se întreabă reciproc care sunt perspectivele lor cu privire la nevoi și soluții?</p> <p>A fost confirmată munca celorlalți?</p> <p>Au fost planificate activitățile comune cu resursele și agenții sociali implicați în acest colectiv?</p> <p>Care sunt obiectivele și indicatorii specifici fiecărui profesionist ce lucrează în diferite sectoare ale intervenției în familie? Sunt acestea coerente și complementare?</p>	<p>Numărul și tipologia intervențiilor comune cu resursele și agenții sociali.</p> <p>Numărul obiectivelor și indicatorilor comuni.</p> <p>Numărul obiectivelor și indicatorilor specifici diferitelor resurse implicate.</p>	<p>Modelul colaborării cu entități și resurse.</p> <p>Minutele întâlnirilor dintre entități și resurse.</p> <p>Evaluarea planului de lucru cu familia: activitățile desfășurate și agenții implicați.</p>
<p>A fost urmată procedura asistenței familiale planificată?</p>	<p>Analiza și evaluarea procedurilor aplicate.</p>	<p>Evaluarea PLF și, de asemenea, a planului individual de lucru. Dacă nu a existat un proces de urmărire ar fi trebuit să existe o reînnoire anterioară a PLF sau a planului individual de lucru al copilului.</p>

NEVOI INFORMAȚIONALE PENTRU EVALUAREA PROCESULUI

CRITERIUL DE EVALUARE: ACOPERIREA

NEVOI INFORMAȚIONALE SI ÎNTREBĂRI RELEVANTE	INDICATOR	TEHNICA DE COLECTARE A DATELOR
<p>Au fost oferite îndrumare și însoțire fiecărei familii care a avut nevoie?</p> <p>Ajunge intervenția la beneficiarii propuși?</p> <p>Există prejudecăți?</p>	<p>Familii implicate în intervenții:</p> <ul style="list-style-type: none"> Din alte programe ale municipalității, vecinătății sau școlii, atât timp cât au profilul dorit. Din programele altor entități. <p>Familiiile pe care programul le sprijină: numărul familiilor pe care programul le sprijină de la caz la caz, si profilurile familiei.</p> <p>Numărul punctelor de informare și al grupurilor de orientare.</p> <p>Numărul familiilor care fac obiectul intervenției.</p> <p>Numărul familiilor implicate în grupuri de conștientizare, motivare și sprijin.</p>	<p>Rapoarte din alte programe.</p> <p>Dosarul familiei.</p>
<p>Este acest program acceptat în școli?</p>	<p>Numărul de școli care cer să semneze înțelegeri de colaborare.</p> <p>Numărul de școli implicate în programul de intervenție familială.</p>	<p>Foaia de înregistrare a intervențiilor familiale.</p> <p>Numărul de înțelegeri semnate cu școlile.</p>
<p>Acest program este acceptat de comunitatea învecinată?</p>	<p>Numărul agenților educaționali ai comunității implicați în PLF.</p> <p>Numărul altor agenți educaționali ai comunității implicați în PLF.</p> <p>Numărul de înțelegeri semnate cu alte entități.</p>	<p>Dosarul familiei.</p>

NEVOI INFORMAȚIONALE PENTRU EVALUAREA PROCESULUI

CRITERIUL DE EVALUARE: ACOPERIREA

NEVOI INFORMAȚIONALE SI ÎNTREBĂRI RELEVANTE	INDICATOR	TEHNICA DE COLECTARE A DATELOR
<p>Programul recrutează familiile cu cele mai mari nevoi de sprijin și șanse de succes?</p>	<p>Profilurile familiei pentru criteriile stabilite în diagnosticul initial.</p>	<p>Baze de date ce conțin atât informațiile de bază ale tuturor utilizatorilor programului, cât și activitățile desfășurate cu elevii.</p> <p>“Rapoarte” ale cazurilor sesizate (nu sunt întotdeauna furnizate în scris).</p>
<p>Alte programe comunitare care sprijină familiile fac referire la acestea?</p> <p>Care sunt principalele modalități prin care sunt recrutate familiile?</p>	<p>Principalele modalități de recrutare a familiilor.</p> <p>Profilurile familiei: procentajul familiilor ce provin din alte programe regionale centrate pe familii.</p>	<p>Foaia de urmărire a cazului.</p> <p>Dosarul de trimitere, atât externă cât și internă.</p> <p>Servicii sociale: ajutor social.</p> <p>Alte asociații sau organizații neguvernamentale ce își desfășoară activitatea în zonă.</p>
<p>Programul poate contacta și interacționa cu familii nevoiașe ce întâmpină dificultăți în a sprijini integrarea copiilor lor în școli, așa cum a fost prevăzut?</p>	<p>Profilurile familiilor cu care lucrăm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Principalele modalități prin care sunt recrutate. • Tipuri de familie. • Cel mai comun tip de sprijin de care au nevoie pentru integrare. 	<p>Dosarul familial.</p> <p>Dosarul școlar.</p> <p>Dosarul de trimitere.</p>

Mai jos există o serie de întrebări-cheie în ceea ce privește planificarea intervenției. Estimarea îndeplinirii obiectivelor și scopurilor este foarte importantă în evaluare. "Foaia revizie" de mai jos poate fi utilizată dacă scopul este acela de a revizui munca efectuată în pregătirea obiectivelor incluse în PLF.

Foaia model pentru revizuirea obiectivelor și scopurilor⁹

	DA	NU	REVIZUIRE
1. Obiectivele au fost definite și sunt rezultatul negocierii cu familia	☐	☐	☐
2. Obiectivele au fost aprobate de centrul de învățământ	☐	☐	☐
3. Obiectivele sunt realiste	☐	☐	☐
4. Există timp/resurse pentru a le îndeplini	☐	☐	☐
5. Obiectivele sunt clare/nu sunt ambigue	☐	☐	☐
6. Obiectivele sunt eșalonate	☐	☐	☐
7. Există salturi mari între pașii sau treptele anticipate	☐	☐	☐
8. Unele obiective se suprapun	☐	☐	☐
9. Este posibilă verificarea timpului necesar pentru a le îndeplini	☐	☐	☐
10. Este posibilă verificarea îndeplinirii pașilor anteriori	☐	☐	☐
11. Indicatorii de realizare au fost clar definiți	☐	☐	☐
12. PLF a fost proiectat corespunzător?	☐	☐	☐
13. Comentarii:			

⁹ Escudero. V (2009) "Ghid practic pentru intervenția familială". Junta de Castilla y León.

Este esențială selectarea unui indicator de realizare pentru fiecare obiectiv specific ce a fost stabilit. Indicatorul este comportamentul concret, abilitatea sau situație ce reprezintă cel mai bine scopul.¹⁰ Exemplu: Pentru o perioadă de două luni elevul a ajuns la timp la școală; elevul nu a lipsit nemotivat de la școală pe parcursul unui trimestru; elevul a participat la cursurile de meditații cu frecvența anticipată, etc.

Pentru a înțelege mai bine menirea indicatorilor, a procesului și a rezultatelor programului este relevantă, de asemenea, adunarea de date calitative în ceea ce privește aspectele calitative ale programului și ale intervenției. Aceasta înseamnă a desăvârși informația folosind metode calitative.

INDICATORI PENTRU MĂSURAREA EFECTELOR/REZULTATELOR INDIVIDUALE ALE PROGRAMULUI

CRITERIUL EFICACITĂȚII

NEVOI INFORMAȚIONALE SI ÎNTREBĂRI RELEVANTE	INDICATOR	TEHNICA DE COLECTARE A DATELOR
Progresează familia în atingerea obiectivelor enunțate în planul de lucru cu familia, așa cum s-a anticipat?	Progresul fiecărei familii ce participă la program: gradul de implicare școlară, cooperarea cu școala, implicare și sprijinul copiilor.	Document ce conține proiectarea PLF. Comparare cu situația inițială (diagnoză) și gradul progresului făcut în îndeplinirea PLF anticipat în raport cu obiectivele pe termen scurt, mediu și lung. Caiet de teren. Foaie de urmărire a indicatorilor proiectați. Foaie de urmărire a indicatorilor revizuiți.
Progresează elevul în atingerea obiectivelor enunțate în planul de lucru cu familia așa cum s-a anticipat?	Progresul fiecărui elev ai cărui părinți participă la program: gradul de implicare al școlii, reducerea absenteismului și îmbunătățirea rezultatelor academice.	Comparare cu situația inițială (diagnoză) și gradul progresului făcut în îndeplinirea planului de lucru cu familia anticipat. Baza de date cu procesele de urmărire ale cazului.

¹⁰ Escudero. V (2009). "Ghid practic pentru intervenția familială". Junta de Castilla y León.

INDICATORI PENTRU MĂSURAREA EFECTELOR/REZULTATELE GLOBALE ALE PROGRAMULUI

CRITERIUL EFICACITĂȚII

NEVOI INFORMAȚIONALE SI ÎNTREBĂRI RELEVANTE	INDICATOR	TEHNICA DE COLECTARE A DATELOR
Câți dintre studenții ai căror familii au participat la intervenție își îmbunătățesc obiceiurile de studiu?	Numărul total de elevi cu ale căror familii am lucrat și numărul celor ce și-au îmbunătățit obiceiurile de studiu de la începutul la sfârșitul anului școlar.	Înregistrări individuale ale familiei și elevului.
Câți dintre studenții ai căror familii au participat la intervenție și-au redus absenteismul școlar?	Numărul total de elevi cu ale căror familii am lucrat și numărul celor ce și-au redus absenteismul de la începutul la sfârșitul anului școlar.	Foile de prezență ale elevilor de la școală și/ sau de la serviciile sociale (Problemă: nu sunt întotdeauna conștiențioși în ținerea evidențelor). Procesul de urmărire a evaluărilor trimestriale efectuat pentru fiecare elev.
Câți dintre studenții ai căror familii au participat la intervenție termină învățământul primar și trec la toate materiile?	Numărul total de elevi cu ale căror familii am lucrat și numărul celor care termină învățământul primar și promovează la toate materiile.	Procesul final de urmărire efectuat pentru fiecare elev. Note.
Câți dintre studenții ai căror familii au participat la intervenție trec de la învățământul primar la cel secundar?	Numărul total de elevi cu ale căror familii am lucrat și numărul celor care promovează de la învățământul primar la cel secundar.	Procesul final de urmărire efectuat pentru fiecare elev. Înscrierea efectivă în învățământul secundar.
Câți dintre studenții ai căror familii au participat la intervenție termină educația secundară fără a absolvi învățământul secundar obligatoriu?	Numărul total de elevi cu ale căror familii am lucrat și numărul celor care termină educația secundară fără a absolvi învățământul secundar obligatoriu.	Procesul final de urmărire efectuat pentru fiecare elev. Note. Referințe.
Câți dintre studenții ai căror familii au participat la intervenție finalizează învățământul secundar obligatoriu?	Numărul total de elevi cu ale căror familii am lucrat și numărul celor care finalizează învățământul secundar obligatoriu.	Note. Procesul final de urmărire efectuat pentru fiecare elev.

INDICATORI PENTRU MĂSURAREA EFECTELOR/REZULTATELE GLOBALE ALE PROGRAMULUI

CRITERIUL EFICACITĂȚII

NEVOI INFORMAȚIONALE SI ÎNTREBĂRI RELEVANTE	INDICATOR	TEHNICA DE COLECTARE A DATELOR
Câți dintre studenții ai căror familii au participat la intervenție își îmbunătățesc realizările obiectivelor curriculare?	Numărul total de elevi cu ale căror familii am lucrat și numărul celor care își îmbunătățesc realizările obiectivelor curriculare.	Informații furnizate de școală - profesor, departamentele de consiliere. Compararea notelor.
Câți dintre studenții ai căror familii au participat la intervenție continuă să studieze după învățământul obligatoriu?	Numărul total de elevi cu ale căror familii am lucrat și numărul celor care continuă să studieze după învățământul obligatoriu (înainte de angajare în forțele de muncă).	Procesul de urmărire al elevilor după terminarea învățământului secundar obligatoriu: cei înscriși în studii tehnice, bacalaureat.
Și-au îmbunătățit familiile implicarea în procesul educațional al copiilor așa cum a fost planificat?	Numărul total de elevi cu ale căror familii am lucrat și numărul acelor familii care și-au îmbunătățit implicarea în procesul educațional al copiilor pe parcursul anului școlar.	Chestionarul final de evaluare pentru fiecare profesionist pentru a măsura implicarea familiei include următoarele elemente. Familia: <ul style="list-style-type: none"> • Își duce la școală copilul care are vârsta obligatorie. • Își duce la școala copilul cu regularitate. • Justifică absențele. • Are grijă de igiena copilului (copilul vine la școală curat). • Participă la întâlnirile cu profesorul clasei atunci când li se solicită. • Verifică dacă copiii au teme. • Le permite să meargă la aer liber și în excursii.

INDICATORI PENTRU MĂSURAREA EFECTELOR/REZULTATELE GLOBALE ALE PROGRAMULUI		
CRITERIUL EFICACITĂȚII		
NEVOI INFORMAȚIONALE SI ÎNTREBĂRI RELEVANTE	INDICATOR	TEHNICA DE COLECTARE A DATELOR
Centrele educaționale și-au îmbunătățit implicarea în acțiunile programului așa cum a fost planificat?	Numărul total al școlilor contactate și numărul celor cu care am stabilit o legătură și numărul școlilor care și-au îmbunătățit gradul de implicare în activitățile efectuate de program sau efectuate prin desfășurarea programului.	Raportul final întocmit de coordonatorul programului la sfârșitul fiecărui curs bazat pe gradul de implicare al școlii: incidențele cu elevii sunt comunicate rapid și eficient. Numărul și tipul cererilor adresate tehnicienilor. Ofertă de îndrumări, material de lucru pentru elevi în special pentru meditațiile școlare.
A crescut numărul școlilor ce au pus în aplicare mecanisme de diversitate culturală?	Numărul total al școlilor contactate și numărul celor care au început punerea în aplicare a mecanismelor de diversitate culturală de la începutul programului.	Bază de date. Numărul acordurilor semnate.
Rețeaua a fost promovată printr-o intervenție coordonată și comună a resurselor comunității?	<p>Protocoale de coordonare cu diferiți agenți sociali.</p> <p>Numărul de acțiuni ale rețelei planificate și gestionate în comun pe mai multe discipline:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Acțiuni ale comunității. • Din resurse publice. • Cu alte asociații. • Cu resurse sociale de sănătate. 	Rapoarte și înregistrări ale activităților. Model al planului social de acțiune împărțit și semnat de toate entitățile coordonate.

Este foarte important ca răspunsul tuturor acestor întrebări să fie adaptat și să îmbunătățească punerea în aplicare a intervenției astfel încât aceasta să se plieze cât mai mult posibil așteptărilor familiilor mai presus decât orice, dar și elevilor și centrelor educaționale.

Mesaje și idei cheie

- ▶ Este fundamental să facem cât mai vizibilă munca ce este depusă: procesul trebuie să fie vizibil și, de asemenea, este necesară atât evaluarea rezultatelor tuturor pașilor inițiali ce semnifică un progres important, cât și a pașilor intermediari și finali ce constituie îndeplinirea țelului final propus.
- ▶ Este important să se înregistreze datele cantitative: frecvența cu care se face ceva, cadre de timp pentru sarcini anticipate, intensitatea sarcinilor anticipate, etc. În acest scop, pot fi proiectate foi de înregistrare, un chestionar sau o scală de calificative care să cuantifice în ce măsură progresul anticipat a fost atins: foarte mult, pe jumătate, doar în unele aspecte, foarte puțin, deloc, sau ar putea fi structurat pe o scară de 1 la 10.
- ▶ Numerele nu sunt singurul lucru care contează. Este, de asemenea, important adunarea și sistematizarea tuturor informațiilor calitative ce privesc procesul de implementare a programului. Scopul este acela de a întocmi o "cutie neagră a intervenției" adunând informații calitative, caiete de teren, rapoarte, interviuri, întâlniri, grupuri țintă, etc.
- ▶ Informațiile adunate și sistematizate trebuie să ne conducă la corectarea greșelilor identificate în procesul de desfășurare a activităților, la evaluarea lucrurilor ce au funcționat cu succes cât și tragerea concluziilor în ceea ce privește efectele și rezultatele programului. De asemenea, ar trebui să fie utile la pregătirea recomandărilor pentru îmbunătățire.
- ▶ Obțineți reacții pentru îmbunătățirea procesului de implementare.
- ▶ Este foarte important să acordăm atenție greutăților și eșecurilor ce au survenit în program deoarece acestea sunt lecții bune din care avem ce învăța pentru îmbunătățirea implementării programului.
- ▶ Fiți atenți la dezvoltarea de competențe și abilități ale elevilor, de exemplu, progresul alfabetizării copiilor. Aceste aspecte trebuie să fie luate în considerare în urmărirea planului de lucru cu familia și în procesul de evaluare individuală.

Oferiți reacții cu privire la principalele constatări identificate, la provocările și recomandările familiilor, profesorilor și ale altor agenți implicați în scopul de a îmbunătăți intervenția.

Unele instrumentele utilizate în mod obișnuit în urmărirea și evaluarea procesului și a rezultatelor, în plus față de cele indicate în matricea evaluării, includ și:

- Dosarul centrului educațional.
- Dosarul elevului.
- Dosarul de bază al familiei (Înregistrarea informațiilor familiale).
- Baza de date cu privire la educație ce include toate informațiile de bază atât despre utilizatorii programului cât și despre activitățile efectuate cu elevul.
- Dosarul de trimitere.
- Înregistrări ale activităților elevului și prezența acestuia la ele.
- Dosar cu activitățile grupului.
- Caiete de teren pentru educatori/mediatori.
- Minutele întâlnirilor cu alți agenți implicați și cu înțelegerile la care s-a ajuns.
- Contracte de participare cu centre educaționale, studenți și familii.
- Rapoarte de evaluare ale efectelor pe care intervenția le-a avut asupra elevilor.
- Interviuri cu agenți importanți implicați în intervenție.
- Grupuri țintă cu familiile implicate în intervenție.

Exemplu de bună practică a unei intervenții: Cazul familiei Q. J., care ilustrează toate fazele descrise, de la recrutarea familiei la urmărirea și evaluarea finală

Începem prin a descrie cum a fost recrutată familia

Cazul unei eleve a ajuns la noi prin trimitere de la centrul educațional.

Am efectuat o analiză socială a zonei: cartierul este în mijlocul unei transformări sociale complete și dispune de servicii sociale, o asociație de locatari și un centru de sănătate. Cu toate acestea, nu au zone de petrecere a timpului liber/divertisment, spații publice sau o bibliotecă. Mama fetei nu muncește, deși ar vrea; tatăl lucrează în domeniul construcțiilor, iar fratele cel mai mic suferă de o boală cronică.

Programul educațional este prezentat în centrele de învățământ din zonă și este aprobat de Consiliul Școlii; prin urmare, angajamentele și acordurile sunt realizate cu centrul.

Este stabilit profilul elevului țintă și ne sunt furnizate informații despre toți elevii care se încadrează. Ulterior, s-a decis ca eleva, deoarece avea profilul potrivit, să beneficieze de acest program.

Primul contact

Luăm legătura cu familia făcându-le o vizită sau prin telefon (în funcție de context există diferite alternative) le explicăm, pe scurt, cine suntem, cu cine lucrăm și ce vrem să realizăm. Stabilim să avem o a doua întâlnire cu mama și să bem o cafea într-o locație neutră.

Ne ducem la întâlnire. O abordăm cu o atitudine modestă, aducându-ne aminte că, noi, ca profesioniști, suntem în afara circumstanțelor și mediului ei înconjurător.

Când mama ne explică în ce situație dificilă se află la centrul educațional, în loc să judecăm situația, ne întrebăm cum de s-a ajuns în acest punct și analizăm conflictul pas cu pas, reflectând asupra comportamentelor specifice și încercând să privim situația din diferite unghiuri.

În plus, reflectăm împreună asupra așteptărilor pe care familiile le au cu privire la sprijinul pe care noi îl acordăm, comparându-le cu nevoile pe care familiile le percep și le simt și cerințele reale. Încercăm să determinăm familia să verbalizeze cerința lor specifică, adică: ce vă interesează cu adevărat? Ce credeți că vă poate oferi intervenția pe care noi o punem la dispoziția dvs? Facem un efort deosebit în a le arăta că suntem dispuși să îi ajutăm.

Apoi explicăm foarte clar și specific entitatea, explicăm programul educațional în cuvinte simple, dar cu un mesaj concret și suntem foarte atenți să observăm cum reacționează mama, atât prin limbajul ei verbal cât și prin cel non-verbal.

Scopul nostru este acela ca familia să perceapă că sunt tratați cu bunăvoință, că relația este bazată pe încredere și pe interesul de a-i ajuta. Le transmitem că nouă ne pasă de integrarea copilului lor și de performanțele lui academice și că le suntem alături.

În plus, vom încerca, de asemenea, să înțelegem și să împărtășim punctul lor de vedere cu privire la nevoile, interesele și experiențele pe care le-au avut cu centrul educațional.

Întotdeauna subliniem faptul că familia este un participant și co-responsabil pentru intervenție. Scopul este acela de a încerca să o convingem pe mamă cât de important este ca întregul cuplu să se implice, nu doar mama.

Pentru a îmbunătăți interesul, înțelegerea și acceptarea familiei, simplificăm informația și prezentăm mesajul într-o manieră care este pe înțelesul familiei, folosind un limbaj cald, apropiat, cuvinte și propoziții scurte, metafore care sunt direct legate de contextul cultural al etniei romă susținute de exemple foarte clare și didactice.

Facem un efort deosebit ca, atunci când vorbim cu familiile, să folosim un limbaj suficient de clar astfel încât ei să înțeleagă totul: scopul intervenției, obiectivele pe care vrem să le atingem, viitoarele direcții și progresul; simultan, verificăm dacă informația pe care o furnizăm a fost înțeleasă punând întrebări înainte de a continua mesajul nostru.

Atitudinea noastră este flexibilă, conciliantă, deschisă și subliniem: "Vom face ceva împreună". Mai mult decât atât, transmitem și susținem o viziune pozitivă: "Așa cum au făcut vecinii tăi, poți să faci și tu. Familia Heredia a făcut în așa fel încât fiul lor a luat diploma pentru învățământul secundar obligatoriu".

Transmitem optimism și speranță: "Noi credem în capacitățile voastre și vom ajuta să le consolidați pentru a dezvolta tot potențialul pe care îl aveți ca familie pentru copiii voștri".

Încercăm să vedem lucrurile din perspectiva lor, adică, încercăm să știm, să înțelegem și să tratăm realitatea și metodele lor culturale pentru a autentifica comportamentul lor: norme de respect, relațiile dintre sexe, roluri diferite în cadrul familiei, etc., pe scurt, autentificăm și recunoaștem cultura și dificultățile lor. Acceptăm faptul că ei percep, gândesc și simt diferit.

Diagnostic inițial

Ambii părinți ai lui Q.J au venit la sediul entității pentru a se întâlni cu membrul echipei educaționale responsabil de programul educativ.

Acolo, ei semnează autorizația și angajamentul considerând că colaborează la îmbunătățirea performanțelor școlare ale fiicei lor și "lucrează la acest lucru chiar acum", apreciază timpul petrecut la interviul cu profesioniștii lor. Le spunem explicit care sunt obiectivele pe care vrem să le atingem, le definim operațional și le solicităm angajamentul.

Înainte de aceasta am prezentat programul tutorilor entității și am luat legătura cu profesorul minorului și cu alte persoane din școală. Ne-au pus la curent cu situația educațională a minorului și cu participarea familiei: se duc din când în când la școală pentru a ridica notele, deși în numeroase ocazii li s-a cerut o întâlnire cu un membru al familiei. De obicei, fiica lor este corigentă la anumite materii însă este o fată muncitoare. Nu este leneșă și nici nu creează conflicte cu colegii de clasă sau profesorii.

Proiectarea planului de lucru

Cu informațiile pe care le-am primit despre Q. J. și cu cele furnizate de profesor am pregătit un diagnostic și am început lucrul la proiectarea planului de lucru; o dată ce propunerea inițială a fost redactată, a fost prezentată familiei și ulterior modificată.

Am privit planul de lucru ca pe o sarcină ce trebuie efectuată împreună, adoptând o poziție complementară și permițându-le părinților o poziție a cunoașterii, spunându-le, de exemplu: "Haide să vedem ce putem face împreună astfel încât copilul vostru să obțină rezultate mai bune la școală... tu îți cunoști copilul mai bine decât oricine, așadar ajută-mă să o pot înțelege mai bine astfel încât să o pot ajuta... Aș vrea ca tu să mă ajuți să îți ajutăm copilul, noi doi putem găsi o soluție".

Angajamentele cu familia sunt specificate în activități pe termen scurt cum ar fi: participarea la cursuri de meditații de cel puțin două ori pe săptămână.

Încercăm să fim foarte transparentți în ceea ce intenționăm să facem cu planul de lucru și până unde vrem să mergem, folosind un limbaj accesibil, pozitiv, neimpozant și motivațional. Acesta este momentul în care folosim toate abilitățile noastre de negociere și motivaționale. Exemplu: Ce părere aveți despre acțiunile pe care le-am sugerat? Credeți că vor fi eficiente? Ce dificultăți ar putea apărea?

Am conceput atât diagnosticul, cât și proiecția planului de lucru ca pe elemente schimbătoare și, prin urmare, acestea trebuie să fie deschise și utilizate din această perspectivă provizorie. De asemenea, am ajutat familia lui Q. J. să dezvolte anumite așteptări și speranțe în ceea ce privește rezultatele pe care probabil că le vor atinge cu acțiunile pe care le-am propus.

Punerea în aplicare a planului de lucru

O dată ce am stabilit obiectivele pentru elev, familie și centru, trecem mai departe la punerea în aplicare a acțiunilor propuse.

Cu familia: ar trebui să îi contactăm acasă pentru că trebuie să participe la cursurile de meditații. Mama a formulat o cerință (de a găsi un loc de muncă) și noi o îndrumăm către forțele de muncă. Tehnicianul entității însoțește familia la prima sesiune de meditații și, de asemenea, la ridicarea notelor.

Cu centrul: sesiunea de meditații este pregătită împreună cu tutorele pentru a fi primită în mod corespunzător.

Simultan, ne pregătim să o recomandăm pe mamă programului de căutare a unui loc de muncă, participând la o întâlnire cu un mediator rom pentru a ușura întâlnirea dintre tehnicianul educațional și mamă. Îi descriem mediatorului contextul și stabilim o întâlnire între mamă și mediator. Au loc atât întâlnirile cu profesioniștii de la forțele de muncă, cât și întâlnirile de urmărire. Mama participă la toate reuniunile împreună cu consilierul social de la ocuparea forțelor de muncă și este aleasă pentru o sesiune de instruire a personalului unui hotel și ulterior, după ce instruirea este terminată, același hotel unde a efectuat stagiul de formare o și angajează.

Tatăl, văzând rezultatele pozitive ale mamei, începe același proces, iar intervenția parcurge aceiași pași urmați și de către mamă. El procedează în aceeași manieră și participă la cursuri de formare pentru brancardieri.

Legătura formată a fost corespunzătoare și familia răspunde foarte pozitiv la toate inițiativele pe care le-am sugerat: școală pentru familie, conferințe, etc.

Identificăm realizările lor și le comunicăm recunoașterea noastră chiar și pentru pașii mici pe care i-au făcut pentru a le atinge. Procedând astfel, pregătim o listă cu toate lucrurile pozitive pe care le-au realizat pentru copilul lor, în ceea ce privește entitatea, școala, copilul lor, cum să discute cu profesorii, cum să înțeleagă notele școlare și teme despre care înainte nu știau, etc.

Îi ajutăm să-și enumere realizările, începând cu prima: aceea că ea este cu noi pentru a ne ajuta să îi ajutăm copilul; acesta este primul obiectiv pe care l-am realizat.

În momentul în care vede lista cu lucrurile mărunte pe care le-a realizat, o întrebăm: "Cum te-ai simțit după ce ai realizat toate aceste lucruri mărunte?" Consolidăm sentimentul de satisfacție doar prin faptul că o sprijinim și ea nu va deveni frustrată.

Trimitem în mod constant mesaje optimiste și de încurajare, ajutând la menținerea unei atitudini pozitive. Exemplu:

"Poți să reușești".

"Nu suntem singuri; mulți oameni de aici îți ajută copilul".

"Ești perfect capabilă să îți ajuți copilul".

"Orice ajutor îi acorzi copilului tău te va ajuta să te apropii de el, iar el îți va fi recunoscător pentru aceasta".

"Dacă Maria poate să o facă, de ce nu ai putea și tu?"

"Ce diferență este dacă el nu este rom iar tu ești! Dacă el poate, poți și tu!" (Făcând referire la stima de sine)

"Suntem siguri că prin eforturile și dăruirea noastră o vom ajuta să reușească".

"Mulți alți romi au reușit și nu a fost simplu deloc; și alții au luptat înainte".

Le transmitem progresele pe care le-au făcut în direcția corectă și modificările ce trebuie făcute pentru a continua evoluția.

Totuși, înainte de sfârșitul intervenției, unul dintre angajamente a fost încălcat. Am încercat să revenim asupra diagnosticului inițial cu o tehnică diferită, "schimbul de roluri". Profesionistul sugerează familiei să facă schimbul de roluri.

- Profesionistul: "Amândoi am greșit, dar este foarte demoralizant faptul că împreună nu putem realiza ceva pentru binele familiei tale, așa că hai să încercăm ceva diferit. Ce spui? Vrei?"
- Familia: "Acum ce mai e?"
- Profesionistul: "Eu voi fi tu, iar tu vei fi profesionistul care mă va ajuta pe mine să realizez un lucru benefic pentru mine și familia mea".

Procedând astfel putem să le arătăm faptul că ne pasă cu adevărat de familia lor și că vom face tot ceea ce ne stă în putință să lucrăm împreună.

Ascultând cum vorbește familia ne va ajuta să înțelegem greșelile pe care le-am făcut pe parcursul intervenției.

Procesul de urmărire și evaluare

În contextul educațional situația tinde să se normalizeze. Părinții lui Q.J. participă la ședințele de meditații fără a mai fi însoțiți de către tehnicianul entității, iar elevul își îmbunătățește rezultatele academice.

Procesul de urmărire educațională a elevului include: înregistrare, întâlniri de coordonare, recenzii lunare ale angajamentelor cu părinții și profesorii.

Mama începe colaborarea cu centrul ca o mamă partener implicată în pregătirea excursiilor, a săptămânii culturale. Pe baza acestor experiențe ea devine un exemplu pentru mamele din cartier.

În următorul an școlar, ea solicită aceeași intervenție pentru fiul său mai mic.

ATITUDINI ȘI COMPETENȚE

7. Atitudini și competențe recomandate profesioniștilor

Această secțiune include o colecție sistematică a unora dintre competențele generale ce ar fi recomandate profesioniștilor care efectuează intervenția cu familiile de romi, în aria de interes care face obiectul acestui ghid. În plus față de cunoștințele tehnice și experiență, ar fi necesar ca ei să aibă și alte competențe.

Câteva considerații preliminare cu privire la profesioniști

Se consideră că un profesionist sau tehnician este persoana care a primit o anumită calificare/instruire pentru intervenție socială, indiferent dacă aceștia sunt instruiți ca sociologi, psihologi, educatori, instructori, sau asistenți sociali. De asemenea, ei ar trebui să fie familiarizați cu activitățile interculturale și minorități. Cu siguranță a fi rom poate fi un avantaj din acest punct de vedere, dar doar dacă el sau ea deține toate celelalte competențe profesionale. Cu alte cuvinte, a fi rom nu este suficient pentru a îndeplini tipul de activitate pe care acest ghid îl propune, din moment ce este necesară o calificare specifică.

În funcție de caracteristicile programului și de poziția care urmează a fi ocupată, ar fi necesară deținerea unor diferite tipuri de cunoștințe și competențe. Pentru unele dintre activități programului, ar fi avantajos a lucra cu oameni special calificați în materie și, în cazul efectuării unei ample analize a mediului sau o evaluare complexă, ar fi avantajos să se lucreze cu specialiști în cercetare socială și evaluare.

În plus față de pregătirea tehnică, unele dintre caracteristicile profesionale sunt vizibile și explicite și vor marca o influență inițială pozitivă. În alte cazuri, acestea pot intra în contradicție cu așteptările familiilor. Profesionistul deține o viziune mai largă asupra aspectelor sociale, o educație, o serie de principii, o identitate sexuală, o identificare culturală, trece printr-o fază a ciclului vieții etc. De exemplu, o mamă romă se poate simți mai confortabil dacă are un prim interviu cu un profesionist de gen feminin, mai ales dacă subiectul este fiica ei. Alt exemplu ar fi faptul că profesionistul este sau nu rom, un aspect important care ocazional poate interveni (nu întotdeauna în mod pozitiv) și poate favoriza o conexiune mai bună ce va ajuta familia să participe și să creeze o legătură între profesionist și familie. Alte aspecte nu sunt atât de explicite, dar și ele pot exercita o influență de-a lungul procesului intervenției, așa cum vom vedea ulterior în această secțiune.

Toate aceste tipuri de influențe sunt inevitabile pe parcursul procesului; ceea ce contează este să gândim corespunzător în gestionarea efectelor pe care le au.

Considerăm că această orientare este importantă pentru a detecta ocaziile în care propriile noastre presiuni personale sau profesionale intervin în eficiența intervenției; ne ajută, de asemenea, să ne interpretăm propriile noastre dificultăți sau limitări.¹¹

În intervenția interculturală, și în intervențiile cu minoritățile în general, este, de obicei, folositor să colaborezi cu personalități care, datorită poziției pe care o dețin, capacității pe care o dispun și influenței asupra mediului înconjurător, să ușureze punerea în aplicare a intervenției. De obicei, aceste personalități sunt conducători ai comunității, sau oameni cu o mare influență, adică oameni care ocazional au rolul de mediatori între echipe și populația țintă.

Alt aspect relevant ce trebuie luat în considerare este acela de a evita sau a preveni epuizarea profesioniștilor sau a practicienilor. Intervenția în acest domeniu poate fi uneori frustrantă. Profesionistul trebuie să se confrunte cu multe dificultăți ce nu sunt ușor de trecut și în unele cazuri pot fi aproape imposibil de rezolvat. Din acest motiv este recomandată dezvoltarea unor strategii și activități cum ar fi supravegherea întâlnirilor, organizarea de ședințe de instruire etc. Toate aceste tipuri de activități de sprijin pot fi organizate de experți externi, dar și echipa în sine le poate dezvolta. Este responsabilitatea conducătorilor echipei să ia în considerare aceste activități și să le planifice.

Pentru identificarea acestor domenii am folosit ca și ghid Modelul General de Competență al lui Mc.Ber, completat și adaptat realității instrumentelor metodologice pe care ni le-am propus pentru a favoriza o intervenție eficientă și pertinentă asupra familiilor de romi în școală/context educațional. Cele mai relevante sunt prezentate mai jos.

Competențele indicate afișază o gamă largă de atitudini și aptitudini ce sunt de dorit în cadrul echipei ce urmează să intervină. Competențele de bază considerate esențiale fiecărei persoane care activează în acest domeniu sunt: orientare către realizarea scopului propus, sensibilitate interpersonală și orientarea spre familie, flexibilitate și dăruire față de entitate și program. Ei trebuie să ne folosească la efectuarea unei bune selecții a profesioniștilor ce compun echipa programului.

Competențe cognitive

Învățare: capacitatea și interesul de a îmbunătăți și extinde cunoștințele necesare pentru a îndeplini sarcinile de lucru. De exemplu:

- Acoperă toată sfera sistemului educativ având cunoștințe despre contextul școlar și despre cum sunt organizate centrele educative.
- Cunoaște istoria etniei rome, câteva dintre obiceiurile lor, diferențele stilului de viață, diversitatea din cadrul comunității romilor, strategii de adaptare, situația socio-economică, regulile familiilor de romi.
- Au cunoștințe tehnice de specialitate în a lucra cu familiile de romi.

11 Escudero. V (2009). Ghid practic pentru intervenția familială. Junta de Castilla y León.

- Sunt instruiți în mediere și sunt calificați în domenii de intervenție socială, cum ar fi educația, psihologia educațională și de integrare socială, interacțiune interculturală, munca socială și mediere socială.
- Sunt la curent cu aspectele tehnice în ceea ce privește intervenția.
- Profită de orice ocazie pentru a-și îmbunătăți cunoștințele și abilitățile.

Gândire analitică: capacitatea de a înțelege situațiile și de a rezolva problemele pe baza aspectelor ce le diferențiază și/sau conflicte și elementele care le compun, reflectând asupra lor într-o manieră logică și sistematică. De exemplu:

- Profesionistul analizează situațiile/problemele într-o manieră logică pentru a găsi cauzele.
- Sunt capabili să găsească explicații diferite pentru o situație.
- Anticipă în mod realist posibile obstacole atunci când planuiesc o acțiune și gândesc anumite idei pentru a le depăși.
- Sunt capabili să anticipeze consecințele unor situații și să adapteze planul de intervenție într-o manieră creativă, găsind soluții pentru a re poziționa și redirecționa intervenția atunci când este cazul, căutând resurse de sprijin pentru a dezvolta intervenția atunci când aceasta se află într-un moment dificil. Secretul pentru a rezolva conflictele este, de asemenea, esențial.
- Stabilesc prioritățile printr-un instinct adecvat care le spune ce este mai urgent sau mai important.

Recunoașterea modelelor: capacitatea de a identifica modele sau conexiuni între situații ce nu sunt evident legate una de cealaltă, identificând aspect cheie ce stau la baza problemelor complexe. De exemplu:

- Profesionistul identifică cheia unei situații complexe.
- Percepe asemănările dintre situațiile noi sau trecute ale diferitor familii.

Competențe necesare realizării țelurilor

Orientarea spre realizarea obiectivelor anticipate: Preocuparea și interesul pentru a lucra eficient, de exemplu:

- Găsesc modalități de a acționa mai bine și mai rapid.
- Stabilesc obiective clare și precise.
- Investesc timp și resurse pentru a sprijini intervenția, asumându-și riscurile calculate.

Luarea inițiativei: o predilecție pentru acțiune, pentru îmbunătățirea rezultatelor sau pentru căutarea oportunităților înainte de a fi obligați de evenimente și înainte de a fi copleșiți de conflicte, de exemplu:

- Își exprimă dorința de a începe o activitate nouă și diferită pentru a îmbunătăți intervenția.
- Anticipează lucrurile înainte ca acestea să devină obligatorii pentru ei sau înainte să fie forțați de evenimente să le ia în considerare.
- Acționează într-o manieră ce depășește așteptările poziției pe care o ocupă.
- Știu să profite la maxim de oportunitățile care apar.
- Știe să dea răspunsuri rapide evenimentelor neanticipate și să rezolve problemele.

Căutarea de informații: curiozitatea și dorința de a obține informații relevante și exacte pentru a diagnostica situația elevului și a familiei și de a găsi o soluție pentru nevoile lor.

- Profesioniștii află cum și-au canalizat alți profesioniști activitatea înainte de a decide care este interesul lor.
- Caută informații din surse diferite pentru a clarifica o sarcină sau o problemă.
- Merg mult mai departe decât ceea ce pare a fi evident pentru a găsi adevărul.

Disciplină și orientarea spre calitate: preocuparea pentru reducerea nesigurăței și pentru asigurarea calității intervenției prin procese de urmărire, verificări, control clar și disciplinat. Efectuează în mod continuu procese de urmărire ale intervenției și evaluări ale procesului. De exemplu:

- Sunt organizați și sistematici.
- Profesionalistul înregistrează în mod sistematic datele și informațiile calitative atât ale activității lor, cât și pe cele ale activității altora, astfel încât să poată verifica cum este pus în aplicare PLF și intervenția ca un tot unitar. Ei controlează cu foarte mare atenție atât activitatea lor, cât și a altora.
- Dezvoltă sisteme și le folosesc pentru a organiza și pentru a urmări informația.

Profilul personal

Sensibilitate interpersonală: capacitatea de a asculta, a înțelege și de a răspunde la preocupările, interesele și sentimentele celorlalți. De exemplu:

- Înțelege atât puterea cât și limitele familiilor.
- Face eforturi pentru a înțelege de ce familiile se comportă așa cum se comportă.
- Cunoaște ce motivează familiile și ce le displace.
- Interpretează în mod exact expresiile non-verbale ale tatălui/mamei și ale altor membri ai familiei.

- Percep în mod corect simțul umorului și sentimentele familiilor.
- Acordă timp ascultării problemelor altor oameni: familii, profesori, învățători din centrele educaționale și profesioniști ai diferitor resurse implicate.

Orientare familială: dorința de a servi și de a ajuta familiile; o dată ce le-au descoperit necesitățile își dau toată silința să le îndeplinească. De exemplu:

- Înainte de a face orice fel de sugestie, ei se asigură că au înțeles necesitățile familiilor și a centrelor educaționale.
- Atitudinea lor respectă nevoile, interesele și aspirațiile acestora, luând în considerare punctele lor forte și slăbiciunile; încearcă să răspundă prompt solicitărilor familiilor.
- Când nu pot rezolva în timp util o problemă încercă să găsească o resursă corespunzătoare căreia să i-o trimită.
- Sunt calzi și înțelegători atunci când interacționează cu familiile.
- Nu evită să-și asume responsabilitatea pentru alți membrii ai echipei atunci când aceștia sunt absenți, pentru a garanta un răspuns pertinent familiilor.
- Țelul lor este acela de a deveni pentru familii o persoană importantă și demnă de încredere.

Mai jos, includem o serie de elemente cheie pentru îndeplinirea acestora¹²:

Decalog al elementelor cheie pentru a deveni o persoană în care familiile au încredere

1. Relația lor cu noi este îmbucurătoare din punct de vedere emoțional.
2. Suntem încrezători în cuvântul pe care l-am dat și ne ținem promisiunile.
3. Prin intermediul resurselor noastre facem tot ceea ce este posibil pentru a le rezolva problemele și pentru a atinge obiectivele pe care și le doresc.
4. Ceea ce facem este în conformitate cu ceea ce spunem.
5. Nu vom refuza când vin la noi în căutare de sprijin atunci când au necazuri.
6. Știm despre ce vorbim, deci pot avea încredere în competențele noastre ca și tehnicieni.
7. Păstrăm confidențialitatea informațiilor cu caracter personal.
8. Propagăm informații pozitive despre ei.
9. Îi apărăm și vorbim cu respect despre ei în fața altor oameni.
10. Avem încredere în ei *“Dacă așa spui tu, înseamnă că așa este”*.

¹² Adaptare din lucrarea lui Costa. M and López. E. "Educație pentru sănătate: ghid practic pentru promovarea unui stil de viață sănătos" Piramida. pag. 189.

Puterea de convingere și impactul personal: capacitatea de a convinge și influența pe alții să urmeze un plan sau o linie de acțiune. De exemplu:

- Conving familiile arătând beneficiile pe care le pot avea de pe urma sprijinului pe care ei îl pot acorda.
- Pregătesc întâlnirile cu familiile și cu centrele educaționale cu documentări și date despre rezultatele pozitive pe care le-au avut în intervenții asemănătoare.
- Anticipează reacțiile pe care familiile și centrele le pot avea și pregătesc anterior răspunsurile pentru aceștia.
- Ascultă cu atenție și în mod activ:
 - Ascultarea cu atenție a perspectivelor, preocupărilor, dorințelor și sentimentelor, fără a-i judeca. Dovedim astfel familiilor că le putem împărtăși opiniile și le putem susține punctul de vedere în ceea ce privește procesul și alte chestiuni.
 - Admiterea faptului că mesajele și cuvintele noastre pot avea un înțeles diferit pentru ei, aceasta conducând la un lanț de reacții nedorite.
 - Capacitatea de sinteză a ideilor principale și sentimentelor exprimate, astfel încât să putem înțelege în mod adecvat și să putem empatiza cu situația familiei, având grijă atât de comunicarea verbală, cât și non-verbală (gesturi, postura, priviri).
 - Capacitatea de a lua în considerare ceea ce i se spune/sugerează.
 - Cheia este o atitudine respectuoasă față de familia dar, de asemenea, este important să stabilim anumite limite atunci când este necesar. Câștigarea încrederii este importantă, dar nu trebuie să facem abuz de ea; de asemenea, stabilirea de limite este importantă, dar oferind o strânsă interacțiune între familie și profesionist. Exemplul 1: *"Isabel, noi te ascultăm. Tot ceea ce ne spui este important pentru tine și în consecință pentru noi. Avem încredere deplină în tine"*. Exemplul 2: *"Înțeleg..." "Observ..." "Dacă am înțeles corect, idea este..." "Se pare că ai fost foarte nemulțumită din cauza..."*
 - Respectăm gradul de permeabilitate pe care decid să îl aibă față de influența noastră și dreptul lor de a-și proteja intimitatea. Noi spunem, de exemplu: *"Pe parcursul interviurilor nu vei fi niciodată obligat să spui ceva ce nu vrei să spui. Nimeni nu va forța ușile intimității tale. Ele se vor deschide numai atunci când vei decide tu"*.
- Suntem capabili să acceptăm limitele intervenției noastre; uneori, situațiile problematice în care familiile se găsesc, depășesc influența noastră.
- Profesioniștii folosesc în mod eficient informația în a-i convinge pe ceilalți să folosească un limbaj accesibil, pozitiv, neimpozant și motivațional.
- Ei oferă argumente diferite pentru a convinge și pentru a-și apăra punctul de vedere.
- Își adaptează limbajul la nivelul familiilor rome. Tonul este foarte important: trebuie să fie sigur și ferm, dar apropiat și afectiv.
- Fac un efort suplimentar pentru a transmite mesajele astfel încât familiile rome să le înțeleagă. Știu cum să comunice în mod clar mesajele cheie.

Cunoștințe organizaționale: Capacitatea de a înțelege și de a folosi dinamica puterii, relațiile și influența care există în organizație.

Construirea relațiilor: capacitatea de a crea și de a susține legături și relații folositoare cu alte echipe de profesioniști din rețea și/sau entități pentru a spori succesul obiectivelor intervenției. Exemplu:

- Profesioniștii stabilesc cu ușurință un raport cu ceilalți.
- Își dezvoltă și își folosesc rețeaua de contacte.
- Păstrează relații profesionale.
- Oferă înțelegere celorlalți profesioniști în vederea obținerii cooperării și sprijinului lor.

Competențe de conducere (pentru responsabilii de echipe)

Dezvoltarea peronalului: capacitatea de a identifica punctele forte și slabe ale oamenilor cu care lucrează și de a facilita mijloacele corespunzătoare (pregătire, sprijin, oportunități) pentru îmbunătățirea profesională. Exemplu:

- Conducătorul este capabil să exprime așteptări pozitive.
- Își încurajază echipele să se automotiveze.
- Își fac timp pentru a asculta problemele echipei.
- Deleagă și distribuie în mod clar sarcinile și rolurile.
- Facilitează nevoile echipelor (cunoștințe, materiale etc.) pentru ca acestea să își poată îndeplini sarcinile.
- Își fac timp pentru a superviza și urmări intervenția.
- Corectează greșelile echipei lor, arătându-le cum pot învăța din fiecare greșeală.
- Furnizează feedback specific și detaliat, individual și echipei.
- Sunt proactivi și au o viziune largă asupra intervenției.
- Organizează sesiuni de instruire pentru a evita epuizarea profesioniștilor și a echipelor.

Gestionarea oamenilor: capacitatea de a identifica și de a le comunica celorlalți ce trebuie făcut și de a se asigura că aceștia îndeplinesc sarcinile, asumându-și propria responsabilitate, recunoscându-le progresul și apreciindu-le realizările. Exemplu:

- Fixează așteptările, atribuie sarcinile, responsabilitățile și/sau limitele echipei.
- Ușurează comunicarea deschisă și direct cu restul membrilor echipei în ceea ce privește problemele legate de activitate și de îndeplinirea obiectivelor.
- Prin motivare și creativitate, creează o bună atmosferă de lucru, promovând valori ca eficiența, profesionalismul, încredere și dăruire.
- Conduita lor este un exemplu pentru restul membrilor echipei.
- Au putere de decizie.

Munca în echipă: capacitatea de a lucra cu ceilalți și de a-i ajuta și pe alții să procedeze la fel.

- Sunt capabili să lucreze în echipe interdisciplinare.
- Sunt capabili să negocieze.

Competențe personale

Încrederea în sine: a fi convins de capacitatea și nevoile proprii, mai ales în situații dificile provocatoare. Exemplu:

- Își asumă noi riscuri cu încredere în posibilitățile proprii.
- Își exprimă încrederea și siguranța în propriile interpretări și puncte de vedere.
- Caută idei și perspective ce le dau posibilitatea de a lucra cu încredere.
- Au încredere în potențialul comunității rome și în schimbarea familiilor lor; inspiră familiilor motivarea necesară pentru a îndeplini misiunea.
- Sunt optimiști și sunt convingși că familiile sunt capabile de schimbare. Această competență este fundamentală atunci când lucrezi cu familii care au acumulat multă frustrare sau au înfruntat dificultăți multiple în integrarea copiilor lor în sistemul educațional și care, în general, au o viziune pesimistă față de schimbarea lor înspre bine.

Autocontrol: capacitatea de a rămâne în control și de a-ți păstra calmul în condiții ostile, de refuz sau în situații de lucru stresante. De exemplu:

- Profesionistul evită să își lase propriile emoții să intervină asupra muncii lor.
- Rămân calmi în situații stresante.
- Se abțin de la un comportament impulsiv.
- Rămân calmi când alții sunt nervoși.
- Nu se simt foarte ușor vulnerabili emoțional.

- Se descurcă bine în fața evenimentelor neprevăzute și ambigue (“știi să navigheze pe timp de furtună”).
- Nu au nevoie de termene care trebuie respectate cu strictețe și nici proceduri ce trebuie urmate “la fix”.

Flexibilitate: capacitatea de adaptare la schimbări, de a înțelege poziția celorlalți și de schimbare a propriei poziții când apar situații noi sau diferite nevoi. Exemplu:

- Profesioniștii au o viziune tolerantă și flexibilă asupra realității; sunt capabili să pună la îndoială prejudecățile și stereotipurile.
- Se poartă cu respect și umilință, evită aroganța, atitudinile de despotism profesional și etnocentrismul.
- Își modifică propria opinie când i se aduc dovezi ce justifică contrariul.
- Respectă puncte de vedere diferite.
- Ca răspuns la o anumită situație își schimbă comportamentul.
- Se adaptează cu ușurință la situații și schimbări.
- Sunt capabili să rezolve conflicte și să improvizeze creativ în situații neprevăzute.

Tenacitatea și capacitatea de a rezista obstacolelor și dificultăților unei sarcini, unită cu fermitatea și capacitatea de a marca în mod clar limitele înțelegerii folosind empatie și abilități de comunicare. Exemplu:

- Perseverență în urmărirea unui obiectiv dificil până în momentul în care îl atinge.
- Acordă unei sarcini perioada de timp de care are nevoie pentru a fi finalizată.
- Pun în mișcare acțiuni persistente și repetate pentru a depăși obstacolele.
- Chiar dacă sunt întâmpinați de refuz nu abandonează imediat.
- Sunt conștienți de limitele pe care intervenția le poate avea.

Într-un anumit moment, atunci când familia este reticentă la schimbare, este necesar să oprim intervenția deoarece ar însemna să lucrăm cu familia pentru o lungă perioadă de timp fără a obține rezultate, iar aceasta ar însemna să privăm de atenția noastră alte familii cu potențial.

Când este întrerupt angajamentul?

Exemplu: *Elevul sau/și familia își manifestă ferm și clar decizia de a abandona programul, când există lipsă de respect, conflicte și confruntări sau chiar amenințări.*

Exemplu: *Planul de lucru este evaluat împreună cu familia, iar rezultatele și acțiunile efectuate sunt returnate de către fiecare membru implicat în parte astfel încât să-și verbalizeze ei înșiși “neimplicarea” în ceea ce a fost inițial acordat; prin urmare, trebuie să încetăm lucrul cu ei, păstrând comunicarea afirmativă: “Înțeleg dificultățile pe care mi le-ai explicat, dar cu toții trebuie să facem tot ce putem pentru a îndeplini ceea ce am stabilit”.*

Angajamentul cu entitatea și programul: voința de a-și ghida acțiunile în concordanță cu principiile, prioritățile și obiectivele entității și programului.

- Profesionistul împărtășește, se identifică și apără valorile entității și în special valorile programului.
- Sunt răspunzători pentru intervenție și împart responsabilități.
- Profesionistul caută să le furnizeze familiilor un răspuns satisfăcător, asigurându-se că aceștia apreciază costurile asociate serviciilor pe care le primesc.
- Știu cum să împace interesele entității cu propriile lor interese profesionale.
- Vorbesc despre problemele lor și caută ajutor când au nevoie.

Anexa 1.

Harta capitalului social

Sociologul francez Pierre Bourdieu a folosit termenul pentru prima oară în cartea lui "Formele capitalului" din anul 1986. Bourdieu distinge trei forme de capital:

- Capital economic.
- Capital cultural.
- Capital Social.

El definește capitalul social astfel:

"Capitalul social este agregatul resurselor reale sau potențiale ce sunt legate de deținerea unei rețele durabile de mai multe sau mai puține relații de cunoaștere și recunoaștere reciprocă –sau, cu alte cuvinte, apartenența la un grup– care le furnizează fiecăruia din membrii săi sprijinul capitalului colectiv deținut, o 'acreditare' ce le dă crezare, în diferitele înțelesuri ale cuvântului. Aceste relații pot exista doar într-o stare practică, în schimburi materiale și/sau simbolice ce îi ajută să le mențină. De asemenea, ele pot fi social instituite și garantate de aplicarea unui nume comun și de un set întreg de acte de instituire simultan proiectat să-i formeze și să-i informeze pe cei ce îi vizează; în acest caz sunt mai mult sau mai puțin adoptate și deci menținute și consolidate în schimburi".

HARTA CAPITALULUI SOCIAL

1. Date socio-demografice

Soț

Soție

Fii

Alți membri ai casei

Țara de origine

Orașul sau satul de origine

Religie

HARTA CAPITALULUI SOCIAL

Gradul de școlarizare al soțului	
Gradul de școlarizare al soției	
Gradul de școlarizare al celorlalți membri ai gospodăriei	
Alte rude în orașul/satul	
Cine	
În ce tabără	
Alte rude în această tabără	

2. Trasee de migrație (pentru cazurile în care migrația este relevantă)

Anul sosirii în... (țara)	
Locuitul în alte țări	
Vizite anterioare în... (țara)	
Unde (harta traseului de migrație)	
Alte orașe	
Unde	
Motivul plecării	
Data primei sosiri în... (țara)	
Data ultimei sosiri în... (țara)	
Sosirea în această tabără	
Cine a rămas în... (țara)	
Unde	
Permis de ședere	
Permis de refugiat	
Țările unde au fost cel mai bine primiți	
De ce	
Evaluări și comentarii (ample, cu cât mai lungi cu atât mai bine)	

HARTA CAPITALULUI SOCIAL

3. Școlarizarea copiilor

Copiii înscriși anterior la școală (da/nu)

Dacă răspunsul este nu, specificați motivul

Unde

În ce țări

Pentru cât timp (absolvirea cărei clase)

Situația prezentă (înscrieri școlare la institut)

Harta gospodăriilor abilitați generale

4. Aducație și ocupație (anterior)

A. Soțul

Educație (ultima diplomă obținută, subiecte)

A fost terminat ciclul școlar? Diplomă sau alte calificări?

Ocupația în țara de origine:

- Muncă dependentă (specificați)
- De la _____ la _____
- Muncă independentă (specificați)
- De la _____ la _____

B. Soția

Educație (ultima diplomă obținută, subiecte)

A fost terminat ciclul școlar? Diplomă sau alte calificări?

Ocupația în țara de origine:

- Muncă dependentă (specificați)
- De la _____ la _____
- Muncă independentă (specificați)
- De la _____ la _____

HARTA CAPITALULUI SOCIAL

C. Alți membri ai gospodăriei prezenți în același adăpost (urmați instrucțiunile anterioare)

Educație (ultima diplomă obținută, subiecte)

A fost terminat ciclul școlar? Diplomă sau alte calificări?

Ocupația în țara de origine:

- Muncă dependentă (specificați)
- De la _____ la _____
- Muncă independentă (specificați)
- De la _____ la _____

Notă pentru technician/profesionist: Există documente formale care să ateste ocupațiile subiectului?

5. Resursele gospodăriei

A avut vreodată gospodăria o "afacere de familie"?

A. Soț

Ocupația oficială sau neoficială în țara de origine:

- De la _____ la _____
- Înregistrări oficiale ale acestei ocupații (da/nu)

Înstruire neoficială/aptitudini dobândite în timpul vieții (transmise de cine, când și pentru cât timp):

- Teren (de exemplu fabricație, agricole, muzicale, artistice, etc.)
- Aptitudini (Ex.: comerț, reciclare, repararea obiectelor, gătit, etc.)

Aptitudini personale (abilități logice/matematice, rezolvarea problemelor, rezolvarea conflictelor, bune aptitudini de relaționare și interpersonal, empatie, înțelegerea copiilor, fluentă în limbaj, etc.)

HARTA CAPITALULUI SOCIAL

B. Soția

Ocupația oficială sau neoficială în țara de origine:

- De la _____ la _____
- Înregistrări oficiale ale acestei ocupații (da/nu)

Instruire neoficială/aptitudini dobândite în timpul vieții (transmise de cine, când și pentru cât timp):

- Teren (de exemplu fabricație, agricole, muzicale, artistice, etc.)
- Aptitudini (ex.: comerț, reciclare, repararea obiectelor, gătit, etc.)

Aptitudini personale (abilități logice sau matematice, rezolvarea problemelor, rezolvarea conflictelor, bune aptitudini de relaționare și interpersonal, empatie, înțelegerea copiilor, fluentă în limbaj etc.)

C. Alți membri ai gospodăriei

Ocupația oficială sau neoficială în țara de origine:

- De la _____ la _____
- Înregistrări oficiale ale acestei ocupații (da/nu)

Instruire neoficială/aptitudini dobândite în timpul vieții (transmise de cine, când și pentru cât timp):

- Teren (de exemplu fabricație, agricole, muzicale, artistice, etc.)
- Aptitudini (ex.: comerț, reciclare, repararea obiectelor, gătit, etc.)

Aptitudini personale (abilități logice sau matematice, rezolvarea problemelor, rezolvarea conflictelor, bune aptitudini de relaționare și interpersonal, empatie, înțelegerea copiilor, fluentă în limbaj, etc.)

Anexa 2.

Dosarul informativ al familiei

Acest dosar informativ al familiei țintește să evalueze condițiile inițiale ale familiei care poate participa la programul nostru. În acest scop, adunăm informații cu privire la diferitele aspecte ale realității familiei, stilul lor de viață și relația cu centrul educațional.

Variabile legate de dinamica observată în familie:

Structura și organizarea familiei

Alcătuirea familiei

Organizare: Rolul pe care îl are fiecare membru al familiei. Împart aceste roluri sau li se atribuie roluri exclusive cum ar fi, de exemplu, rol de autoritate, rol de îngrijire și protecție, rol emoțional?

Caracteristici individuale ale membrilor familiei. Dezvoltarea fiecărui membru (în ce perioadă a vieții lor se află), situație de conflict detectată (alcoolemie, dizabilități etc.)

Situația socio-economică a familiei și situația locului de muncă (piață, resturi de metal etc.), dependența față de Serviciile sociale în privința problemelor economice, emoționale, legale și educaționale

Stilul educațional al familiei

Comunicarea dintre membri

Existența conflictelor familiale

Coeziune maximă în familie

Coeziune parentală

Înțelegere parentală

Relații emoționale între membrii familiei

Reguli stabilite (limite de timp) în familie pentru a face posibilă coexistența membrilor săi

Activitățile obișnuite ale familiei: obiceiuri de studiu, mese, igienă, încadrare în program, etc.

Relații afective cu copiii și între copii și rudele apropiate (bunici, matusă, unchi, veri) De exemplu: își arată în mod explicit afecțiunea, recunoașterea? Îi compară cu frații lor de față cu aceștia?

Valori sau sisteme de referință spre care îi încurajează, mai ales religioase, sau familii care participă la slujbele bisericii evanghelice. În acest caz, pot fi copiii și tinerii care nu dedică studiilor suficient timp deoarece trebuie să participe la întâlniri ale bisericii sau fac parte din corul bisericii

Supraveghere corespunzătoare și proces de urmărire

Atitudinea familiei și relația cu sistemul educațional

Nivelul cultural și educațional al părinților

Nevoile resimțite și așteptările intervenției: nivelul academic al părinților, presiunea pusă de părinți în legătură cu școala

Valori îndepărtate sau contradictorii celor susținute de școală și importanța pe care o au în educația copiilor

Neîncrederea față de copil și față de școală

Relația cu școala și diverși profesioniști (profesori, meditari, psihologi educaționali etc.). Gradul de implicare la școală și participarea la procesul educațional al copiilor lor

Perspectiva familiei asupra școlii: ce înțeleg prin meditațiile școlare, cum se desfășoară fiecare zi și ce implicații există în disponibilitatea lor de a-și asuma aceste responsabilități (cheltuielile financiare, de exemplu).

Situația familiei și experiența cu centrul: cum este relația cu centrul în mod particular pentru familie, dar pentru elevi? Există conflicte?

Minorii sunt înscriși la școală și participă în mod regulat la cursuri cel puțin în anii obligatorii? Participă la meditații? Cum este pentru ei tranziția de la învățământul primar la cel secundar?

Temerile familiei: nesiguranță față de profesori? Cred că nu au nimic de spus și subiectul educațional corespunde strict școlii?

Puncte forte vizibile: participă la întâlnirile organizate de centru? Își asumă un rol activ în procesul școlar al copiilor lor? Au modele de referință adulte care să sublinieze importanța formării?

Cum fac față nevoilor educaționale și cerințelor școlare ale copiilor lor?

Care este nivelul motivațional al familiei față de intervenție?

Relații în comunitate

Identitatea familiilor în cartierele lor și sentimentul de apartenență

Participă familia la dinamica vecinătății? Sau participă doar la activități sociale, sau poate și la un club sportiv, asociații de locatari, festivități...

În familiile rome anumiți membri ai rețelei sociale apropiate au o greutate și o importanță aparte (vecini, prieteni, alți membri ai comunității rome etc.)

Gradul de includere socială: rețea de sprijin la dispoziția lor, participarea la asociații, activități de divertisment în comunitate, biserica evanghelică

Importanța familiei în biserica evanghelică și evaluarea tipului de Pastor

Cunoștințe despre centrul școlar și despre proiectele educaționale ale acestuia

Cunoștințe despre resursele centrului: Departamentul de orientare, sesiuni de meditații etc.

Anexa 3.

Dosarul informativ al elevului

130

Data înscrierii:	Sector: Cartier:
Cod:	Bărbat: ☐ Femeie: ☐
Unitate de coexistență:	Participă familia și la alte activități ale entității? DA ☐ NU ☐ Ce tip de activități?
Caz trimis de la:	În coordonare cu:
Centrul educațional: An școlar:	
Motivul intervenției:	

Istoria anului școlar

Absenteism școlar	Numărul absențelor nejustificate pe lună
Performanță academică	Numărul examenelor picate (clasificate pe perioade)
Punctualitate la cursuri	

Situații care sporesc/împiedică performanța individuală:

- Aptitudinile sociale ale elevului: stimă de sine pozitivă, toleranța la frustrare, atât în relațiile sociale, precum și în îndeplinirea sarcinilor școlare, capacitatea de a amâna cereri (de a prevedea acțiuni viitoare), de a lucra într-o echipă, de a lua decizii și de a rezolva conflicte, de a-și asuma responsabilități și de a deveni independenți.
- Activități zilnice, care sunt lucrurile care le plac și care sunt așteptările lor
- Atitudine pozitivă față de școală
- Motivație pentru studii (percepția utilității acestora)
- Construirea identității elevului: se simt bine elevii la școală, consideră că școala este un spațiu ce îi îmbrățișază sau îi respinge, se simt confortabil/inconfortabil în clasă
- Evaluări ale aspectelor emoționale ale elevilor: sunt "fericiți"? Se simt iubiți? Se simt respectați și apreciați de colegii de clasă?
- Percepția elevului despre propria familie

Grup colegial:

- Integrarea în cadrul grupului/clasei: au prieteni, îi așteaptă
- Depind excesiv de grup
- Sunt respinși de grupul ce nu este format din romi
- Sentimente de singurătate și izolare
- Există un grup de colegi la școală ce are o atitudine pozitivă față de școală
- Referințe pozitive la școală/centru sau în familie
- Analiza grupului de prieteni și tipul de distracție care le place și care îi atrage. Exemplu: Este tipul de divertisment ce le place legat de o cheltuială, un cost? Este o problemă datorită faptului că au nevoie de un venit la o vârstă atât de fragedă?
- Analiza posibilelor situații de agresivitate, șovinism masculine sau alte situații similare.

Relația cu școala sau cu centrul educațional

- Respingere completă a școlii: incapacitatea de a se adapta
- Relații pozitive cu profesorii
- Punctualitate
- Obiceiuri de studiu dobândite
- Absentează sau nu este interesat de școală
- Eșec academic
- Lejeritate în respectarea regulilor
- Nevoi educaționale speciale care, netratate atât la școală cât și acasă, pot duce la eșecul școlar. Exemplu: în dezvoltarea abilităților lingvistice (în mediul social în care trăiesc limbajul este opus celui standard și abstract folosit la școală).
- Nivelul scăzut al intereselor și aspirațiilor

Familia:

- Un mediu familial ce favorizează stabilitatea emoțională a minorului sau, dimpotrivă, un mediu care îl/o influențează negativ
- Traiul într-o familie ce se află în mod constant în situații de criză sau schimbare: destrămări repetate ale căsniciilor, violența în familie, abuz emoțional față de minor, etc.
- Utilizarea de către familie a resurselor sociale

Comunitate:

- Situație socio-economică precară
- Cadru social distrus
- Probleme cu integrarea și includerea socială în cartier
- Cunoștințe despre resursele comunitare

Anexa 4.

Dosarul informativ al școlii

- Profiluri profesionale ale cadrelor didactice și ale personalului
- Participarea în departamentul de orientare
- Gradul de motivare al profesorului clasei față de intervenție
- Gradul de motivare al școlii față de intervenție

Anexa 5.

Bibliografie

Referințe Bibliografice

1. Modele Teoretice

Modelul Sistemic

Autor: AUSLOS, G.
Titlu: Las capacidades de la familia (Capacitățile familiei)
An: 1998
Editura: Heder
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: BRAZILLER, G.
Titlu: General System theory: Foundations, Development, Applications
(Teoria sistemică generală: Baze, Dezvoltare, Aplicații)
An: 1968, ediție revăzută 1976
Editura: -
Țara: SUA
Limba: Engleză

Autor: BOTELLA, L. și VILAREGUT, A.
Titlu: La perspectiva sistémica en terapia familiar: Conceptos básicos, investigación y evolución.
(Perspectiva sistemică în terapia familiei: Concepte fundamentale, investigare și evoluție)
An: 2008
Editura: Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació Blanquerna Universitat Ramon Llull
Oraș: Barcelona
Țara: Spania
Link: (Web) <http://infoley.blogspot.com>
Limba: Spaniolă și Catalană

Autor: CIRILLO, S. și alții
Titlu: El cambio en contextos no terapéuticos. (Schimbarea în contexte non-terapeutice)
An: 1994
Editura: Paidós.
Țara: Spania
Limba: Spaniolă.

Autor: COLETTI, M. și LINARES, J.L.
Titlu: La intervención sistémica en los servicios sociales ante la familia multiproblemática.
La experiencia de Ciutat Vella. (Intervenția sistemică în serviciile sociale față de familia multiproblematică. Experiența din Ciutat Vella)
An: 1997
Editura: Paidós
Țara: Spania
Limba: Spaniolă.

Autor: DALLOS, R și DRAPER, R.
Titlu: An Introduction to Family Therapy: Systemic Theory and Practice
(O introducere în Terapia familiei: Teorie și Practică Sistemică)
An: 2010
Editura: McGraw Hill
Țara: Regatul Unit
Limba: Engleză

Autor: MINUCHIN, S.
Titlu: Familias y terapia familiar (Famiiliile și terapia familieii)
An: 1997
Editura: Gedisa
Oraș: Barcelona
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: MONZO, J.
Titlu: Terapia Familiar Sistémica (Terapia familială sistemică)
Link: (Web) <http://jmonzo.net/blogeps/terapiafamiliarsistemica.pdf>
Limba: Spaniolă

Autor: RIPOL-MILLET, A.
Titlu: Familias, trabajo social y mediación. (Familia, activitatea socială și medierea)
An: 2001
Editura: Paidós
Oraș: Madrid
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: WALTZLAWICK, P.
Titlu: Teoría de la comunicación humana. Biblioteca de psicología.
(Teoria comunicării umane. Biblioteca de psihologie)
An: 1983
Editura: Herder
Oraș: Barcelona
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Modelul de Împuternicire

Autor: BOURDIEU, P.
Titlu: Practical Reason: On the Theory of Action (Rațiune Practică: Teoria Acțiunii)
An: 1998
Editura: Stanford University Press
Limba: Engleză, Franceză, Spaniolă, Italiană, Rusă, etc.

Autor: STAINER, A. Y STAINER, L.
Titlu: Empowerment and strategic change an ethical perspective
(Împuternicirea și schimbarea strategică, o perspectivă etică)
An: 2000
Revista: Strategic Change, 9, 287- 296. August 2000
Limba: Engleză

Modelul Constructivist

Autor: GERGEN, K. J.
Titlu: The social constructionist movement in psychology
(Mișcarea construcționismului social în psihologie)
An: 1985
Revista: American Psychologist N°40, N°3 March 1985
Țara: SUA
Limba: Engleză

2. Date despre populația romă și situația lor educațională

Autor: BOGDANOV, G. și ZAHARIEV, B.

Titlu: Promoting social inclusion of Roma. A study of national policies.
(Promovarea incluziunii sociale a romilor. Un studiu de politici naționale).
Pentru Comisia Europeană, DG Employment, Social Affairs and Inclusion. P.15

An: 2011

Editura: Comisia Europeană

Țara: Bulgaria

Limba: Engleză

Autor: ERRC

Titlu: Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe
(Stigma: Școlarizare segregată a romilor în Europa Centrală și Răsăriteană)

An: 2004

Editura: ERRC

Link: (Web) <http://www.errc.org/cms/upload/media/00/04/m00000004.pdf>

Limba: Engleză

Autor: ERRC

Titlu: The Impact of Legislation and Policies on School Segregation of Romani Children
(Impactul Legislației și Politicilor asupra Segregării Școlare a Copiilor Romi)

An: 2007

Editura: ERRC

Link: (Web) <http://www.errc.org/cms/upload/media/02/36/m00000236.pdf>

Limba: Engleză

Autor: EUMC

Titlu: Roma and Travelers in Public Education. An overview of the situation in the EU
Member States (Romi și Nomazi în Educația Publică. O trecere în revistă a situației
în Statele Membre UE)

An: 2006

Editura: EUMC

Oraș: Viena

Țara: Austria

Link: (Web) http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/roma_report.pdf

Limba: Engleză

Autor: PARLAMENTUL EUROPEAN

Titlu: Rezoluția din 28 April 2005 asupra Situației Romilor în Uniunea Europeană

An: 2005

Editura: Parlamentul European

Link: (Web) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2005-0151&language=EN>

Limba: Engleză

Autor: ADF, Banca Mondială, PNUD

Titlu: Roma at a glance, The situation of Roma in 11 member states
(Romii dintr-o privire, Situația romilor în 11 state membre)

An: 2012

Editura: Banca Mondială

Link: (Web) http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_An/2012/pub_roma-survey-at-a-glance_en.htm

Limba: Engleză

Autor: FUNDACIÓN SECRETARIADO GITANO.
Titlu: Programa "Promociona: por el éxito escolar de la comunidad gitana".
(Programul "Promovarea succesului școlar al comunității țigănești")
An: 2007/2012
Editura: Fundación Secretariado Gitano (Fundăția Secretariatul Romilor)
Oraș: Madrid
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: GIL-ROBLES, ALVARO, Comisar al Drepturilor Omului
Titlu: Final Report on the Human Rights Situation of the Roma, Sinti and Travelers in Europe
for the attention of the Committee of Ministers and the Parliamentary Assembly, Chapter
III. Discrimination in Education – Unequal Access and Segregation (Raportul Final asupra
Situației Drepturilor Omului A Romilor, Sintilor și Nomazilor în atenția Comitetului de Miniștri
și a Adunării Parlamentare, capitolul III. Discriminare în Educație – Acces Inegal și Segregare)
An: 2006
Editura: Comisarul pentru Drepturile Omului
Oraș: Strasbourg
Țara: Belgia
Link: (Web) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4402c56b4.pdf>
Limba: Engleză

Autor: MARCHESI, A.
Titlu: El fracaso escolar en España (Eșecul școlar în Spania)
An: 2003
Editura: Fundación Alternativas
Oraș: Madrid
Țara: Spania
Link: (Web) www.falternativas.org
Limba: Spaniolă

Autor: OPEN SOCIETY INSTITUTE
Titlu: Roma Participation Program Reporter. Special Desegregation Issue
(Raportorul Programului de Participare a Romilor: Problema Desegregării Speciale)
An: 2002
Editura: Open Society Institute
Link: (Web) http://www.soros.org/initiatives/roma/articles_publications/publications/desegregation_20020801/rpp1.pdf
Limba: Engleză

Autor: OPEN SOCIETY INSTITUTE
Titlu: EU Monitoring and Advocacy Program, Education Support Program, Roma Participation
Program, 2007, Equal Access to Education for Roma. Volume I, Monitoring Reports (Programul
UE de monitorizare și advocacy, Programul de Sprijinire a Educației, Programul Participativ al
romilor, 2007, Acces egal la educație al romilor, Volumul I, Rapoarte de Monitorizare)
An: 2007
Editura: Open Society Institute
Link: (Web)
<http://www.soros.org/reports/equal-access-quality-education-roma-vol-1>
Limba: Engleză

Autor: REI, Roma Education Initiatives
Titlu: Final Report prepared for the Education Support Program of the Open Society
Institute by Proactive Information Services.
An: June 2006
Editura: Open Society Institute
Link: (Web) http://www.osi.hu/esp/rei/Documents/REI%20Final%20Report_Final%20Full%20Report.pdf
Limba: Engleză

Autor: ROMA EDUCATION FUND, LOUKANOVA, P., DIMOVA, L. și KOLEV, NIKOLAJ
 Titlu: Needs Assessment Study for the Roma Education Fund, Background Paper, Anexa 1
 (Studiu de Evaluare a Necesităților pentru Roma Education Fund, lucrare, anexa 1)
 An: 2004
 Editura: Roma Education Fund
 Oraș: Sofia
 Țara: Bulgaria
 Link: (Web) <http://siteresources.worldbank.org/INTROMA/Resources/NAReportBulgariaAnnex1FINAL.pdf>
 Limba: Engleză

Autor: ROMA EDUCATION FUND
 Titlu: Country Assessment Romania (Evaluare de țară, România)
 An: 2012
 Editura: Roma Education Fund
 Oraș: București
 Țara: România
 Link: (Web) <http://romaeducationfund.ro/publications/reports>
 Limba: Engleză

Autor: ROMA EDUCATION FUND
 Titlu: Absenteismul cadrelor didactice – Elevii romi și școlile primare din România
 An: 2012
 Editura: Roma Education Fund
 Oraș: București
 Țara: Romania
 Link: (Web) <http://romaeducationfund.ro/publications/reports>
 Limba: Română

Autor: SAVE THE CHILDREN/SALVAȚI COPIII
 Titlu: Denied a Future? The Right to Education of Roma/Gypsy and Traveler Children in
 South-Eastern and Central Europe. (Refuzați un viitor? Dreptul la Educație al
 Romilor/Țiganilor în Europa Sud-Estică și Centrală)
 An: 2001
 Editura: Save the Children
 Oraș: London
 Țara: Marea Britanie
 Editing No: Vol. I
 Limba: Engleză

Autor: SZIRA, JUDITH, REF Director și NÉMETH, SZILVIA, TARKI, TUDOK Researcher Institute
 Titlu: Advancing Education of Roma in Hungary. Country Assessment and the Roma
 Education Fund's Strategic Directions (Avansând Educația Romilor în Ungaria,
 Evaluare de Țară și Direcțiile Strategice ale Roma Education Fund)
 An: 2007
 Editura: Tünde Kovács-Cerović, Roger Grawe, și Alexandre Marc.
 Oraș: Budapesta
 Țara: Ungaria
 Link: (Web) http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/hungary_assessment_Engleză.pdf
 Limba: Engleză

Autor: TOMOVA, I., Banca Mondială
 Titlu: Ethnic Dimension of Poverty in Bulgaria (Dimensiunea Etnică a Sărăciei în Bulgaria)
 An: 1998
 Editura: Banca Mondială
 Oraș: Sofia
 Țara: Bulgaria
 Limba: Engleză

Autor: TOMOVA, I., Bulgarian Academy of Sciences
Titlu: The Roma in Bulgaria, Education and Employment (Romii în Bulgaria, educație și ocupare)
An: 2007
Editura: Academia Bulgară de Științe
Oraș: Sofia
Țara: Bulgaria
Link: (Web) http://www.suedosteuropa-gesellschaft.com/pdf_2008/roma/tomova_ilona.pdf
Limba: Engleză

Autor: TOMOVA, I., METODIEVA, M. et. Al.
Titlu: Health Status in Communities with predominant Roma Population (unpublished report)/
Starea Sănătății în Comunitățile cu Populație Predominant Romă (raport nepublicat)
An: 2008
Editura: raport nepublicat
Țara: Bulgaria
Limba: Engleză

Autor: UNECE, (eds.) CEKOTA, J. și TRENTINI, C.
Titlu: The educational attainment, labor market, participation and living conditions of young
Roma in Bulgaria, Hungary and Romania (Realizările educaționale, piața muncii,
participare și condiții de trai pentru tinerii romi în Bulgaria, Ungaria și România)
An: 2011
Editura: Comisia Economică a Națiunilor Unite pentru Europa
Oraș: Geneva
Țara: Elveția
Link: (Web) http://www.unece.org/fileadmin/DAM/oes/disc_papers/ECE_DP_2011-2.pdf
Limba: Engleză

Autor: BANCA MONDIALĂ
Titlu: Growth, Poverty and Inequality: Eastern Europe and the Former Soviet Union
(Creștere, Sărăcie și inegalitate: Europa de Est și fosta Uniune Sovietică)
An: 2005
Editura: Banca Mondială
Oraș: Washington DC
Țara: SUA
Limba: Engleză

Autor: BANCA MONDIALĂ
Titlu: Toward an equal start: Closing the early learning gap for Roma children in Eastern
Europe (Către un start egal: reducerea diferențelor în învățarea timpurie a copiilor romi
în Europa de Est)
An: 2012
Editura: Banca Mondială
Oraș: Washington DC
Țara: SUA
Link: (Web) http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/RomaECD_FinalReport.pdf
Limba: Engleză

3. Manuale Metodologice

Autor: COSTA, M. Y LÓPEZ, E.
Titlu: Manual para la ayuda psicológica. Dar poder para vivir. Más allá del counseling
An: 2006
Editura: Pirámide.
Oraș: Madrid
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: COSTA, M. Y LÓPEZ, E.
Titlu: Educación para la Salud. Guía práctica para promover estilos de vida saludables
An: 2008
Editura: Pirámide
Oraș: Madrid
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: DEPARTAMENTO DE PREVENCIÓN DEL INSTITUTO DE ADICCIONES.
MADRID SALUD. AYUNTAMIENTO DE MADRID
Titlu: Materiales para la Prevención del Consumo de Drogas, dirigidos a profesionales de la intervención familiar: Manual teórico
An: 2004
Editura: Instituto de Adicciones Madrid Salud
Oraș: Madrid
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: DEVEREUX, G.
Titlu: From anxiety to method in the behavioral sciences
An: 1967
Editura: Mouton
Oraș: Haga
Țara: Olanda
Limba: Engleză, Franceză, Spaniolă, Italiană etc.

Autor: DIAZ-AGUADO, M. J.
Titlu: Educación intercultural y aprendizaje cooperativo
An: 2003
Editura: Pirámide
Oraș: Madrid
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: ESCUDERO, V.
Titlu: Guía práctica para la intervención familiar
An: 2009
Editura: Junta de Castilla y León.
Oraș: Valladolid
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: FUNDACIÓN SECRETARIADO GITANO
Titlu: Retos en contextos multiculturales: competencias interculturales y resolución de conflictos
An: 2007
Editura: FSG
Oraș: Madrid
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: LAPASSADE, G.
Titlu: Socioanalyse et potentiel humain
An: 1971
Editura: Gauthiers-Villars
Oraș: Paris
Țara: Franța
Limba: Franceză

Autor: LAPASSADE, G.
Titlu: Groups, organisations, institutions
An: 2006
Editura: Anthropos și Authier
Oraș: Paris
Țara: Franța
Limba: Franceză

Autor: SAGRARIO SEGADO SÁNCHEZ-CABEZUDO
Titlu: Nuevas tendencias en Trabajo Social con familias: una propuesta para la práctica desde el empowerment
An: 2011
Editura: Trotta: UNED
Oraș: Madrid
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: SECHKOVA, RALITZA and MARIN, LAURA
Titlu: Monitoring and Evaluation System for Interventions focused on Roma in Romania
An: 2008
Editura: Human Dynamics Co
Oraș: București
Țara: România
Link: (Web) <http://sper.org.ro/cercetari-studii.html>
Limba: Engleză

Autor: UNICEF & HOLT Romania
Titlu: Parenting Education in Romania (Educația parentală în România)
An: 2011
Editura: UNICEF
Țara: România
http://www.unicef.org/romania/Parenting_Education_in_Romania.pdf
Limba: Engleză

Autor: UNICEF & HOLT Romania
Titlu: Optimization of Parent Recruitment Strategies and the Strengthening of Parents Skills
(Optimizarea strategiilor de recrutare a părinților și de consolidare a practicilor parentale dezvoltate în timpul cursurilor de educație parentală)
An: 2011
Editura: UNICEF
Link: (Web) http://www.unicef.org/romania/Optimization_of_parent_recruitment_strategies_and_the_strengthening_of_parenting_skills_.pdf
Limba: Engleză și Română

4. Alte Referințe

Autor: ARBEX, C.
Titlu: Elaboración de contenidos en prevención de las drogodependencias
An: 2012
Editura: Instituto de Adicciones Madrid Salud y Asociación de Técnicos para el Desarrollo de Programas Sociales. Servicio de Prevención del Adicciones PAD.
Oraș: Madrid
Țara: Spania
Limba: Spaniolă

Autor: CASTILLO, I., CARBONELL (Coordinators), CLAPÉS, J., COROMINAS, E., RAMÓN, M^a. y TUBILLEJA, E.

Titlu: Cómo evitar el fracaso escolar en Secundaria

An: 2006

Editura: Narcea Ediciones.

Oraș: Barcelona

Țara: Spania

Limba: Spaniolă

Autor: COSTA, M. Y LÓPEZ, E.

Titlu: Educación para la salud. Una estrategia para cambiar los estilos de vida

An: 1996

Editura: Pirámide

Oraș: Madrid

Țara: Spania

Limba: Spaniolă

Autor: ELZO J.

Titlu: Jóvenes y valores: la clave para la sociedad del futuro

An: 2007

Editura: Obra Social Fundación "La Caixa"

Oraș: Barcelona

Țara: Spania

Limba: Spaniolă

Autor: ESTÉVEZ LÓPEZ, E., MURGUI PÉREZ, S., MORENO RUIZ, D. și MUSITU OCHOA, G.

Titlu: Estilos de comunicación familiar, actitud hacia la autoridad institucional y conducta violenta del adolescente en la escuela

An: 2007

Editura: Facultad de Psicología Universidad de Oviedo y Colegio Oficial de Psicólogos del Principado de Asturias

Oraș: Oviedo

Țara: Spania

Editing No: Psicothema 2007. Vol 19, n°1, pp. 108-113

Limba: Spaniolă

Autor: FUNDACIÓN SECRETARIADO GITANO

Titlu: Programa "Acceder" por el empleo de la población gitana.

Modelo metodológico para la inserción socio-laboral de personas gitanas

An: 2012

Editura: Fundación Secretariado Gitano

Oraș: Madrid

Țara: Spania

Limba: Spaniolă

Autor: LIGERO LASA, J.A.

Titlu: Dos métodos de Evaluación: criterios y Teoría del Programa

An: 2011

Editura: Ediciones CEU

Oraș: Madrid

Țara: Spania

Editing No: Documento de trabajo Serie CECOD n° 15/2011

Limba: Spaniolă

Autor: LISKÓ-GÁBOR HAVAS, ILONA

Titlu: Segregation of Roma students in primary schools

An: 2005

Link:http://biztoskezdnet.hu/uploads/attachments/havas_lisko_szegregacio_altalanos.pdf

Limba: Maghiară

Autor: MINISTRY OF NATIONAL RESOURCES OF HUNGARY
in cooperation with the HUNGARIAN EURYDICE UNIT
Titlu: The Education System in Hungary
An: 2011/12
Editura: Ministry of National Resources and Hungarian Eurydice Unit
Oraș: Budapesta
Țara: Ungaria
Link: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Hungary:Overview>
Limba: Maghiară și Engleză

Autor: MONTURIOL, F. Y SILVA, A.
Titlu: Los usos de drogas y su impacto en la cultura (el caso gitano)
An: 1998
Editura: Asociación Secretariado General Gitano
Oraș: Madrid
Țara: Spania
Editing No: Colección Cuadernos Técnicos N° 16
Limba: Spaniolă

Autor: UNICEF & Ministerul Educației, Cercetării și Sportului, România
Titlu: Ghidul mediatorului școlar (pentru comunități cu rromi)/The School Mediator' Guideline
An: 2011
Editura: UNICEF și Ministerul educației, Cercetării și Sportului
Țara: România
Limba: Română

Anexa 6.

Referințe la organizații și instituții

Instituții și organizații publice și private de referință pentru acest ghid BULGARIA

Publice

Nume	Comentarii
Nume: Inspectoratul Regional pentru Educație Limba: Bulgară	Inspectoratul pentru Educație
Nume: CIECEME Centru pentru Integrarea Educațională a Copiilor și Elevilor din Minoritățile Etnice (Ministerul Educației) Web: http://coiduem.mon.bg/en/ Limba: Engleză, Bulgară	Integrarea Educațională a Copiilor și Elevilor din Minoritățile Etnice (Ministerul Educației)
Nume: Municipality din Vratsa Limba: Bulgară și Engleză	Participarea părinților în procesul educațional al copiilor romi <i>Organizația principală:</i> Inspectoratul Regional pentru educație – Orașul Vratsa. <i>Locație:</i> Districtul Vratsa (Municipalitatea Kozloduy, Municipalitatea Oryahovo, Municipalitatea Krivodol, Municipalitatea Byala Slatina, Municipalitatea Borovan). <i>Țintă:</i> 25 de părinți au participat la cursuri de instruire; 40 de mame și 19 tați au participat în activitățile proiectului, precum și 5 școli și 15 cadre didactice. <i>Durată:</i> 1 An: Oct. 2007 – Sept. 2008.
Nume: Municipality din Silistra Limba: Bulgară și Engleză	Consultanță pentru lucrul cu părinții și elevii realizată de psihologi. <i>Organizația principală:</i> Municipality din Silistra, Departmentul de "Educație" <i>Partener principal de proiect:</i> Organizația non-guvernamentală "Prietenii lumii" <i>Locație:</i> oraș Silistra. <i>Țintă:</i> 35 mame și tați de copii romi; 106 elevi romi. <i>Durată:</i> Octombrie 2011, Mai 2012

Nume: Municipality din Bourgas
Limba: Bulgară și Engleză

Set de activități de motivare a copiilor și părinților din minorități etnice să continue educația elevilor după clasa a 8-a în școli vocaționale.

Organizația principală: Municipality din Bourgas.

Partener principal de proiect: ONG rom Fundația "Regional Roma Union"

Tip de practică: Această practică este parte a unui proiect mai mare "Educația în Școlile Vocaționale – cale sigură de realizare ocupațională și socială de succes a copiilor din minorități etnice", finanțat de către Centrul pentru Integrarea Educațională a Copiilor și Elevilor din Minoritățile Etnice (CIECEME) și Roma Education Fund (REF).

Țintă: Familiile cu un nivel socio-economic level mediu spre scăzut. Anchetă prin intermediul chestionarelor derulată pe 37 părinți. Participanții la instruire au fost 20 de părinți și 40 de elevi. 24 de elevi de clasa a 8^a și 27 de elevi de clasa a 9^a aparținând unor minorități etnice.

Durată: 9 luni: Aprilie 2011, Decembrie 2011

Nume: Municipality din Montana
Limba: Bulgară și Engleză

Instruire pentru familiile rome și lucrul cu mediatorii.

Organizația principală: Municipality din Montana

Locație: Oraș Montana și următoarele sate: Studeno Buche, Virove și Gabrovnitza.

Municipality din Montana este autoritatea locală care lucrează cu Fundația pentru dezvoltare regională și culturală "Nangle – 2000" în orașul Montana

Tip de practică: Această practică a fost parte a unui proiect mai mare axat pe integrarea a 128 de copii de etnie romă în școli gazdă, în afara cartierelor și satelor rome, finanțat de către Centrul pentru Integrarea Educațională a Copiilor și Elevilor din Minoritățile Etnice (CIECEME) și Roma Education Fund (REF).

Țintă: 128 copii romi

Durată: 6 luni: Ianuarie 2011, Iunie 2011

Nume: Municipality din Sliven
Limba: Bulgară și Engleză

Integrare educațională completă a copiilor din "Nadezhda"

Organizația principală: Municipality din Sliven

Locație: Sliven (cartierul Nadezhda)

Tip de practică: proiect

Țintă: 129 copii romi; 70 părinți; 4 școli gazdă și 34 cadre didactice.

Durată: Septembrie 2011, iunie 2012

Private

Nume: Roma Education Fund (REF)
Web <http://www.romaeducationfund.hu/>
Limba: Bulgară și Engleză

REF a fost creată în cadrul Decadei de Incluziune a Romilor în 2005. Misiunea și scopul său final este de a elimina diferențele în rezultatele educaționale dintre romi și non-romi. Pentru a atinge acest scop, organizația sprijină politicile și programele care asigură calitatea educației pentru romi, inclusiv desegregarea sistemelor de educație.

Nume: Centrul de dialog și toleranță inter-etnică Amalipe Veliko Târnovo
Web: <http://amalipe.com/index.php?nav=publications&lang=2>
Țara: Bulgaria
Limba: Engleză, Bulgară

Reducerea ratei de abandon școlar a copiilor romi
Organizația principală: Centrul de dialog și toleranță inter-etnică Amalipe Veliko Târnovo (ONG)
Veliko Tarnovo
Tip de practică: Politici naționale – Program ori proiect
Locație: Național
Țintă:
2010: 34 școli, 10 Districte;
2011: 90 școli, 20 Districte;
2012: 180 școli, 24 Districte.
Durată: 3 Ani

Nume: America for Bulgaria (America pentru Bulgaria)
Web: <http://www.americaforbulgaria.org/page/home>
Limba: Engleză, Bulgară

Programe pentru cei Economic Dezavantajați.
Organizația principală: Fundația America for Bulgaria.
Locație: Național (proiectul a sprijinit 48 de granturi, implementate de parteneri locali pe tot cuprinsul Bulgariei)
Tip de practică: organizație donator.
Țintă: Ca organizație donator, ținta sa sunt ONG-urile care beneficiază de granturi. Acestea sunt datele privitoare la numărul de beneficiari direcți raportate de către aceste ONG-uri:
Educație timpurie: 796;
Participare și performanță în școală: 28.092;
Angajare: 574;
Altele: 1127.
Durată: Din martie 2009 până în prezent

Nume: Kindergarten Bulgarche 1949
Limba: Bulgară

Organizația principală: Grădinița de zi Bulgarche Vratsa 1949
Tip de practică: Intervenție locală
Țintă: 72 copii romi, 23 cadre didactice, 60 părinți (38 tați și mame, 10 mame singure, 12 bunici).
Durată: 1 An: iulie 2011, iunie 2012.

**Instituții și organizații publice și private de referință pentru acest ghid
UNGARIA**

Publice

Nume	Comentarii
Nume: Municipality din Hódmezővásárhely Web: www.hodmezovasarhely.hu Limba: Maghiară și Engleză	Municipality din Hódmezővásárhely aplică un program de desegregare, care este unul dintre cele mai bune practici din Ungaria. Școlile elementare cu măsuri extreme de segregare au fost închise, iar copiii au fost relocalizați către alte școli din orașul respectiv.
Nume: Municipality din Ács Web: www.acs-varos.hu Limba: Maghiară	Orașul are un program de integrare complex lansat în 2004, atunci când școlile elementare speciale create pentru copii cu nevoi speciale (INS) au fost închise. Elevii –în principal elevi romi– au fost integrați în școlile normale. În prezent, nu mai funcționează nici o școală separată, iar cele trei categorii de copii, romi, dezavantajați și copii cu nevoi speciale, merg la aceeași școală.

Private

Nume: Fundația Unitate în Diversitate Limba: Maghiară și Engleză	Din 2006, Fundația Unitate în Diversitate a sponsorizat diverse proiecte legate de îmbunătățirea calității vieții pentru romi și alte populații subprivilegiate din Ungaria. Acestea includ Meséd (Mame spunând povești) pentru mame, Fair play pentru băieți adolescenți, Dance project pentru adolescente și program de burse pentru elevi romi talentați.
Nume: Fundațiile Open Society Web: www.opensocietyfoundations.org Limba: Maghiară și Engleză	Fundațiile Open Society lucrează pentru construirea de societăți deschise și tolerante, în care guvernele sunt responsabile și deschise către participarea tuturor oamenilor. Fundațiile sprijină eforturile de promovare a oportunităților egale și se opun oricărei forme de discriminare față de romi.
Nume: Organizația Drepturilor Civile ale Romilor în județul BAZ Limba: Maghiară	Organizație romă privată în domeniul drepturilor civice, care lucrează în cea mai dezavantajată zonă din Ungaria. A fost înființată în 2004 și a câpătat rapid semnificație regională, axându-se pe lobby instituționalizat și pe generarea de activități de ajutor ca parte a unei rețele naționale. Au contribuit la explorarea, identificarea, semnificarea și prezentarea analist-evaluativă realistă a problemelor familiilor și comunităților romilor.

Nume: Roma Education Fund (REF)
Web: www.romaeducationfund.org
Limba: Engleză și Maghiară

Biroul din Budapesta a REF este o fundație maghiară (non-profit) creată în 2006, cu misiunea de a contribui la reducerea diferențelor în rezultatele educaționale dintre romi și non-romi, prin elaborarea și implementarea de politici și programe care sprijină calitatea educației pentru romi în Europa. REF este activă în 16 țări din Europa Răsăriteană, Centrală și de Sud-Est, derulând cinci programe majore.

Instituții și organizații publice și private de referință pentru acest ghid ROMÂNIA

Publice

Nume	Comentarii
Nume: Asociația Comunelor din România/ The Association of the Romanian Villages Web: www.acor.ro Limba: Română	Datorită descentralizării, autoritățile locale sunt responsabile de administrarea școlilor, contractarea mediatorilor școlari, a experților romi locali etc. Autoritățile școlare ar trebui să utilizeze această metodologie în implementarea programelor sociale.
Nume: Asociația Orașelor din România/ The Association of the Romanian Towns Web: www.aor.ro Limba: Română	
Nume: Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului Web: http://www.edu.ro Limba: Română	Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului este partener în proiect.

Private

Nume: Colegiul Național al Asistenților Sociali/National Board of the Social Workers Adresă (Web): www.cnasr.ro Limba: Română	Este o asociație profesională; asistenții sociali lucrează frecvent cu populație de etnie romă.
Nume: Asociația generală a învățătorilor din România/The Teachers General Association Adresă (Web): http://www.aiarad.ro/ , http://invatatori.ro/ Limba: Română	Este o asociație profesională. Toate cadrele didactice trebuie să cunoască cum se lucrează cu familiile rome.
Nume: Fundația Secretariatul Romilor (FSR) Limba: Română	FSR este coordonatorul național al proiectului în România. Este subsidiara română a FSG.

<p>Nume: Roma Education Fund Romania (REF Romania) Web: http://romaeducationfund.ro/en Limba: Română</p>	<p>REF România este partener în proiect.</p>
<p>Nume: Asociația OvidiuRO Adresă (Web): www.ovid.ro Limba: Română</p>	<p>Asociația OvidiuRO dezvoltă proiecte educaționale pentru familii și copii.</p>
<p>Nume: Centrul Romilor "Amare Rromentza" Adresă (Web): www.amarerromentza.org/ Limba: Română</p>	<p>Centrul "Amare Rromentza" este o organizație romă care activează în comunități tradiționale, unde există probleme specifice ale familiilor și copiilor romi.</p>
<p>Nume: World Vision Romania Adresă (Web): www.worldvision.ro/ Limba: Română</p>	<p>World Vision România a elaborat diverse studii privind situația educațională a copiilor din zonele rurale.</p>
<p>Nume: Fundația Pact Adresă (Web): http://fundatiapact.ro/ Limba: Română</p>	<p>Fundația PACT dezvoltă proiecte de stimulare a participării comunității prin facilitare comunitară. Implementează de asemenea metodele de educație alternativă.</p>
<p>Nume: Step by Step România Adresă (Web): www.stepbystep.ro/ Limba: Română</p>	<p>Step by Step România dezvoltă proiecte educaționale pentru familii și copii.</p>
<p>Nume: UNICEF Romania Adresă (Web): www.unicef.org/romania/ro/ Limba: Română</p>	<p>UNICEF România dezvoltă proiecte educaționale pentru grupuri defavorizate</p>
<p>Nume: Centrul Educația 2000+ Adresă (Web): www.cedu.ro/ Limba: Română</p>	<p>Centrul Educația 2000+ dezvoltă proiecte educaționale pentru familii și copii.</p>
<p>Nume: Centrul Cultural al Romilor "O Del Amenca" Limba: Română</p>	<p>"O Del Amenca" este o organizație romă care activează în comunități tradiționale, unde există probleme specifice ale familiilor și copiilor romi.</p>
<p>Nume: Centrul pentru Educație și Dezvoltare Socială Adresă (Web): www.ceds.ro/ Limba: Română</p>	<p>Centrul pentru Educație și Dezvoltare Socială este o organizație romă, ce dezvoltă proiecte educaționale în comunitățile defavorizate.</p>
<p>Nume: Fundația Copiii Nostri Adresă (Web): www.fcn.org.ro/ Limba: Română</p>	<p>Fundația dezvoltă proiecte educaționale pentru familii și copii.</p>

**Instituții și organizații publice și private de referință pentru acest ghid
SPANIA**

Publice

Nume	Comentarii
<p>Nume: Ministerul Educației, Culturii și Sportului Adresă (Web) http://www.mecd.gob.es/portada-mecd/ Limba: Spaniolă</p>	<p>Centrul Național de evaluare și inovare în educație este partener în acest proiect http://www.mecd.gob.es/cniie/</p>
<p>Nume: Servicio de Protección a la Infancia. Gerencia de Servicios Sociales. Junta de Castilla y León. Adresă (Web) http://www.jcyl.es/web/jcyl/Portada/es/Plantilla100Directorio/1248366924958/0/</p>	<p>Entitate non-profit și interculturală care oferă servicii sociale și educaționale pentru o mai bună funcționare a democrației.</p>

Private

<p>Nume: Fundación Secretariado Gitano (FSG) Adresă (Web) www.gitanos.org Limba: Spaniolă, Engleză.</p>	<p>Entitate socială non-profit și interculturală care oferă servicii pentru promovarea comunității rome în Spania și în Europa</p>
<p>Nume: Asociación de Enseñantes con Gitanos Adresă (Web) http://www.pangea.org/aecgit/ Limba: Spaniolă</p>	<p>Entitate non-profit și interculturală care oferă servicii sociale și educaționale pentru o mai bună funcționare a democrației.</p>
<p>Nume: Fundación Privada Pere Closa Adresă (web) http://www.fundaciopereclosa.org/en</p>	<p>Obiectivele sale sunt educarea și dezvoltarea comunității rome din Catalonia, pentru ca un număr cât mai mare de tineri rome să aibă șansa de a beneficia de oportunități de educație egale cu cele ale restului populației.</p>
<p>Nume: Asociația Alanna Adresă (Web) http://www.alanna.org.es/</p>	<p>Această asociație este alcătuită din profesioniști, în principal femei, cu o lungă experiență în serviciile sociale. Scopul său este de a promova incluziunea socială prin focalizarea programelor pe familii.</p>
<p>Nume: Fundația Meniños Galicia Adresă (Web) http://www.meninos.org/noticias_eventos_es.htm</p>	<p>Este o organizație non-profit care activează pentru promovarea socială și este specializată în domeniul copilăriei și adolescenței. Focusul lor este de a garanta dreptul la o viață de familie.</p>

Anexa 7.

Mulțumiri

Dorim să aducem mulțumiri următoarelor instituții și persoane pentru colaborarea lor în elaborarea acestui ghid:

Bulgaria

America for Bulgaria Foundation (Sarah Perrine), Asociația Integro (Lilia Makaveeva), Academia Bulgară de Științe (Ilona Tomova), Centrul Amalipe, Veliko Turnovo (Deyan Kolev), Center for Emancipation and Integration, Districtul Bourgas (Magdalena Yapadzhieva), Comisia pentru protecția împotriva discriminării (Lalo Kamenov), Expert pe proiecte de educație (Lydmila Dragoeva), HRP (Dimitar Georgiev), Centrul Internațional pentru Integrare Socială (Baki Hjusseinov), Institutul de Educație Progresivă (Evelina Milenova), MEYS (Elena Vitanova), Municipality din Montana (Aleksander Gerasimov), Municipality din Silistra (Tsvetalina Vasileva), Municipality din Vratsa (Kalinka Durankeva), National Children Network (Mariana Bancheva), Consiliul Național de Cooperare pe Probleme Etnice și de Integrare, Consiliul de Miniștri (Georgi Krastev), Inspectoratul Regional pentru Educație Vratsa (Galina Evdenova), Roma Education Fund (Beata B. Olahova, Jana Grajcarova), Consiliul Public al Romilor Sofia (Vyara Gancheva, Ilieva Pepa), Rusinov Rumyan, Fundația SEGA (Sechkov Rumyan), Municipality din Sliven și ONG-ul Academia de Artă Romă (Stela Kostova).

Mulțumiri speciale pentru Ilona Tomova pentru contribuția sa la acest ghid.

Ungaria

Asociația "Add a Kezed" (Antal Balog), Asociația Dartke (Kelemen Valéria), Expert Emese Nagy, GYERE – Programul Szécsényi Gyerekesély (Judit Berki), Municipality din Hódmezővásárhely (Katalin Tóthné Kecskeméti), Open Society Foundations (Anita Czinkóczi), Partners Hungary Foundation (Herbai István), Organizația Drepturilor Civile ale Romilor în județul BAZ (Erika Ivancsik), Roma Education Fund Ungaria (Semsí Sainov), mentori romi în proiectul "A Good Start" (Szilvia Balogh, Zsuzsa Lakatosné Danó), Asociația Shero (Katalin Németh), Programul Sure Start in Hungary (Éva Szomor), Fundația Unitate în Diversitate (Furugh Switzer).

România

Asociația Femeilor Țigănci "Pentru Copiii Noștri" (Letitia Mark), Asociația Matias (Ion Mihai), Asociația pentru Promovare și Incluziune Sociala APIS (Zoltan Kovacs), Centrul Cultural al Romilor "O Del Amența" (Ganea Daniel), Centrul de Educație și Dezvoltare Socială (Mariana Dinca), Centrul Rromilor Amare Rromentza (Ioana Enache), Centrul Step by Step pentru Educație și Dezvoltare Profesională (Carmen Angheliescu), Fundația Centrul Educația 2000+ (Eugen Palade), Fundația Copiii Noștri (Adina Ovedenie), Fundația PACT (Mădălina Ene), Fundația Ruhama (Monica Suciuc), Fundația Roma Education Fund România (Eugen Crai, Laura Marin), Inspectoratul Școlar al Județului Ialomița (Sandu Ion), Ovidiu RO (Oana Livadariu, Elena Mocanița), Save the Children Romania (Lavinia Varodi), Unicef Romania (Luminița Costache), Universitatea din Iași (Ștefan Cojocar), World Vision Romania (Daniela Buzducea, Bogdan Georoceanu).

Mulțumiri speciale pentru Ștefan Cojocar pentru contribuția sa la acest ghid.

Spania

Asociación Alanna (Ana María Gramaje, Virginia Sanchís), Fundación Privada Pere Closa (Marisol Flores, Eva Mojica), Fundación Meniños Galicia, Fundación Secretariado Gitano (Maytté Álvarez, Lucy Blanco, Catherine Bonhoure, Luisa Fernández, Inmaculada Gálvez, Alberto González, Beatriz Gurdíel, Dolores Luque, Soraya Martín, Ana Martín, Marisa Martínez, Amparo Merodio, Fernando Morián, Elena Nieto, Nuria Serrano, Gerardo Tiradani și Camelia Teodorescu), Junta de Castilla y León (Mª Concepción Loma).

 ROMA
FAMILIES
GET INVOLVED

Programul
Învățare pe
toată durata vieții